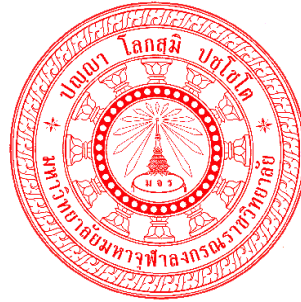

รายงานการวิจัย

เรื่อง

อัครรย์ของความค้ำค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเทียวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนา
ศักยภาพการท่องเทียววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

The Guidelines for The Potential Development of Buddhist Cultural
Tourism Trace Back to The History of The Chaopraya-Pasak Basin.

โดย

พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.

พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประยูร สุยะใจ

รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมนุภาพ

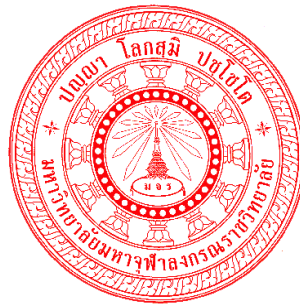
ผศ.ดร.สรายุทธ อุดม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766043

รายงานการวิจัย

เรื่อง

อัครรย์ของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนา
ศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
The Guidelines for The Potential Development of Buddhist Cultural
Tourism Trace Back to The History of The Chaopraya-Pasak Basin.

โดย

พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร.

พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประยูร สุยะใจ

รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมนุภาพ

ผศ.ดร.สรายุทธ อุดม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766043

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Program

The Guidelines for The Potential Development of Buddhist Cultural
Tourism Trace Back to The History of The Chaopraya-Pasak Basin.

By

Phramaha Suthep Suthiyano, Asst.Prof.Dr.

Phrakru Pariyattichij , Asst.Prof.Dr.

Assoc.Prof.Dr. Prayoon Suyajai

Assoc.Prof.Dr. Maytawee Udomtamanupab

Asst.Prof.Dr. Sarayuth Udom

Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2566

Research Project Funded by Science Research and Innovation

Promotion Fund

MCU RS 800766043

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya Universit

ชื่อรายงานการวิจัย:	อัครจริยของควมค้มค้ค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการทอ้งเทียวมิตีใหม่: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการทอ้งเทียวมิตีวัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
ผู้วิจัย:	พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร., พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ผศ.ดร., รศ.ดร.ประยูร สุขะใจ, รศ.ดร.เมธาวิ อุดมธรรมนุภาพ และ ผศ.ดร.สรายุทธ อุดม
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง อัครจริยของควมค้มค้ค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการทอ้งเทียวมิตีใหม่:รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการทอ้งเทียวมิตีวัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาควมค้มค้ค่า เพิ่มคุณค่า พัฒนาศักยภาพ รูปแบบการทอ้งเทียวมิตีและการสร้างนวัตกรรมใหม่ การทอ้งเทียวมิตีวัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

ระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักทอ้งเทียวมิตีและประชาชนในเขตพื้นที่ ๖ จังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี จำนวน ๓๕๐ คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน วิเคราะห์เนื้อหา (Content Aanalysis) โดยการนำเอกสารหลักฐานต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า สัมภาษณ์นักทอ้งเทียวมิตี ประชาชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา -ป่าสัก ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและจัดจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) พบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๑ มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานภาคอุตสาหกรรม มีรายได้ระหว่าง ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท/เดือน มีประสบการณ์ มาทอ้งเทียวมิตี ๔ เดือนต่อครั้ง

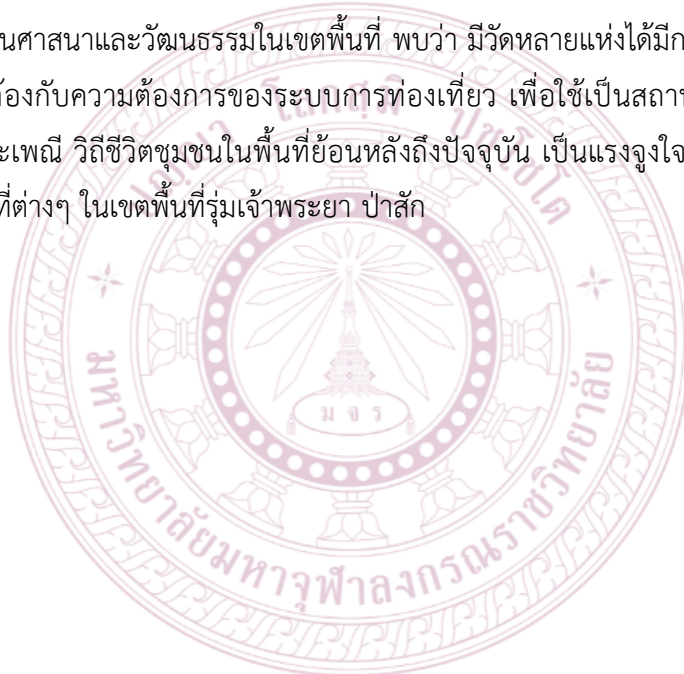
ผลการพัฒนาการทอ้งเทียวมิตีวัฒนธรรมเชิงพุทธ พบว่า นักทอ้งเทียวมิตีมีความคิดเห็นต่อ การทอ้งเทียวมิตี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๕๕ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมการทอ้งเทียวมิตีอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๕.๓๕ ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักทอ้งเทียวมิตี อยู่ในระดับ “มากที่สุด” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๕๖ ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะอาดอยู่ในระดับ “มากที่สุด” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๕๘ ด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับ “มากที่สุด” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๖๗

ด้านพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการระบบการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ พบว่า กิจกรรมพัฒนารูปแบบชุมชน สร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน การพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อม โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและประชาชนในสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมในพื้นที่การท่องเที่ยว

ด้านพัฒนารูปแบบกิจกรรมวัฒนธรรมเชิงพุทธ สิ่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของชุมชน สิ่งเสริมให้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นของประชาชน

ด้านศาสนาและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ พบว่า มีวัดหลายแห่งได้มีการพัฒนาศาสนสถานให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของระบบการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ย้อนหลังถึงปัจจุบัน เป็นแรงจูงใจในการเข้าเยี่ยมชมและศึกษาในสถานที่ต่างๆ ในเขตพื้นที่รู้มเจ้าพระยา ปาสัก

Research Title: The Guidelines for The Potential Development of Buddhist Cultural Tourism Trace Back to The History of The Chaopraya-Pasak Basin.

Researchers: Phramaha Suthep Suthiyano, Asst.Prof.Dr.,
Phrakru Pariyattichij, Asst.Prof.Dr.,
Assoc.Prof.Dr. Prayoon Suyajai,
Assoc.Prof.Dr. Maytawee Udomtamanupab and
Asst.Prof.Dr. Sarayuth Udom

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2566/2023

Research Scholarship Sponsor: National Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

The research entitled “The Guidelines for the potential development of Buddhist cultural tourism trace back to the history of the Chaopraya-Pasak Basin” is the qualitative research and quantitative research with the objectives to study the cost-effectiveness, increase value, and develop potential. Tourism and Innovation Buddhist cultural tourism tracing the history of the Chao Phraya - Pasak River Basin.

The research methodology and the sample group includes tourists and people in the 6 central provinces, including Phra Nakhon Si Ayutthaya. Ang Thong Province, Sing Buri Province, Chai Nat Province, Saraburi Province and Lopburi Province 350 people collected data through a questionnaire and Structured Interview. Data analysis by descriptive statistics and inferential statistics and Content Analysis by using various documents and evidence, including information obtained from research. Interview with Tourists The people of the Chao Phraya - Pasak River Basin use descriptive analysis and Typology and Taxonomy found that:

Personal factors of the sample were mostly male, accounting for 51.71 percent, aged between 36-45 years, having a lower education and working as an

industrial employee. Have an income between 15,000-20,000 baht per month and have experience in traveling for 4 months at a time.

The results of the development of Buddhist cultural tourism showed that tourists had an opinion on tourism at the "most" level with an average value of 5.55, when considering each aspect, it was found that the tourism environment was at the "most" level with an average value of 5.35, the technology to provide services to tourists was at the "most" level with an average value of 5.56, the facility structure was at the "most" level with an average value of 5.58, and the management level was at the "most" level with an average value of 5.67.

In terms of developing the form of quality development activities and standards that meet the service of the Buddhist cultural tourism system, tracing history. It was found that community development activities create tourism knowledge for the community. Developing environmental models with the cooperation of the government. The private sector and the public in enhancing the environment in tourism areas.

In terms of developing Buddhist cultural activities, it is necessary to preserve the traditional, traditions of the community. Supplementary knowledge about local traditions of the people.

In terms of religion and culture in the area, it was found that there are many temples that have developed religious places to be in line with the needs of the tourism system. To be used as a tourist attraction and cultural education. Traditions and community life in the area from the past to the present are the motivation to visit and study in various places in the Chao Phraya Lum area Pasak.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ ได้ดำเนินการและสำเร็จได้เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงงานวิจัยด้วยดีเสมอมา คณะผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณท่านเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิประจำ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ให้การแนะนำในการปรับแก้ไขงานวิจัยทุกขั้นตอนจนสำเร็จด้วยดี ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยฉบับนี้ขอมอบเป็นกตัญญูทเวทิตาคุณแด่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งประสิทธิ์ประสาทสรรพวิทยาให้แก่ข้าพเจ้าและคณะรวมถึงคณาจารย์ที่ คอยสั่งสอนด้วยดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยฉบับนี้ จะเกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจใน การศึกษาและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการศึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยวตามรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์รุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ และคณะ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

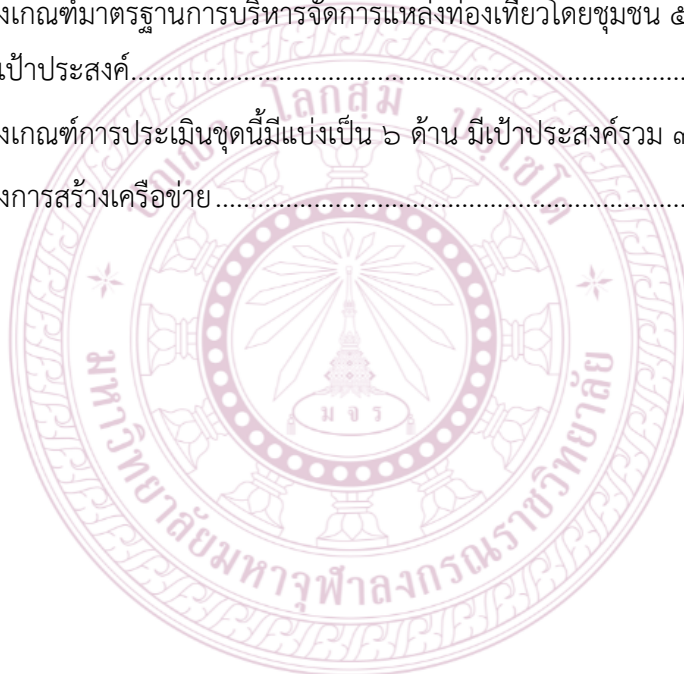
สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๖
๑.๓ คำถามวิจัย.....	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๐
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๒
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	๑๒
๒.๒ แนวคิดด้านรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว	๒๑
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว.....	๓๔
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๔๓
๒.๕ แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	๕๓
๒.๖ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ.....	๗๑
๒.๗ ข้อมูลพื้นที่วิจัย.....	๗๓
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๙
๒.๙ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๘๘
๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	๘๘

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๘๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๙๐
๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๙๐
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๑
๓.๗ ข้อเสนอแนะผลการศึกษาวิจัย.....	๙๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๙๒
๔.๑ ศึกษาความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์	๙๒
๔.๒ ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการ ให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์.....	๙๔
๔.๓ สรุปผลการวิจัย.....	๙๖
๔.๔ องค์ความรู้จากผลการวิจัย.....	๙๘
บทที่ ๕ สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๑๓
๕.๑ สรุปผลข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล.....	๑๑๓
๕.๒ สรุปผลความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์.....	๑๑๓
๕.๓ สรุปผลการพัฒนาแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนองน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก.....	๑๑๕
๕.๔ อภิปรายผล	๑๑๖
๕.๕ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๘
บรรณานุกรม	๑๑๙
ภาคผนวก	๑๒๖
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ข หนังสือรับรองจริยธรรม	๑๔๘
ภาคผนวก ค หนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัย	๒๐๙
ภาคผนวก ง รูปภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย.....	๒๒๑
ภาคผนวก จ การดำเนินงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	๒๒๙
ภาคผนวก ฉ บทความวิจัย	๒๓๒
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ	๒๔
๒.๒ แสดงประเภทของรูปแบบ	๒๗
๒.๓ แสดงองค์ประกอบของรูปแบบ.....	๓๐
๒.๔ แสดงลักษณะของรูปแบบที่ดี	๓๒
๒.๕ แสดงเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ๕ ด้าน	
๒๘ เป้าประสงค์.....	๓๔
๒.๖ แสดงเกณฑ์การประเมินชุดนี้มีแบ่งเป็น ๖ ด้าน มีเป้าประสงค์รวม ๓๑ เป้าประสงค์.....	๔๑
๒.๗ แสดงการสร้างเครือข่าย.....	๗๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ	๒๖
๒.๒ แสดงประเภทของรูปแบบ	๒๘
๒.๓ แสดงองค์ประกอบของรูปแบบ	๓๑
๒.๔ แสดงลักษณะของรูปแบบที่ดี	๓๓
๒.๕ แสดงเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน	๓๗
๔.๑ แสดงกรอบความคิดในการวิจัยเชื่อมโยงขอบเขตของการดำเนินการศึกษา	๔๔
๔.๒ แสดงกรอบการวิเคราะห์เชิงพื้นที่.....	๑๐๐
๔.๓ อัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่	๑๐๒
๔.๔ แสดงรูปแบบนวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว	๑๐๗
๔.๕ แสดงการพัฒนาแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ	๑๑๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในดัชนีพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

การใช้อักษรย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก ใช้ระบบอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๑ หมายถึง สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๕ ข้อ ๒๔๖ หน้า ๓๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อง.ติก. (ไทย)	พระสุตตันตปิฎก = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)

ข. คำอธิบายคำย่อภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
p.	page	หน้า	พหูพจน์ใช้ pp.
et al.	and other	และคณะ, และคนอื่น ๆ	
ed.	editor	บรรณาธิการ, ผู้จัดพิมพ์	พหูพจน์ใช้ eds.
Ibid.	ibiden	เรื่องเดียวกัน ต่างหน้ากัน	
Vol.	volume	เล่มที่	
No. (s)	number (s)	ฉบับที่	

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ทรัพยากร ทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ (Archeological and Historical Resource) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism Resources) ซึ่งในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยมีความแตกต่างกันไป ปัจจุบันได้สั่งสมอารยธรรมเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาและได้กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตและดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวประเทศไทยด้วยพื้นที่ ๕๑๓,๑๑๕ ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ ๗๗ จังหวัด ที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า ๗๐๐ แห่งในภูมิภาคต่าง^๑

ปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (religion tourism) หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญในวันสำคัญ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย นักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติธรรมตามคติความเชื่อที่ถือว่า การได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน นำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและสร้างจิตใจที่ผ่องใสมาสู่ผู้ปฏิบัติ อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, “อนาคตของเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว”, ตอนที่ 1, จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว, ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔)

สะท้อนให้เห็นถึงอารย ธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้มี นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยว เป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็มีมากขึ้นด้วย เช่น ด้านสังคมและ วัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และการละเลย วัฒนธรรมอันดีงามและที่พึงประสงค์ เช่น การแต่งกาย การขึ้นปีนป่ายไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือ การล่องล่ำไปในเขตหวงห้าม และด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อรองรับ นักท่องเที่ยว เป็นต้น^๒

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น นักท่องเที่ยวมัก ใช้เวลาวันหยุดช่วงเทศกาล วันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลท่องเที่ยว วัดและสำนักปฏิบัติ ธรรมจึง เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกประเภทหนึ่งประกอบกับชีวิตของสูงอายุในสังคมไทยมีความผูกพัน ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา จึงทำให้ ผู้สูงอายุชอบเข้าวัดทำบุญทำทาน เพราะเชื่อในบาปกรรมมากกว่า คนรุ่นปัจจุบัน จึงทำให้การ ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม นี้ การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่า เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็น หลักซึ่ง ในอดีตเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องแต่สำหรับในปัจจุบัน การเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าอยู่ด้วย เช่น การเดินทางไปเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมถึงการ ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา การเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตาม สถานประกอบการทางศาสนาได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่ นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อน สงบจิตใจซึ่งหากมองในมิติของ การท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือว่าเป็นภูมิภาคที่มี ความโดดเด่นทางศาสนาและอารยธรรม ที่สามารถทำให้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวได้^๓

^๒ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **เข็มทิศท่องเที่ยว**, ฉบับที่ ๑/๒๕๖๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๑-๗.

^๓ จุฬารัตน์ หินชุย และคณะ, “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อำเภอสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๕๐.

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดชัยนาท จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทย บริเวณ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำป่าสัก มีพื้นที่รวม ๑๖,๕๙๓.๔๓ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๐,๓๗๘,๗๗๖.๕๐ ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรรวมทั้งสิ้น ๖,๖๖๒,๒๒๗ ไร่ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ทางการเกษตรมากที่สุดคือ จังหวัดลพบุรี ๒,๑๙๑,๐๑๕ ไร่ รองลงมาจังหวัด ชัยนาท จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทองตามลำดับ นอกจากนี้กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีลักษณะโดดเด่น ด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะเมืองมรดกโลกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือพระนารายณ์ราชนิเวศน์ของลพบุรี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพระนครศรีอยุธยา สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง และแหล่งท่องเที่ยว ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สวนนกชัยนาท นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนที่หลากหลาย เช่น ทุ่งทานตะวันของจังหวัดสระบุรี พิพิธภัณฑ์ บ้านลาวเวียง บ้านหนองขามของจังหวัดชัยนาท หรือบ้านมิดอร์ญิกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็น จำนวนมากในแต่ละปี โดยจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รองลงมาคือจังหวัดสระบุรี ลพบุรี ชัยนาท อ่างทอง และสิงห์บุรีตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุด คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๕,๓๑๐,๐๐๐ บาท รองลงมาคือจังหวัด สระบุรีลพบุรีชัยนาท อ่างทอง และสิงห์บุรี^๔ เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ อยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-สระบุรี-ลพบุรี มีเส้นทางท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ในยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้

เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ อยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-สระบุรี-ลพบุรี มีเส้นทางท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ในยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้

เส้นทางที่ ๒ คือ จังหวัดชัยนาท และสิงห์บุรี ซึ่งเป็นเส้นทางอยู่ช้าอยู่เนิ่นและอาหารปลาแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวหลักคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินทร์บุรี, พิพิธภัณฑ์

^๔ สำนักบริหารยุทธศาสตร์, “แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒”, หน้า ๑๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.chainat.go.th/p_plan/download/prov/plangroup61-64.pdf [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖].

พื้นบ้านไทยพวนและวัดกุฎีทอง, ชุมชนไทยพวนบางน้ำเชี่ยว และวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวแม่ลา จังหวัดสิงห์บุรี, ส่วนจังหวัดชัยนาทมี ชิมเมนูปลาแม่น้ำเขื่อนเจ้าพระยา, ชมหุ่นฟางนกที่กลุ่มหุ่นฟางนกเล็กวัดโคกเข้ตลาดสรรพยาและโรงพักเก่า ร.ศ. ๑๒๐

เส้นทางที่ ๓ จังหวัดสระบุรี และลพบุรี ซึ่งเป็นเส้นทางที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ชาติพันธุ์ลาวเวียงและชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวหลักคือ วัดอู่ตะเภา พิพิธภัณฑวัตถุอู่ตะเภา และวิถีชาวนาหนองแซง หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนและวัดเขาแก้ววรวิหาร ส่วนจังหวัดลพบุรีก็จะมี ชาติพันธุ์ไทยเบิ้งและชาติพันธุ์ไทยพวน โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวหลักคือ ชุมชนไทยพวนบ้านทรายและพิพิธภัณฑวัตถุไทยพวนบ้านทราย, พิพิธภัณฑวัตถุพื้นบ้านไทยเบิ้งบ้านโคกสลุและวิถีชีวิตชาวนาริม เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ ออยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี ชัยนาท สระบุรี ลพบุรี มีเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ โดยคณะที่มิวิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติจึงได้มีแผนการพัฒนาโครงการชุดวิจัยคือการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักซึ่งจะเชื่อมโยงกับพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในแผ่นดินไทย ก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐ มีชื่อเรียกว่ายุคอารยธรรมเก่าเป็นช่วงก่อนคนไทยจะมาสร้างบ้านแปลงเมืองโดยได้มีกลุ่มอารยธรรมที่สำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายอาณาจักร เช่น ทวารวดี ละโว้ ศรีวิชัย โดยอาณาจักรเก่าเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนาเข้ามายังภูมิภาคนี้หลายครั้งหลายครัน ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาแบบเถรวาทหรือมหายานจึงถือว่าพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจะมีความเชื่อมโยงกับกษัตริย์หรือรัฐเป็นสำคัญประกอบกับโลกในยุคโบราณมีอิทธิพลทางศาสนาเป็นกระแสหลักนำชีวิตผู้คนกิจกรรมทางศาสนา จึงแฝงอยู่กับทุกกิจกรรมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆอย่างแยกไม่ออก โดยกษัตริย์หรือผู้ครองนครจะมีส่วนอย่างมากต่อความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาขณะเดียวกันหลักคำสอนและองค์กรทางศาสนาก็มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างความมั่นคงให้กับผู้ปกครองเช่นเดียวกัน ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือนับถือและข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะอันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จาก

พระพุทธศาสนาอย่างทั่ว ๆ ไป ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐานสำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา^๕ ดังนั้นจึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการก่อสร้างของสังคมไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ ด้านประเพณี ด้านพิธีกรรม ด้านวรรณคดี ด้านภาษา ด้านการศึกษา ตลอดจนด้านสถาปัตยกรรมการก่อสร้าง จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยทุกคนได้รับรู้ได้เห็น และเป็นเอกลักษณ์ของไทยในที่สุด เมื่อชาวต่างชาติมาถึงประเทศไทยจะนึกถึงวัด ความสวยงาม ของโบสถ์ วิหาร พระราชวัง เป็นต้น จึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง

กรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยว สัมพันธ์กับศาสนา เพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับ ประชาชนเข้าด้วยกัน โดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยว ได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทย ไปสู่การยกระดับ สังคมที่มีคุณภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวแนวศาสนานี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คน ในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนา ผ่านความประทับใจที่ได้ จากการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของอารีย์ นัยพินิจ และคณะ^๖ ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดโดยพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาล และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้นจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวแนวศาสนาที่นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยแท้จริงแล้วก็คือ ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเป็นผู้เสนอความ งดงามทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่ผู้ท่องเที่ยวภายนอก ซึ่งโดยความคาดหวังของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนหมายถึง การที่ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้มีบทบาทต่อการบริหารจัดการ และทำนุบำรุงคงคุณค่าแห่งความงามเอาไว้ให้ยั่งยืน โดยความเข้าใจและมีจิตสำนึกถึงความเป็นเจ้าของ รวมทั้งมีสิทธิกำหนดแนวทางการ พัฒนาไปด้วยกัน บทบาทจากชุมชนดังกล่าว

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *โลกขึ้นสหัสวรรษใหม่ คนต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้น, ๒๕๕๖), หน้า ๗๗.

^๖ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”, *รายงานการวิจัย*, (ขอนแก่น: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘.

เปรียบเทียบเป็นเครื่องรับประกันความยั่งยืนของพื้นที่แหล่ง ท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวไม่อาจดำรงอยู่ได้เพราะขาดผู้ที่เป็นเจ้าของที่ถือว่าอยู่ใกล้ชิดและมีความเข้าใจใน วัฒนธรรมของตนเอง ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว และองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอกเข้ามามีความ เกี่ยวพันกับระบบการบริหารจัดการ และวงจรการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งหมด

จากหลักการกล่าวคณะผู้วิจัยจึงกำหนดหัวข้อหรือโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบการเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธในลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก และนำรูปแบบไปสู่การพัฒนาการให้บริการเที่ยวในประเทศไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักตอบสนองการให้บริการนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด

๑.๓.๒ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก มีปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวอะไรบ้าง

๑.๓.๓ รูปแบบปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีความเที่ยงตรงตามรูปแบบหรือไม่

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย โดยศึกษาเอกสารคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถ

กถา ฎีกา อนุฎีการวมทั้งหลักพุทธธรรม เช่น พุทธจิตวิทยา ศีกษหลักธรรม คติขวิทยา ภาษาศาสตร์เชิงวิธี ชุมชน แนวคิตทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศีกษาภาพการท่องเทียววัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอย ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก และนอกจากนั้นศีกษาในกระบวนทัศน์มิตติสังคพหุนิยมเชิง วัฒนธรรมวิธีพุทธ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร /กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร/กลุ่มตัวอย่างในศีกษา ใช้พื้นที่ประชากรทั้ง ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ ออยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-สระบุรี-ลพบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบการพัฒนาศีกษาภาพการท่องเทียววัฒนธรรมเชิงพุทธและสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๒๐ รูป/คน กลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมรูปแบบการพัฒนาศีกษาภาพการท่องเทียววัฒนธรรมเชิงพุทธ จำนวน ๓๐ รูป/คน และกลุ่มเสวนาเวทีประชาคม จำนวน ๕๐รูป/คน ท่านที่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาส นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการใช้แบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเก็บข้อมูล

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

เกณฑ์การเลือกพื้นที่/กิจกรรม/ชุมชนในการวิจัย ผู้วิจัยทำการคัดเลือกพื้นที่วิจัย คัดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่า คือ เส้นทางแหล่งท่องเทียวชุมชน ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ ออยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-สระบุรี-ลพบุรี มีเส้นทางท่องเทียวที่มีต่อการท่องเทียววัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก โดยมีเส้นทางท่องเทียว ดังนี้

เส้นทางที่ ๑ คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง ซึ่งเป็นเส้นทางของงานหัตถศิลป์ หัตถกรรมอันเป็นการเชื่อมโยงกับวิถีชาวนาและวิถีชีวิตชุมชน ที่บ่งบอกถึงตัวตน อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่ตึงามเอาไว้ โดยแหล่งท่องเทียววิถีชาวนาของจังหวัด แปลงโฉนดที่ดินฉบับแรกของประเทศไทย, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ชุมชนตีมืดอรัญญิก กอบไทยชุมชนบางนางร้า ส่วนจังหวัดอ่างทองมี ศูนย์ตุ๊กตาชาววังจักสานไม้ไผ่บางเจ้าฉ่า, วัดม่วง และการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี ที่อำเภอวิเศษชัยชาญ

เส้นทางที่ ๒ คือ จังหวัดชัยนาทและสิงห์บุรี ซึ่งเป็นเส้นทางอยู่ข้าวอยู่น้ำและอาหารปลา แม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีสถานที่ท่องเทียวหลักคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินทร์บุรี พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพนและวัดกุฎีทอง ชุมชนไทยพนบางน้ำเชี่ยว และวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวแม่ลา จังหวัดสิงห์บุรี ส่วนจังหวัดชัยนาทมี ชิมเมนูปลาแม่น้ำเขื่อนเจ้าพระยา ชมหุ่นฟางนกที่กลุ่มหุ่นฟางนกเล็กวัดโคกเข้มตลาดสรรยาและโรงพักเก่า

เส้นทางที่ ๓ จังหวัดสระบุรีและลพบุรี ซึ่งเป็นเส้นทางที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ชาติพันธุ์ลาวเวียงและชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวหลักคือ วัดอู่ตะเภา พิพิธภัณฑ์วัดอู่ตะเภา และวิถีชาวนาหนองแซง หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนและวัดเขาแก้ววรวิหาร, ส่วนจังหวัดลพบุรีก็จะมี ชาติพันธุ์ไทยเบิ้งและชาติพันธุ์ไทยพวน โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวหลักคือ ชุมชนไทยพวนบ้านทรายและพิพิธภัณฑ์ไทยพวนบ้านทราย, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบิ้งบ้านโคกสลุและวิถีชีวิตชาวนาริม เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ดังนั้นทีมผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ๖ จังหวัดภาคกลาง คือ ออยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท สระบุรี ลพบุรี มีเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านตัวแปรในส่วนข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ

กรอบแนวคิดเรื่องอิทธิพลของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดกรอบแนวคิดตามวัตถุประสงค์ในโครงการหลัก โดยกำหนดตามกรอบแนวคิดของโครงย่อย จำนวน ๓ โครงการ ดังนี้

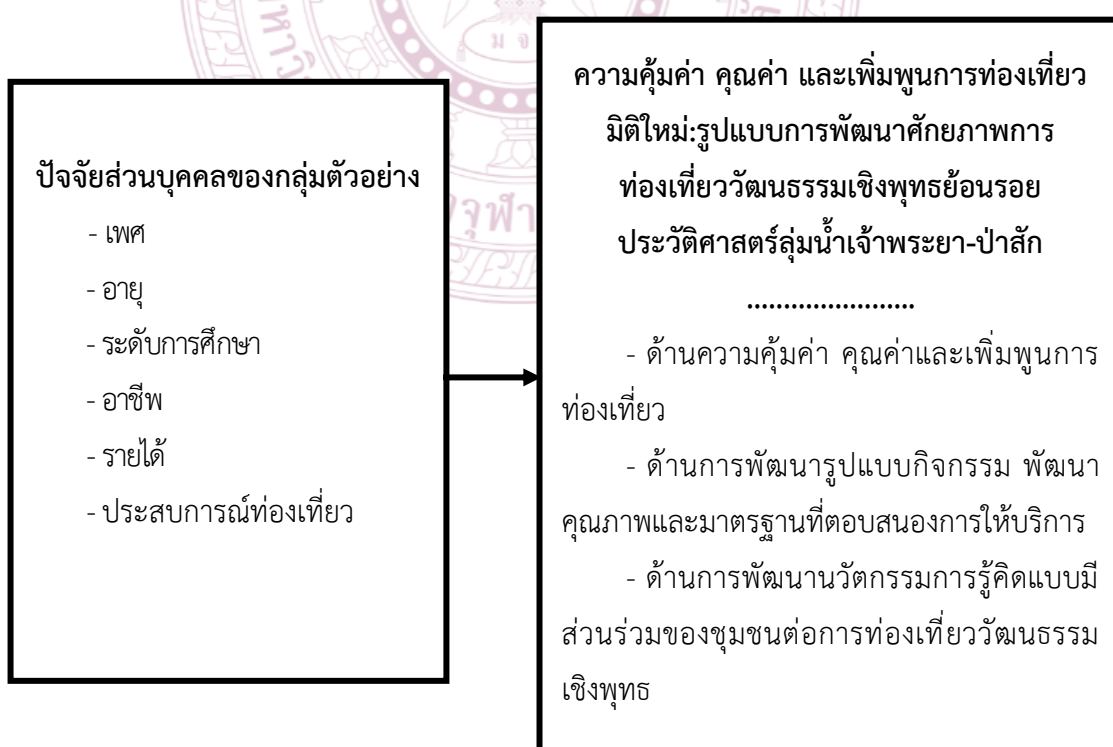
ประกอบด้วย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ ความคุ้มค่า คุณค่าและเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนานวัตกรรมความรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
ด้านความปลอดภัย	ด้านสภาพแวดล้อมการ	ด้านการสร้างจิตสำนึกแห่งการ
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ท่องเที่ยว	แบ่งปัน
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่	ด้านการตามรอยบนเส้นทาง
ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	นักท่องเที่ยว	ความพอเพียง
ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก	ด้านการสืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน
	ด้านการบริหารจัดการ	ด้านคาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน

กราบแนวคิดเกี่ยวกับ ความ คุ่มค่า คุณค่าและเพิ่มพูนการ ท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอย ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก	กราบแนวคิดเกี่ยวกับ การ พัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ที่ตอบสนองการให้บริการด้าน การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิง พุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก	กราบแนวคิดเกี่ยวกับ การ พัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมี ส่วนร่วมของชุมชนต่อการ ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก
ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าของการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยว		ด้านสายน้ำ สายธารแห่งศรัทธา สายธารธรรม ด้านคุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน ด้านทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต ด้านการท่องเที่ยวสุขภาวะ ธรรมะนิเวศน์

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง อัจฉริยของควมค้ค่า คุณค่า และเพิ่มพูน การท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธที่ยั่งยืน ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่เข้า ท่องเที่ยวในเขตจังหวัดลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และประสบการณ์ท่องเที่ยว

อัจฉริยของควมค้ค่าจากการท่องเที่ยว หมายถึง การได้รับความรู้ ความประทับใจจาก การท่องเที่ยวตามกระบวนการพัฒนารูปแบบศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธที่ยั่งยืน ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ที่เกิดจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวจากใช้นวัตกรรมใหม่ การมีส่วนร่วม และการพัฒนามาตรฐานสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างรูปแบบ การพัฒนาจากการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เรียนรู้วัฒนธรรมเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวใน เขตพื้นที่จังหวัดลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ประกอบด้วย ด้านการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน ด้าน การตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง ด้านการสืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านคาเฟกิ้นข้าวใต้ถุน บ้าน ด้านสายน้ำ สายธารแห่งศรัทธา สายธารธรรม ด้านคุณค่า ค้ค่าและเพิ่มพูน ด้านทุนนวัตกรรม โมเดลชีวิต และด้านการท่องเที่ยวสุขภาวะธรรมชาติ

พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการ หมายถึง การพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน ต่างๆ เพื่อให้มีมาตรฐานในการสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้าน สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการบริหารจัดการ

การเพิ่มพูนการท่องเที่ยว หมายถึง การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของการท่องเที่ยวให้เกิดควมมี มาตรฐานมากยิ่งขึ้น อันส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัด ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก ประกอบด้วย ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มี ต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และด้านคุณค่าของการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยว

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบถึงแนวทางความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๖.๒ ทำให้ทราบถึงการพัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง อัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก มีแนวคิด ทฤษฎี และสมมติฐานงานวิจัย ดังนี้คือ

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- ๒.๒ แนวคิดด้านรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว
- ๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๕ แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- ๒.๖ ข้อมูลพื้นที่วิจัย
- ๒.๗ งานวิจัยเกี่ยวข้อง
- ๒.๘ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) ได้มีผู้นิยามความหมายไว้อย่างหลากหลายดังนี้ คือ องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้ให้ คำจำกัดความไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข ๓ ประการ คือ^๑

^๑ องค์การสหประชาชาติ, “การเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ”, การประชุมองค์การสหประชาชาติประจำปี ๒๕๐๖, (กรุงโรม: ประเทศอิตาลี, ๒๕๐๖), หน้า ๕๒.

๑) การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางใกล้หรือระยะทางไกลก็ได้

๒) จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง มีจุดมุ่งหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไป เยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่ง ณ ที่นั้น ซึ่ง ณ ที่นั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่เพียงพอสำหรับสนอง ความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

๓) ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง มีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการ เดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวว่า จำต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากลดังต่อไปนี้คือ (Goeldner & Ritchie, ๒๐๐๖)

- ๑) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- ๒) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
- ๓) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในการเดินทางนั้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากภารกิจงานประจำของมนุษย์ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ๓ ประการ คือ

- ๑) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- ๒) เป็นการเดินทางที่ต้องไปด้วยความสมัครใจ
- ๓) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่มิใช่เป็นการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆอย่างเช่น เพื่อพักผ่อนในวันหยุด เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์และ ความสนใจพิเศษ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ เพื่อเข้าร่วม ประชุมหรือสัมมนา เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา^๒ เกาะกูด การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นเรื่องของการเดินทาง (Travel) ถ้าไม่มีการเดินทางก็จะเป็นการท่องเที่ยวแต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจมิใช่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างแต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา เป็นต้น

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส^๓ กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปยังที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาเดิมของตนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และที่แตกต่างจากการใช้ชีวิตประจำวันของตนเอง หรือการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ

นิจิรา คลังสมบัติ^๔ กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่พักไปยังที่ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจเป็นการชั่วคราว และไม่ใช่ว่าการเดินทางไปเพื่อหารายได้หรือประกอบอาชีพ เป็นกระบวนการนันทนาการที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง (Leisure Time) โดยการเดินทาง (Travel) มาเกี่ยวข้องซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการ ต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว

เมลดา ธนิตนนท์^๕ กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การที่บุคคลสมัครใจที่จะเดินทาง จากที่อาศัยหรือภูมิลำเนาของตนไปยังที่แปลกใหม่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากการใช้ ชีวิตประจำวัน การเดินทางนั้นอาจจะมีการค้างคืนหรือไม่ค้างคืนก็ได้

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่อื่น เพื่อการชั่วคราวโดยมีจุดประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการ หาสิ่งแปลกใหม่ สร้างความสัมพันธ์ โดยสถานที่และกิจกรรมขึ้นอยู่กับสถานที่และความชอบส่วนบุคคล

^๒ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพฯ: บริษัทเพรสแอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๖๖.

^๓ สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, **วิสัยทัศน์การจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ**, (กรุงเทพฯ: ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒.

^๔ นิจิรา คลังสมบัติ, “การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดอุดรธานี”, **คุษณินพนธ์ปริญาวิทยาสตรคุษณินพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๖๓.

^๕ เมลดา ธนิตนนท์, “การศึกษาแรงจูงใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวบ้านบางเขน”, **ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐), หน้า ๖๘.

๒.๑.๒ รูปแบบของการท่องเที่ยว

วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ^๖ กล่าวว่า การจำแนกที่หมายปลายทางทางการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็นประเภทของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้เป็น ๗ ประเภท ได้แก่

๑) การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreation Tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขัน กีฬาเล่นกีฬา แชน้ำพุ น้ำแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลาย จิตใจสถานที่ดังกล่าว เช่น ชายทะเล สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส เป็นต้น

๒) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive tour) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงาน การนันทนาการ โดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

๓) การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต ได้แก่ พิพิธภัณฑสถาน และโบสถ์เก่า ๆ หรือ อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ ชมการแสดงแสง สี เสียง เหตุการณ์เด่น ๆ ในอดีตกาล

๔) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย

๕) การท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Culture Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ห้างถิ่นเก่า ๆ ที่มีความน่าสนใจ เป็นที่ดึงดูดความสนใจ เช่น เครื่องแต่งกายตามประเพณี การเร่กระบ่าพื้นบ้าน การแสดงศิลปะและหัตถกรรมโบราณ เป็นต้น

๖) การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็น แสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อนและเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ

๗) การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เน้นขายชาติพันธุ์ มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ รวมทั้งการถ่ายรูป ปีนเขา ล่องแก่ง และการตั้งแคมป์

^๖ วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘.

วรัชต์ มัธยมบุรุษ^๗ กล่าวว่า องค์การท่องเที่ยวโลกกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) และการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism)

๑) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในสถานที่ทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑.๒) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในทางธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑.๓) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติในสถานที่ที่เป็นอุโมงค์ โพรง ถ้ำ ภูเขา หินงอกหินย้อย หินผา หรือลานหินต่าง ๆ เพื่อศึกษาและดูความสวยงามของความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและพื้นโลก ไม่ว่าจะเป็นกรวด หิน ดินทราย ซากฟอสซิล และแร่ธาตุต่าง ๆ และต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและชุมชน โดยชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

๑.๔) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสวยงาม ความเพลิดเพลิน การได้รับความรู้ใหม่จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อความมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว

๑.๕) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบสุริยะจักรวาล การชมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวกับดาราศาสตร์ เช่น ฝนดาวตก สุริยุปราคา และการดูดาวต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ ความประทับใจ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น

^๗ วรัชต์ มัธยมบุรุษ, “รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่”, *ดัชนีนิพนธ์ปริญาปริญญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒), หน้า ๖๖.

๒) รูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) มีดังต่อไปนี้

๒.๑) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชน ในสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่าง ๆ และเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้มี การปลูกจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีโดยชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในเรื่องของการท่องเที่ยว

๒.๒) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม และประเพณี (Cultural and Traditional tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อร่วมชมกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นที่ได้จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหรือศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนในแต่ละพื้นที่

๒.๓) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังหมู่บ้านในชนบทเพื่อเยี่ยมชมและศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมในด้านการดำรงชีวิตของชุมชน เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย งานศิลปหัตถกรรมไทย เป็นต้น

๓) รูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

๓.๑) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้มีความคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งบางครั้งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้อาจจะจัดขึ้นในลักษณะของการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความความก็ได้

๓.๒) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาศาสนา สัจธรรมของชีวิต การฝึกสมาธิ โดยมีวัตถุประสงค์คือการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าและคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้น

๓.๓) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูยหมู่บ้านชาวกระเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น

๓.๔) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อเล่นกีฬาตามความชอบและความสนใจของนักท่องเที่ยวในประเภทกีฬา เช่น ติกอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น เป็นต้น โดยมุ่งเน้นให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและอาจจะได้รับประสบการณ์หรือความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นด้วย

๓.๕) การท่องเที่ยวผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นแบบมีลักษณะพิเศษ คือ มีความท้าทายและความตื่นเต้นในลักษณะของการผจญภัย โดยมุ่งแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ และความเพลิดเพลินให้ชีวิต แต่ทั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วย

๓.๖) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวกับเพื่อนหรือครอบครัวไปในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยนักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตด้วยความเต็มใจพร้อมทั้งจัดอาหาร นาทิพย์ในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และใช้บ้านเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนเข้าด้วยกัน

๓.๗) การท่องเที่ยวแบบพักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ต้องการพักผ่อนหลังจากเกษียณอายุจากการทำงาน ต้องการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวพักผ่อน นิยมที่จะเดินทางไปพักหรือท่องเที่ยวในต่างประเทศโดยมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานานอย่างน้อย ๑ เดือน สำหรับการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง

๓.๘) การท่องเที่ยวแบบส่งเสริมหรือกระตุ้นโดยการให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การท่องเที่ยวที่องค์กรจัดขึ้นเพื่อให้รางวัลแก่พนักงาน, เจ้าหน้าที่หรือกลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบผลสำเร็จในการทำงาน โดยองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งหมดซึ่งอาจจะจัดท่องเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้

๓.๙) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE : M = Meeting/ I = Incentive/ C = Conference/ E = Exhibition) เป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มหรือองค์กรที่จัดขึ้นเพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรงในรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ โดยมีการประชุมตามหัวข้อที่กำหนดไว้อยู่ในระหว่างการจัดนาเที่ยวด้วย แต่บางกลุ่มหรือบางองค์กรอาจจะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวก่อนหรือหลังการประชุมก็ได้

๓.๑๐) การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน (Integrated Tour) เป็นการท่องเที่ยวที่ผู้จัดการท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดรูปแบบและกิจกรรมในการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการหรือรูปแบบ

สรุปได้ว่า รูปแบบของการท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการซึ่งขึ้นอยู่กับความชอบ หรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว

๒.๑.๓ องค์ประกอบการท่องเที่ยว

Collier & Harraway กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ หรือ ๓ As ได้แก่

๑) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวและเป็นสิ่งดึงดูดใจในการมาท่องเที่ยว

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึงบริเวณพื้นที่และโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านการบริหารจัดการพื้นที่เช่น ระบบขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

๓) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ซึ่งจะต้องมีระบบขนส่ง (Transportation) ประกอบด้วยเส้นทางที่เข้าถึงง่ายไม่อันตราย และมียานพาหนะที่หลากหลายในการเข้าถึงพื้นที่ แต่ถ้าจะให้อธิบายให้ครอบคลุมและละเอียด

Cooper & Boniface กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะกระตุ้น ความต้องการที่จะออกไปท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ๔ As คือ

๑) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะเฉพาะตัว

๒) การเข้าถึง (Accessibility) เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าถึงง่ายและมีความสะดวกในการเข้าถึง

๓) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การคมนาคมขั้นพื้นฐานมีความสะดวก อาทิเช่น ปะปา ไฟฟ้า สัญญาโทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ต

๔) บริการส่งเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำขึ้นมาเอง (Ancillary Service) มีการจัดสรรบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังสถานที่ท่องเที่ยว^๔

^๔ Collier and Harraway, *Principle of Tourism*, (Auckland: Longman Paul Ltd., 1997), p. 49.

^๕ Cooper C. & Boniface, B.G., *Geography of travel and tourism*, (United Kingdom: Butterworth Heineman, 1998), p. 47.

๑. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น

- สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions)
- สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE)
- สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions)
- สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions)

๒. กิจกรรม (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถ ทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น และเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ กิจกรรมต่างๆ ควรมี ความหลากหลาย และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ จับจ่าย ใช้จ่าย หรือกิจกรรมทางทะเลกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น

- กิจกรรมเดินป่า
- กิจกรรมดำน้ำ
- กิจกรรมส่องสัตว์
- กิจกรรมแสงสีเสียงในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

๓. การเข้าถึง (Access) สภาพการเข้าถึง หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ มีความสะดวกสบายเหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทาง จากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะ เป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินเท้า สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนน คอนกรีต ลาดยาง ลูกกรัง หรือถนนดิน ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะ สะดวกหรือยาก และค่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการ ประเมินสภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จากความสะดวก อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทางและสภาพ ถนน การคมนาคมขนส่ง และความสะดวกในการเดินทางมายัง แหล่งท่องเที่ยว (Access) เช่น

- เทียบบิน
- การตรวจคนเข้าเมือง
- รถโดยสารสาธารณะ
- สภาพถนนหนทาง นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยัง หมายถึง สิ่งที่สามารถ

ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ง่ายขึ้น เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น

๔. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวก อาจพิจารณาได้จาก ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ การให้บริการบ้านพัก และสถานบริการต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination Amenities) เช่น

- ร้านอาหาร
- ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก
- การบริการอื่นๆ เช่น ร้านตัดผม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ
- ระบบสาธารณูปโภค - สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ

๕. ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลาย ด้านราคาและการบริการ และมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจาก แหล่งท่องเที่ยวมากนัก ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัย ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) เช่น

- โรงแรม
- รีสอร์ท
- บังกะโล
- เกสต์เฮาส์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว คือความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Package) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation)

๒.๒ แนวคิดด้านรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว

๒.๒.๑ ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งมี นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

คำว่า “รูปแบบ” หรือ “Model” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

เป็นต้น“รูปแบบ”เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้นเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง^{๑๐} รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และหรือบรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้น จะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมียละเอียดมากน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร^{๑๑} เป็นโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจาก การลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือ ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ^{๑๒} ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^{๑๓} หรืออาจเป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือ ย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป^{๑๔} นอกจากนั้นแล้วรูปแบบ ยัง

^{๑๐} Jame A.F. Stoner and Char Wankel, **Management**, 3rd ed. (New Delhi: Prentice-Hall, 1886), p. 12.

^{๑๑} Bardo J.W. and Hardman J.J., **Urban Sociology: A Systematic introduction**, (New York: F.E. Peacock Publishers, 1982), p. 70.

^{๑๒} บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, **ดัชนีนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙๒.

^{๑๓} บุญชม ศรีสะอาด, **การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ**, (มหาวิทยาลัยสารคาม: อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕.

^{๑๔} กรรณิกา เจริญชัย, “การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, **ดัชนีนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๒.

หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย^{๑๕}

พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman ให้ความหมายไว้ ๕ ความหมาย แต่โดยสรุปแล้วจะมี ๓ ลักษณะ คือ ๑) Model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ซึ่งเท่ากับแบบจำลอง ๒) Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่น่ามาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการ บางอย่าง เช่น ครูต้นแบบ ๓. Model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ พจนานุกรม Webster's New World ของนูเฟิร์ต (Neufeldt) ให้ความหมายของ รูปแบบว่า หมายถึง ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความ เป็นเลิศ^{๑๖} ส่วนพจนานุกรมการศึกษา Good ได้ให้ความหมายรูปแบบ ดังนี้ รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทาง ในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบ สังคม ตามความหมายดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ คือ แบบจำลองของสิ่งที่ เป็น^{๑๗} รูปแบบคือ วิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏในลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง^{๑๘} รูปแบบ มีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่วิจยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์^{๑๙} รูปแบบจึงเป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ หรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นแผนผัง หรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ ให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง ตัวแทน

^{๑๕} ศุภลักษณ์ เศษะพานิช , “การนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๑๖} Victoria Neufeldt, *Webster's New World Dictionary*, 3rd Edition (New York: Simon and Schuster, Inc, 1988), p. 541.

^{๑๗} Good, Carter V., *Dictionary of Education*, (New York: Mc Graw Hill Book, Co., Inc, 1973), p. 198.

^{๑๘} เยวดี วิบูลย์ศรี, *การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕.

^{๑๙} T. Husen and N.T.Postlethwaite, *The International Encyclopedia of Education*, 2nd ed., (New York: Simon and Schuster, Inc., 1975), pp. 137-138.

จากคำจำกัดความหมายของรูปแบบที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของรูปแบบในงานวิจัยครั้งนี้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือตัวอย่างย่อส่วน ของปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นวิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดจนจิตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏ เป็นตัวแทนแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้

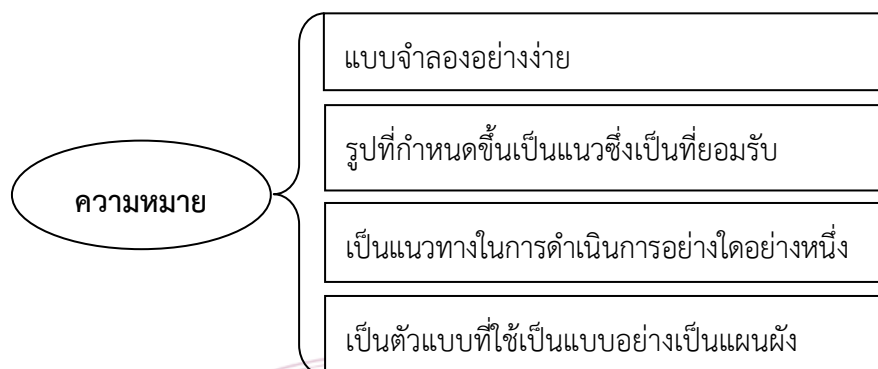
ดังนั้น อาจพอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวล แนวคิดหลักของความหมายของรูปแบบ สามารถสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Jame A.F. Stoner and Char Wankel	เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างโมเดลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์และประพจน์ ที่เกี่ยวข้อง
Bardo J.W. and Hardman J.J.	รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และหรือบรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม
บุญส่ง หาญพานิช	เป็นโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจาก การลดทอนเวลาและเทศะพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือ ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ
บุญชม ศรีสะอาด	แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	หรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ
กรณีศึกษา เจมเทียนชัย	เป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือ ย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป
ศุภลักษณ์ เศษระพานิช	แบบจำลองอย่างง่ายของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย
Victoria Neufeldt	๑) Model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ซึ่งเท่ากับ แบบจำลอง ๒) Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการ บางอย่าง ๓) Model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ พจนานุกรม Webster's New World ของ นูเฟิร์ด (Neufeldt) ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความที่เป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความเป็นเลิศ
Good, Carter V.	แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทาง ในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม
เยาวดี วิบูลย์ศรี	วิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏในลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

จากการทบทวนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความหมายรูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาสาระ
 ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ

๒.๒.๒ ประเภทของรูปแบบ

Steiner จำแนกรูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or-Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์เครื่องบิน ภาพจำลอง

ประเภทที่ ๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model of Model-for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบ หรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน^{๒๐} มีการแบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ ๕ ประเภท คือ

๑) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบ กายภาพมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระยะสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาครจำลองกับระบบธนาครที่เป็นจริงแบบจำลอง การผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

๒) รูปแบบที่อธิบายความหมาย หรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ รูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยาย ลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางกายภาพ

๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models)

^{๒๐} Steiner, E., *Methodology of Theory Construction*, (Sydney: Euchology Associates, 1988), p. 189.

๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการ หรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

๕) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมติฐานผลของรูปแบบ^{๒๑}

นอกจากนี้จากประเภทของรูปแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หลักทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้อีก ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) Analogue Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียง ปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

๒) Semantic Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายสิ่งที่ศึกษาด้วยภาษา และรูปภาพ

๓) Mathematical Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ

๔) Causal Model หมายถึง รูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค Path Analysis และ Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผล

จากคำจำกัดประเภทของรูปแบบที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประเภทของรูปแบบในงานวิจัยครั้งนี้ว่า ประเภทรูปแบบ คือ ประเภทของรูปแบบนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ และ ๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี แต่รูปแบบทั้ง ๒ ประเภทนั้นสามารถอธิบายได้อีก ๕ ประเภท คือ ๑) รูปแบบคล้าย ๒) รูปแบบที่อธิบายความหมาย หรือให้ความหมาย ๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ ๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ และ ๕) รูปแบบเชิงเหตุผล

ดังนั้น อาจพอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของรูปแบบซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของรูปแบบและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลประเภทของรูปแบบ สามารถสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

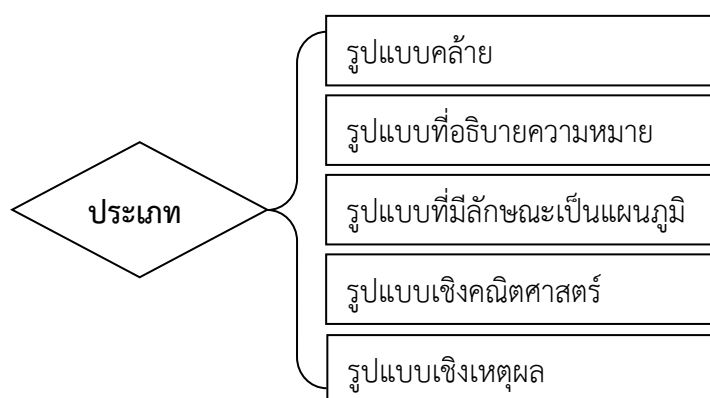
ตารางที่ ๒.๒ แสดงประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Steiner	๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์เครื่องบิน ภาพจำลอง

^{๒๑} Keeves P.J., *Education Research Methodology, and Measurement: An International Handbook*, (Oxford: Pergamum Press, 1988), pp. 561–565.

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบ หรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน
Keeves, Peter J.	รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ ๕ ประเภท คือ ๑) รูปแบบคล้าย คือ รูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบ กายภาพมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ ๒) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย คือ รูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยาย ลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางกายภาพ ๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ ๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ คือ เป็นรูปแบบที่กำหนด ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการ หรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ ๕) รูปแบบเชิงเหตุผล คือ เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมติฐานผลของรูปแบบ

จากการทบทวนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประเภทรูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาสาระดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงประเภทของรูปแบบ

๒.๒.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

ตามแนวคิดของบราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (system approach) นอกจากนี้องค์ประกอบของรูปแบบที่ควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใดๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่า จะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใดซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นมาก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

๒) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ “หลักร่วมกันรับผิดชอบ” หมายความว่า คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

๓) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน ต่างๆ และที่จำเป็นอื่นๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕) แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ ตามที่ออกแบบไว้ มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนด แนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น^{๒๒}

จากคำจำกัดองค์ประกอบของรูปแบบที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตองค์ประกอบของรูปแบบในงานวิจัยครั้งนี้ว่า หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระของรูปแบบทั้ง ๗ องค์ประกอบ เครื่องมือและเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดมาบรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้ว รายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วย จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปอย่างยิ่ง

ดังนั้น อาจพอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลองค์ประกอบของรูปแบบ สามารถสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓ แสดงองค์ประกอบของรูปแบบ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมาน อัสวภูมิ	องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อม ๒) เทคโนโลยี ๓) โครงสร้าง ๔) กระบวนการจัดการ ๕) การตัดสินใจ
Ivencevich, J.H. et.al.	องค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบประกอบด้วย ๑) ปัจจัยนำเข้า ๒) กระบวนการ ๓) ผลผลิต ๔) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม

^{๒๒} สมาน อัสวภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า ๕๕.

จากการทบทวนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหา
สารระดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงองค์ประกอบของรูปแบบ

๒.๒.๔ ลักษณะของรูปแบบที่ดี

การวิจัยครั้งนี้ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี เป็นการสร้างมโนทัศน์ใหม่ ซึ่งมีรายละเอียด
ดังนี้

Keeves^{๒๓} กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) ๔
ประการ คือ

๑) รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship)
มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวมๆ (associative relationship)

๒) รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดย
การสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓) รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น
นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔) รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร
ในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

^{๒๓} Keeves, P.J., Educational research methodology, and measurement: An
international handbook, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p. 560.

สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์^{๒๔} กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

- ๑) รูปแบบควรประกอบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ
- ๒) รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก
- ๓) รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างเชิงสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
- ๔) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

๕) รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

จากคำจำกัดลักษณะของรูปแบบที่ดีที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตลักษณะของรูปแบบที่ดีในงานวิจัยครั้งนี้ว่า ควรมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลชัดเจน เพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาให้อยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

ดังนั้น อาจพอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบที่ดี ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบที่ดี และผลการศึกษานักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลลักษณะของรูปแบบที่ดี สามารถสรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

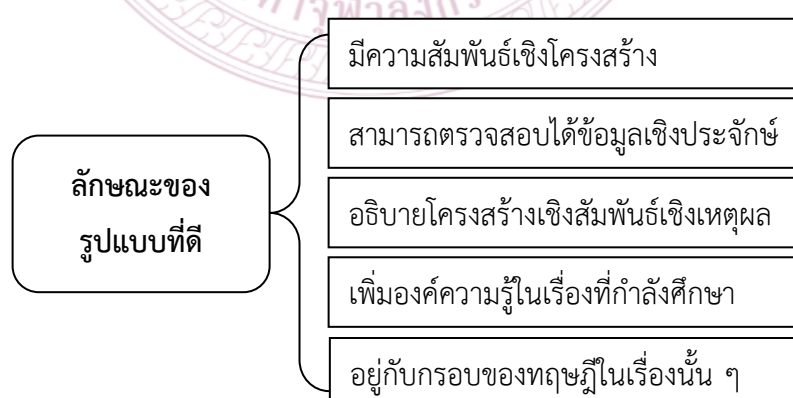
ตารางที่ ๒.๔ แสดงลักษณะของรูปแบบที่ดี

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Keeves	๑) ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวมๆ (associative relationship) ๒) ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ๓) ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น

^{๒๔} สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์, “การพัฒนาแบบการโค้ชในองค์กรธุรกิจตามแนวพุทธจิตวิทยา”, *คุณิ นิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑, หน้า ๑๗.

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย ๔) ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา
สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์	๑) รูปแบบควรประกอบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ ๒) รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก ๓) รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างเชิงสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน ๔) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอดใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษา ๕) รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

จากการทบทวนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบที่ดี ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาสาระดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงลักษณะของรูปแบบที่ดี

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว พบว่ามีแนวคิดและทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการแรงขับและเครื่องล่อ (The need drive incentive theory) มีหลักการว่าความต้องการของบุคคลจะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในเครื่องล่อที่มีอยู่ ๒) ทฤษฎีสัญเร้า (Cue stimulus theory) สิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ๓) ทฤษฎีการเร้าอารมณ์ (Affective arousal theory) บุคคลจะแสดงพฤติกรรม ความต้องการได้ถ้ามีการเร้าอารมณ์เกิดขึ้น ๔) ทฤษฎีแห่งการเรียนรู้ (Cognitive theory) บุคคลจะแสดงพฤติกรรมได้ถ้า ประสงค์จะรู้หรืออยากจะทราบอะไร โดยการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้า และ ๕) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) มีหลักการว่าแสดงพฤติกรรม ของบุคคลเป็นการสนองพฤติกรรมของบุคคล เป็นการสนองความต้องการที่เก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก^{๒๕}

โดย แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ “แรงจูงใจ” ถือเป็นการศึกษาทางด้านจิตวิทยา โดยเกี่ยวกับสรีรวิทยา (Physiology) จิตวิทยา (Psychological) หรือปรัชญา (Philosophical) (Holmes and Collins, ๒๐๐๑) ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งมีการทบทวนวรรณกรรมที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสาขา สำหรับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการตัดสินใจเลือกที่จะท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยให้เข้าใจอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ณ จุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก ๒ ประการ คือ^{๒๖}

^{๒๕} ประเมษฐ์ พิษณุพันธ์เดชา, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮ่องกง ที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑).

^{๒๖} ชื่นนภา นิลสนธิ, “ปัจจัยแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูจิตวิญญาณ”, วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๓๘๔-๔๐๓.

๑) **ปัจจัยผลักดัน** สำหรับปัจจัยผลักดันของนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งตามประเภทของนักท่องเที่ยว โดยจะ จำแนกออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ นักท่องเที่ยวกลุ่มความสวยงาม (Beauty Visitor) นักท่องเที่ยวกลุ่มที่พักเฉพาะ (Lifestyle Resort Visitor) และนักท่องเที่ยวกลุ่มฟื้นฟูจิตวิญญาณ (Spiritual Retreat Visitor) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑) นักท่องเที่ยวกลุ่มความสวยงาม (Beauty Visitor) พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การ หลีกหนีจากความเครียด (Escape) ๒) การสนองต่อตนเอง (Indulgence) ๓) การปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น (Self-improvement) นอกจากนี้ยังมีการศึกษา นักท่องเที่ยวกลุ่มสปา (Spa Visitor) ในประเทศฮ่องกง โดยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การผ่อนคลายและความเชื่อ (Relaxation and Relief) ๒) การหลีกหนีจากความเครียด (Escape) ๓) การสนองต่อตนเอง (Self-Reward and Indulgence) ๔) สุขภาพและความงาม (Health and Beauty) ๕) ความเป็นมิตรภาพ (Friendship and Kinship)^{๒๗}

๑.๒) นักท่องเที่ยวกลุ่มที่พักเฉพาะ (Lifestyle Resort Visitor) พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การพักผ่อนและการฟื้นฟู (Relaxation and Regeneration) ๒) โปรโมชันด้านสุขภาพ (Health Promotion) ๓) การรักษา (Cure or Re-Habitation) ซึ่งสอดคล้องกับ Norman, A., & Pokorny, J. J.^{๒๘} กล่าวว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่สำคัญของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่พักเฉพาะ ได้แก่ ๑) การดูแลรักษา (Care) ๒) การค้นหาค้นตนเอง (Self-Discovery) ๓) ความสนุกสนาน (Enjoyment) ๔) สภาพแวดล้อมที่ ดลใจ (Inspiring Surroundings) ๕) ธรรมชาติ (Nature)

๑.๓) นักท่องเที่ยวกลุ่มฟื้นฟูจิตวิญญาณ (Spiritual Retreat Visitor) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การมีชีวิตใหม่อีกครั้ง (Renew Myself) ๒) การผ่อนคลาย (Relax) ๓) ความยืดหยุ่นทั้งทางกายและจิตใจ (More Flexible in Body and Mind) ๔) หลีกหนีจากความเครียด (Let Go of Stress from a Busy) ๕) รู้สึกถึงความสมดุลแห่งชีวิต (Gain a Sense of Balance) นอกจากนี้ยังมีการศึกษา นักท่องเที่ยวกลุ่มโยคะ (Yoga) พบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ๑) เพื่อพักผ่อนหรือผ่อนคลาย (To Relax) ๒) เพื่อออกจากความวุ่นวายและความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน (To Let Go Stress from a Busy Life) ๓) เพื่อออกกำลังกาย (To Exercise) ๔) เพื่อความปลื้มปิติและความสุข (To Remember to be Happy and Grateful) ๕) เพื่อบริหารกล้ามเนื้อให้แข็งแรง (To

^{๒๗} Heintzman, P., “Empirical research on leisure and spiritual well-being: conceptualisation, measurement and findings”, *Leisure Studies*, Vol. 39 No.1 (October 2020): 146-155.

^{๒๘} Norman, A., & Pokorny, J. J., “Meditation retreats: Spiritual tourism well-being interventions”, *Tourism Management Perspectives*, Vol. 26 (October 2017): 201-207.

Strengthen Muscles) และนอกจากนี้ยังพบว่า ความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ๑) เพื่อความผ่อนคลาย และปราศจากความเครียด (To Need for Relaxation and to Fight Stress) ๒) เพื่อความสมดุลระหว่าง ชีวิตประจำวันกับการทำงาน (The Need for Work-Life Balance) ๓) เพื่อความสนองต่อความต้องการของ ตนเอง (The Need to be Pampered and Spoilt) ๔) เพื่อเพิ่มความตระหนักต่อสิ่งใดใด (The Need to be Aware and Increase One's Senses) และ ๕) เพื่อความสวยงามและความน่าสนใจ (To Need to Feel Beautiful and Attractive)

๒) ปัจจัยดึงดูด สำหรับปัจจัยดึงดูด เมื่อมองด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่ออายุวัฒนะ โดยมีการศึกษานักท่องเที่ยว กลุ่มสปา (spa visitor) ใน ๑๕ ประเทศ โดยองค์กรสภาระหว่างประเทศ (ISPA) พบว่า ปัจจัยหลักที่สามารถ ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism Facility) โดยมีองค์ประกอบ คือ ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ๒) บรรยากาศ (Atmosphere)

อีกทั้ง อภิตีฐ อุทิศธรรมศักดิ์^{๒๙} ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว กล่าวว่า แรงจูงใจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมทางสังคมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มาจากอิทธิพลของปัจจัย ได้แก่

๑) ปัจจัยภายในตัวบุคคล หมายถึง ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งสาเหตุที่เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเดินทาง ได้แก่ ความต้องการพักผ่อน การรับรู้ โดยปัจจัย เหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการตัดสินใจทำให้เกิดเดินทาง และเลือกซื้อสินค้าและบริการ

๒) ปัจจัยอิทธิพลจากภายนอก หมายถึง ปัจจัยจากสภาวะแวดล้อม ที่ ส่งผลกระทบโดยตรง ทำให้เป็นสาเหตุหลักในการช่วยตัดสินใจเดินทางหรือไม่ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยทางเทคโนโลยี โดยปัจจัยทั้งหมดนี้ ส่งผลให้มีการกำหนดรูปแบบการดำรงชีวิต

๓) ปัจจัยที่มีรากฐานมาจากความต้องการจำเป็นของบุคคล คือ ปัจจัยที่เป็นความต้องการจำเป็น (Needs) ทางด้านร่างกายและจิตใจ

^{๒๙} อภิตีฐ อุทิศธรรมศักดิ์, “ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงถวิลหาอดีต กรณีศึกษาเพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๙), หน้า ๖๕.

อีกทั้ง ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ แรงผลัก (Push Factors) ซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากภายในที่ต้องการและแรงดึง (Pull Factors) ที่ช่วยดึงดูดให้ไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้น ๆ ซึ่งทั้ง ๒ ปัจจัยนี้ถือว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ไปท่องเที่ยว คือ

๑) แรงผลัก (Push Factors) คือ

๑.๑) ความต้องการทางกายภาพ (Physical) เช่น เมื่อเราทำงานหนักเราก็ต้องอยากที่จะได้พักผ่อน การเดินทางจึงเป็นวิธีหนึ่งในการพักผ่อนร่างกาย

๑.๒) หลีกหนีความจำเจ (Escape) เช่น การไปในสถานที่ใหม่ ๆ ที่ต่างจากสถานที่เดิม ๆ ที่เคยอยู่

๑.๓) แสวงหาการท่องเที่ยวใหม่ ๆ (Novelty)

๑.๔) มีความรู้สึกภูมิใจที่ได้ไปสถานที่ใหม่ ๆ (Esteem/ Presetting)

๑.๕) การเดินทางเพื่อที่จะศึกษาและเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมที่ต่างไปจากเดิม (To know and to Understand/ Educational Vacation)

๑.๖) การเดินทางเพื่อต้องการที่จะเข้าสังคมและติดต่อสื่อสารทำความรู้จักกับบุคคลใหม่ ๆ (Social Interaction)

๒) แรงดึง (Pull Factors) แรงดึง คือ ปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการดึงดูดให้เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม นอกเหนือจาก ๒ ปัจจัย คือ แรงผลักและแรงดึงที่ช่วยให้เกิดความอยากที่จะเดินทางแล้ว

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีการทำประเมินผลการท่องเที่ยวของตนอีกด้วย ถ้าในระหว่างไปท่องเที่ยว ในสถานที่นั้น ๆ นักท่องเที่ยวรู้สึกมีความสุข มีความประทับใจก็จะเกิดความพึงพอใจเกิดประสบการณ์ที่ดี แต่ในทางกลับกันหากเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจระหว่างท่องเที่ยว ก็จะทำให้ไม่ประทับใจและยังอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวว่าเหตุการณ์นี้ไปเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจกับการเดินทางหรือมีการนำไปบอกต่อกับบุคคลอื่น ๆ ผ่านทางช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ส่งผลต่อการตัดสินใจของคนอื่น ๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้สรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยจูงใจ ให้แสดงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ในการเดินทาง โดยพฤติกรรมนั้นจะต้องมีสิ่งที่เข้ามากระตุ้น (Motive) เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการ (Needs) ในการเดินทาง

๒.๓.๑ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้ชุมชน มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยผ่าน กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา

ยกระดับ คุณภาพชีวิต และการกระจายรายได้ในท้องถิ่น จากรายงานสภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ได้สำรวจความเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวไทยที่มีการเยี่ยมชม สถานที่ทางวัฒนธรรมถึง ๕๓ เปอร์เซ็นต์ รวมถึง การตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย มีปัจจัยทางวัฒนธรรมไทยและศาสนา ถึง ๓๙ เปอร์เซ็นต์^{๓๐} รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา มีอัตรา ความนิยมสูงขึ้น ด้วยเพราะประเทศเดียวที่มีความ หลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรม และเชื้อชาติ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีบทบาทซับซ้อนระหว่างการ เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันวัดและสถานที่ทางศาสนาก็มีความ ความโดดเด่น ในความสวยงามของสถาปัตยกรรม จึงดึงดูดให้คนเข้าเยี่ยมชมจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้เดินทาง มาเติมเต็มด้านจิตใจอันระลึกถึงคุณค่าและความ ยิ่งใหญ่ของศาสนา และความหลากหลายทาง ศิลปะสถาปัตยกรรม ส่งผลให้ศาสนาสถาน มีการ ปรับปรุงสถานที่ให้พร้อม รองรับนักท่องเที่ยว อย่าง มีมาตรฐานในระดับสากล^{๓๑}

ปัจจุบันวัดได้มีการดำเนินงานเพื่อรองรับ นักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดกิจกรรม ให้ ความรู้ในรูปแบบนิทรรศกาลตามเทศกาลต่าง ๆ จัดให้มีพระวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และคณะทัศนศึกษาตามความประสงค์ ของแต่ละคณะ โดยรวมไปถึงการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มิได้มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน ระดับมาตรฐานที่ถูกต้อง และการบริหารจัดการนี้ จัดได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ผู้จัดทำ จึงได้ศึกษาข้อมูลและดำเนินการจัดทำงานวิจัยศึกษามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิง พุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักในยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพและ แนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม และปรับปรุงพัฒนาให้ได้รับมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เกิดเป็น ความพึงพอใจและกลับมาเที่ยวซ้ำอีก ซึ่งการศึกษา ครั้งนี้จำเป็นต้องมีการเทียบเกณฑ์มาตรฐานที่จะเอื้อต่อการบริหารจัดการในการพัฒนาแหล่งการ ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นสำคัญ ดังนั้นได้นำเสนอเกณฑ์ดังต่อไปนี้

^{๓๐} อภิดิฐ อุทิศธรรมศักดิ์, “ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงถวิลหาอดีต กรณีศึกษาเพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, *ปริญาญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๙), หน้า ๖๕.

^{๓๑} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๖๐), หน้า ๕๕.

เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ๕ ด้านนั้นจะแบ่ง
เป้าประสงค์รวมทั้งสิ้น ๒๘ เป้าประสงค์ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ แสดงเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ๕ ด้าน
๒๘ เป้าประสงค์

ด้าน ๑: ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ ๑	ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโดยชุมชน
เป้าประสงค์ที่ ๒	ประสิทธิภาพของข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
เป้าประสงค์ที่ ๓	ประสิทธิภาพของข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๔	ประสิทธิภาพของกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาบุคลากรใน กลุ่มฯ
เป้าประสงค์ที่ ๕	ประสิทธิภาพของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
เป้าประสงค์ที่ ๖	ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ
เป้าประสงค์ที่ ๗	ประสิทธิภาพด้านการจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง ยั่งยืน
เป้าประสงค์ที่ ๘	ประสิทธิภาพของระบบบัญชีการเงิน
เป้าประสงค์ที่ ๙	การให้ความสำคัญกับเยาวชน

ด้าน ๒: ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี

เป้าประสงค์ที่ ๑๐	ประสิทธิภาพในการจัดสรรรายได้
เป้าประสงค์ที่ ๑๑	ประสิทธิภาพในการส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี
เป้าประสงค์ที่ ๑๒	คุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๑๓	การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยว

ด้าน ๓: ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ที่ ๑๔	คุณภาพฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๑๕	ประสิทธิภาพในการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
เป้าประสงค์ที่ ๑๖	ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้าน ๔: ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ ๑๗	ประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๑๘	คุณภาพฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้าน ๔: ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	
เป้าประสงค์ที่ ๑๙	ประสิทธิภาพในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
เป้าประสงค์ที่ ๒๐	ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
เป้าประสงค์ที่ ๒๑	ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว
ด้าน ๕: ด้านบริการและความปลอดภัย	
เป้าประสงค์ที่ ๒๒	ระดับความพึงพอใจในการให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๒๓	ประสิทธิภาพของนักสื่อความหมาย
เป้าประสงค์ที่ ๒๔	คุณภาพของเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๒๕	คุณภาพของจุดบริการท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๒๖	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิธีการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน
เป้าประสงค์ที่ ๒๗	ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกรณีฉุกเฉิน
เป้าประสงค์ที่ ๒๘	ประสิทธิภาพในการติดต่อประสานงานด้านบริการ

พัฒนาการของมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย มีที่มาจากการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวสากล เนื่องจากสถานการณ์ด้านการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลต่อคุณภาพของสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันกันด้านราคา และขาดการรับผิดชอบต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม-วัฒนธรรม ตลอดจนเศรษฐกิจของท้องถิ่น ผู้ที่มีบทบาทในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีความพยายามที่จะใช้มาตรฐานเพื่อยกระดับคุณภาพของการท่องเที่ยว จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดตั้งสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Stewardship Council – STSC) ภายใต้การสนับสนุนขององค์การการท่องเที่ยวโลก องค์การสหประชาชาติ (UNWTO) โดยได้มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวสากล (Global Sustainable Tourism Criteria – GSTC) ขึ้น และได้ผลักดันให้ประเทศสมาชิกนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน ซึ่งประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติผ่านแนวคิด ๗ Greens และพิจารณารางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยครั้งที่ ๘ และครั้งที่ ๙^{๓๒}

^{๓๒} พจนา สวนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน = Community based tourism handbook, (กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๖๖.

นอกจากนี้ กองพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๒๕๖๑ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐) มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง หลักเกณฑ์และการ ตรวจสอบการดำเนินการของกลุ่ม/องค์กรท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ประกอบด้วย หลักเกณฑ์ ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (๒) ด้านการจัดการ เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (๓) ด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน (๔) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (๕) ด้านคุณภาพการ บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ (๖) ด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงาน ร่วมกัน ระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการด้านการเข้าถึงตลาด และการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยว ภายนอก

ตารางที่ ๒.๖ แสดงเกณฑ์การประเมินชุดนี้มีแบ่งเป็น ๖ ด้าน มีเป้าประสงค์รวม ๓๑ เป้าประสงค์

ด้าน ๑: ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป้าประสงค์ที่ ๑.๑	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๒	ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี ประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๓	ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๔	การพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี ประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๕	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๖	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๗	การจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมี ประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๘	ระบบบัญชีการเงินมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๑.๙	เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้าน ๒: ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี

เป้าประสงค์ที่ ๒.๑	การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๒.๒	การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๒.๓	ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้การท่องเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๒.๔	สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ

ด้าน ๓: ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ที่ ๓.๑	ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
ด้าน ๓: ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม	
เป้าประสงค์ที่ ๓.๒	การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมชุมชนผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๓.๓	การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ
ด้าน ๔: ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	
เป้าประสงค์ที่ ๔.๑	การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๔.๒	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๔.๓	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๔.๔	การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๔.๕	การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าของการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
ด้าน ๕: : ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
<u>หมวดคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ</u>	
เป้าประสงค์ที่ ๕.๑	การให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ
เป้าประสงค์ที่ ๕.๒	นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๕.๓	จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๕.๔	การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ
<u>หมวดการเตรียมความพร้อมเรื่องความปลอดภัย</u>	
เป้าประสงค์ที่ ๕.๕	เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
เป้าประสงค์ที่ ๕.๖	จุดบริการท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
เป้าประสงค์ที่ ๕.๗	การบริหารจัดการเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์ที่ ๕.๘	การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ
ด้าน ๖: ด้านส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ	
การ เข้าถึงตลาด และทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอก	
เป้าประสงค์ที่ ๖.๑	การทำงานร่วมกันของชุมชนผู้ประกอบการนำเที่ยว
เป้าประสงค์ที่ ๖.๒	การบริการของผู้ประกอบการนำเที่ยวภายนอกต่อชุมชน

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑) ความหมายของสติ สัมปชัญญะ

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

Xie Philip Feifan^{๓๓} กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับ ความนิยมและนำพาผู้คนจากดินแดนและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันมาพบปะซึ่งกันและกัน

Greg Richards^{๓๔} การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ภัยสำคัญและเป็คุณลักษณะชั้นนำ ของสิ่งที่ได้รับการเรียกว่า การท่องเที่ยวใหม่ มีความยืดหยุ่น มีความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมมี ลักษณะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยว นั่นคือสิ่งที่แทนที่การท่องเที่ยวแบบเดิมที่เป็นการ ท่องเที่ยวแบบมวลชน

Gómez-Martín^{๓๕} ได้กล่าวว่า การสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของคนคนหนึ่งนั้น เกิดจากความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม การดำรงชีวิตรวมถึงชนชาติที่แตกต่างไปจากที่ อาศัยอยู่ที่อยู่เดิม เพราะส่วนใหญ่มนุษย์เรามักมีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเองอยู่ เสมอ

ปรัชญาพร พัฒนผล^{๓๖} ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความสำคัญ เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวตั้งใจจะเดินทางให้เป็นจุดหมายหมาย ปลายทาง จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเรียนรู้ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของ ชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะไปท่องเที่ยวและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม รวมถึงพิพิธภัณฑ์ทุกประเภท

^{๓๓} Xie Philip Feifan, “VISITORS’ PERCEPTIONS OF AUTHENTICITY AT A RURAL HERITAGE FESTIVAL: A CASE STUDY”, *Event Management*, Vol. 8 No. 3 (2004): 151-160.

^{๓๔} Greg Richards, *Creating a New Tourism? In tourism I culture : Debats del Congres de Turisme Cultural*, (Interarts Foundation: Barcelona, 2001), p. 98.

^{๓๕} Gómez-Martín, “Tourism demand and atmospheric parameters: non-intrusive observation techniques”, *CLIMATE RESEARCH Clim Res*, Vol. 51 (2012): 135-145.

^{๓๖} ปรัชญาพร พัฒนผล, *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓.

วริศรา บุญสมเกียรติ^{๓๓๗} ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณีจากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเกิดจากความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้จะก่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เจริญงอกงาม วิถีชีวิตและพฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน

๒.๔.๒ หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการ ได้ให้อธิบายหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

ธฤชวรรณ มาตกุล^{๓๓๘} กล่าวว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

- ๑) เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่นและสมควรที่จะดำรงรักษาไว้สืบต่อไป
- ๒) เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผนการจัดการและการอนุรักษ์
- ๓) มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
- ๔) มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

^{๓๓๗} วริศรา บุญสมเกียรติ, “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และโบราณสถานวัดโมคลาน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕), หน้า ๕๕.

^{๓๓๘} ธฤชวรรณ มาตกุล, “แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน กรณีศึกษา วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) จังหวัดชัยภูมิ”, ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖), หน้า ๖๖.

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ^{๓๙} ได้กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ประกอบด้วย ๔ ประการ ดังนี้

๑) การท่องเที่ยวที่มีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ รวบรวมคุณค่าของประวัติศาสตร์ ประวัติความเป็นมาทรัพยากรของวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลต่างเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีรู้สึกรักวัน วัฒนธรรมท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ

๒) การท่องเที่ยวที่มีการสร้างหรือส่งเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของชุมชนใน การพัฒนาหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองทั้งยังได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวใน ลักษณะต่าง ๆ เช่น การมีมัคคุเทศน์ท้องถิ่นคอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการที่พักที่เป็น แบบโฮมสเตย์ การบริการร้านอาหารที่เป็นอาหารพื้นเมือง เป็นต้น

๓) การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม พร้อมทั้งกระตุ้นจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยาวนานและยั่งยืน

๔) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น ให้เกียรติ ทุกคนเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า หลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่นและสมควรที่จะดำรงรักษาไว้ เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการและการอนุรักษ์ มีวิทยากร และมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความ ประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

๒.๔.๓ ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการ ได้ ให้อธิบายลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

^{๓๙} จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๔.

อาภาวดี ทับสิริรักษ์^{๔๐} ได้อธิบายว่า ทุกสังคมต้องมีวัฒนธรรมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกให้ปรากฏจนทำให้บางท่านใช้ขอบเขตของวัฒนธรรมเป็นเครื่องแบ่งอาณาเขตประเทศชาติได้ลักษณะของวัฒนธรรมจะประกอบไปด้วย

๑) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิตทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรม

๒) วัฒนธรรม เป็นผลรวมหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ความรู้ความเชื่อวิถีในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ

๓) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้วัฒนธรรมมิใช่เกิดขึ้นเอง โดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อนและลักษณะข้อนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ กล่าวคือพฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดจากการเร้าของสัญชาตญาณ ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพจึงสามารถรู้จักคิดถ่ายทอดและเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้น จากการที่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานที่เป็นสมาชิกของสังคมดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

๔) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นมรดกของสังคมเป็นผลของการถ่ายทอด การเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าว คือการสื่อสารโดยสัญลักษณ์ ได้แก่การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นก่อน ๆ ดำเนินสืบเนื่องกันมามิขาดสาย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น“มรดกแห่งสังคม”

๕) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น Super Organic หมายถึง สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันในทางกายภาพหรือทางชีวภาพนั้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไปในแง่ของวัฒนธรรม กล่าวคือของสิ่งหนึ่งอาจนำมาใช้ในความหมายที่ต่างกัน ออกไปในแต่ละสังคมทั้ง ๆ ที่ก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ลิ้นเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของทุกคนชาวทิเบตนา มาใช้แสดงออกซึ่งความเคารพนับถือด้วยการแลบลิ้นส่วนชาวไทยกลับถือเป็นการแสดงที่ไม่สุภาพ เป็นต้น

๖) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือแบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้ วัฒนธรรมเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกเรียนรู้การถ่ายทอดไปด้วยการสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม

๗) เป็นผลจากการช่วยกัน สร้างสรรค์ของมนุษย์และได้มีการปรับปรุงดัดแปลงสิ่งใดที่ไม่ดีหรือล้าสมัยก็เลิกใช้ไป สิ่งใดที่ดีก็ยังคงเอาไว้ใช้ต่อไป เช่น การเพาะปลูกเดิมใช้แรงสัตว์ต่อมาเห็นว่า

^{๔๐} อาภาวดี ทับสิริรักษ์, “การพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวญัฮกุร อาเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”, ปริญญานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕), หน้า ๕๕.

เป็นวิธีที่ล่าช้าและล่าสมัยจึงประดิษฐ์หรือซื้อเครื่องมือเครื่องจักรมาใช้ในงานเพาะปลูกทำให้ผลผลิตมากขึ้น

๘) วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงและมีการปรับตัว

๙) วัฒนธรรมมิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เป็นส่วนรวมสิ่งที่จะถือว่าเป็นวัฒนธรรมได้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับถือปฏิบัติมิใช่เฉพาะคนใดคนหนึ่งยอมรับถือปฏิบัติเท่านั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เป็นลักษณะพฤติกรรมที่เกิดจากการรวมตัวกันจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลจากการเรียนรู้ โดยมีทั้งกายภาพหรือทางชีวภาพ และวัฒนธรรมยังสามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีการปรับเปลี่ยนได้ตามสภาวะต่าง ๆ โดยอาจจะเป็นในรูปแบบการดำรงชีวิตของสังคมนั้น ๆ อีกด้วย

๒.๔.๔ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มี นักวิชาการ ได้ให้อธิบายองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

อาภาวดี ทับสิริรักษ์^{๔๑} ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบสำหรับ ดังนี้

๑) องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สุนัข กิฬา วัดและส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมาย เป็นต้น

๒) องค์การ (Association or Organization) หมายถึง การร่วมกันตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป โดยมีความสัมพันธ์ร่วมกันไม่ว่าจะในด้านการทำงานหรือด้านอื่น ๆ โดยความสัมพันธ์เหล่านี้จะต้องการกฎระเบียบ หรือข้อบังคับ เพื่อให้กลุ่มเหล่านี้สามารถอยู่ร่วมกันได้

๓) องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องการเกิด หมั้น แต่งงาน บวชนาค ตาย ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

๔) องค์คติ (Concepts) หมายถึง ความเชื่อต่าง ๆ ของบุคคล โดยความเชื่อของบแต่ละบุคคลก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม เพราะบุคคลหนึ่งบุคคลจะเกิดความเชื่อได้นั้น ต้องเกิดจากการอบรมสั่งสอนตั้งแต่เล็กจนโต โดยแต่ละจังหวัด แต่ละภาค ก็จะมี ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป แม้แต่ความเชื่อของคนต่างเชื้อชาติก็จะมี ความเชื่อไม่เหมือนกันคนประเทศ

^{๔๑} อาภาวดี ทับสิริรักษ์, “การพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวญ้อฮุกย อำเภอสทิต จังหวัดชัยภูมิ”, หน้า ๕๕.

ปรัชญาพร พัฒนาผล^{๔๒} ได้นำเสนอองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ ๖ ด้านดังต่อไปนี้

๑) องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย ๑๐ องค์ประกอบ คือ

- ๑.๑) ประวัติศาสตร์ความเป็นมา
- ๑.๒) หลักฐานทางประวัติศาสตร์
- ๑.๓) สิ่งปลูกสร้าง หรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์
- ๑.๔) ศิลปะของแต่ละยุคแต่ละสมัย
- ๑.๕) พิธีกรรม และศาสนา
- ๑.๖) เครื่องดนตรีในสมัยเก่า และมหรสพต่าง ๆ ในอดีต
- ๑.๗) การสื่อสารและการศึกษาในอดีต
- ๑.๘) เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ในอดีต
- ๑.๙) วัฒนธรรมประเพณีในอดีต
- ๑.๑๐) เทคโนโลยีต่าง ๆ ในอดีต

๒) องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางธรรมชาติซึ่งประกอบไปด้วยความสนใจ ความตั้งใจ และความมุ่งมั่นที่จะศึกษาสิ่งแวดล้อม

๓) องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว คือ สถานที่ที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจของฝาก และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งหมด

๔) องค์ประกอบการตลาดท่องเที่ยว คือ สถานที่ที่เป็นร้านค้าหลาย ๆ ร้านมาวางจำหน่ายรวมกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินเลือกซื้อสินค้าที่ต้องการ

๕) องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น คือ ประกอบด้วย ประชาชนในชุมชน และผู้นำชุมชน ซึ่งจะต้องมีการปกครองกันตามกฎหมาย เพื่อคนจำนวนมากอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

๖) องค์ประกอบการสร้างจิตสำนึกกับการท่องเที่ยว คือ การปลูกฝังให้คนในสถานที่ท่องเที่ยวช่วยกันรักษา และดูแลให้มีสถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาด ปลอดภัย และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สถานที่นั้น ๆ เป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยวต่อไปในระยะยาว

^{๔๒} ปรัชญาพร พัฒนาผล, “พัฒนาผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยนวัตกรรม: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๕๖.

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยด้านต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา หลักฐานต่าง ๆ พิธีกรรม เป็นต้น ด้านสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับกาเรียนรู้จากธรรมชาติ ด้านธุรกิจท่องเที่ยว ที่เกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ด้านการตลาดท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้ดีที่สุด ด้านการร่วมมือของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุดเพื่อสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไปได้ด้านการสร้างจิตสำนึก เพื่อการสร้างให้คนในชุมชนตลอดจนถึงนักท่องเที่ยวรักษาและดูแลสถานที่นั้นๆ ให้คงความเป็นธรรมชาติของสถานที่ไว้เสมอ

๒.๔.๕ ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้ให้อธิบายประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

อาภาวดี ทับสิริรักษ์^{๔๓} ได้เสนอประเภทของวัฒนธรรม โดยแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

๑) วัฒนธรรมวัตถุ (Material Culture) คือ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือนยานพาหนะ เป็นต้น

๒) วัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non Material Culture) หมายถึง ความเชื่อของท้องถิ่นต่าง ๆ ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมของแต่ละพื้นที่ ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ^{๔๔} กล่าวว่า ได้แบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่

๑) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โดยได้รับความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานควบคู่ไปด้วย

^{๔๓} อาภาวดี ทับสิริรักษ์, “การพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวญ้ออุยกุ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา”, หน้า ๕๕.

^{๔๔} จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”, หน้า ๔๔.

๒) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว เพื่อไปเรียนรู้ ประเพณี และวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง ณ สถานที่นั้น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ทัศนคติร่วมกัน

๓) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ว่ากลุ่มคนเหล่านั้นมีความเป็นอยู่อย่างไร ใช้อะไรบ้างในการดำเนินอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีและแลกเปลี่ยนความคิดทัศนคติในการใช้ชีวิตกัน

๔) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือเพื่อไปชมการแข่งขันการกีฬา โดยกิจกรรมเหล่านั้นเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ และเกิดความสนุกสนานกับกิจกรรมทางการกีฬา

๕) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การทางเดินไปรับบรรยากาศดี ๆ นอกเมืองหลวง หรือการเดินทางเพื่อไปรักษาตัวในสถานที่ต่าง ๆ

๒.๔.๖ เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการ ได้ให้อธิบายเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังนี้

Richards^{๔๕} กล่าวถึง เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมว่ามีขอบเขตที่กว้างมากเพราะประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์รูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม ดังนี้

๑) ระดับท้องถิ่น เช่น เส้นทางวรรณคดีที่ดับลิน ประเทศเยอรมัน (Literary Dublin) หรือเส้นทางเทศกาลคูมาราที่กาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล (The Kumara Festival Route in Katmandu)

๒) ระดับภูมิภาค, ระดับแคว้น เช่น เส้นทางไวน์ในประเทศฝรั่งเศส (Rue de vins) หรือถนนสายโรแมนติกในประเทศเยอรมัน (The Romantische Strasse)

๓) ระดับชาติ เช่น เส้นทางจากเทือกเขาแอลป์สู่ทะเลบอลติกในประเทศเยอรมัน (Thoughtform the Alps to the Baltic Sea”) เป็นต้น

^{๔๕} Richards, R. E., *Everyday Creativity and New Views of Human Nature*, (American Psychological Association: Wasington, DC., 2007), p. 99.

๔) ระดับนานาชาติ เช่น เส้นทางสายไหม หรือ เส้นทางของเมืองฮันเซียติก (The route of Hanseatic Towns) นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเดินทางอีกหลายประเภทในการท่องเที่ยววัฒนธรรมซึ่งในหนึ่งองค์ประกอบของการเดินทางท่องเที่ยวอาจมีวิธีการเดินทางที่หลากหลาย ได้แก่

(๑) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า โดยมากแล้วจะอยู่ในเส้นทางศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเช่น A close-up of Porto

(๒) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะในการเดินทาง โดยมากจะใช้ในเมืองใหญ่ ๆ

(๓) การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นที่นิยมมากในภูมิภาคอเมริกาเหนือ เช่น the Tennessee Scenic Highway หรือ The Lewis and Clark Trail เป็นต้น

(๔) การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยาน โดยต้องเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อกับรถยนต์หรือเส้นทางเดินเท้า แต่การใช้รถจักรยานต้องพัฒนาถนนให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยาน โดยเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน

(๕) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการขี่ม้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่มากและมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีก

(๖) การชมทิวทัศน์ได้ท่องเที่ยวทะเลโดยใช้เรือที่พื้นเป็นกระจกเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถเห็นทิวทัศน์ได้ท่องเที่ยวทะเลได้จากในเรือ

๒.๔.๗ นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้ให้อธิบายนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

ธฤชวรรณ มาตกุล^{๔๖} ได้กล่าวถึงนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกซึ่งแยกจากกันท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ออกจากกันท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจโลกทัศน์รสนิยม และความสนใจก่อนไปทางการศึกษา ทำให้อยากรู้ อยากเห็นความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองตน สะท้อนถึงความเป็นนัคิด นักแสวงประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกเพียงอย่างเดียว โดยคำนึงถึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนเข้าไปเที่ยว นอกจากนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นผู้พร้อมจ่ายค่าบริการต่าง ๆ ในอัตราสูงกว่า

^{๔๖} ธฤชวรรณ มาตกุล, “แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสาน กรณีศึกษา วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) จังหวัดชัยภูมิ”, หน้า ๖๖.

นักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป และให้ความสนใจต่อผลกระทบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของสถานที่ที่เขาเข้าเยี่ยมชมด้วย

๑) คุณสมบัติของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑.๑) เป็นผู้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวยังท้องถิ่นใดแล้ว ก็มีความประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธภาพร่วมกัน และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

๑.๒) เป็นผู้ที่ไม่รู้ไม่เรียน เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของผู้คน และระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้น ๆ

๑.๓) เป็นผู้มีความประทับใจ ตื่นเต้น ซาบซึ้งและแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้ไปชม เช่น ชมโบราณสถาน การแสดงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน เรียนรู้การทำอาหาร เป็นต้น

๑.๔) เป็นผู้ที่มีอาชีพมั่นคง มีความต้องการความปลอดภัยต่อการเดินทางต้องการที่พักสะอาดต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

๑.๕) เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังมีความห่วงใยต่อการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม

๒) คุณสมบัติของมัคคุเทศก์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้คือ

๒.๑) เป็นผู้มีความรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นอย่างดี

๒.๒) เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อความหมายและการสื่อสารที่ดีโดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ

๒.๓) เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและความประพฤติดี สามารถสร้างความศรัทธาความประทับใจและเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวโดยการแต่งกายการวางตัวการเอาใจใส่และการตรงต่อเวลา อีกทั้งรู้จักหะการทำให้กิจกรรมและมีสุขภาพแข็งแรง

๒.๔) เป็นผู้ที่ไม่รู้ไม่เรียนไม่รู้ช่างสังเกต และมีความคิดสร้างสรรค์

๒.๕) เป็นผู้รักและรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

จากการศึกษาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ มีความประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธภาพร่วมกัน และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่ไม่รู้ไม่เรียน เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เป็นผู้มีความประทับใจ ตื่นเต้น ซาบซึ้งและแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีอาชีพมั่นคง มีความต้องการความปลอดภัยต่อการเดินทาง เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๕ แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

๒.๕.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

แสงสรรค์ ภูมิสถาน^{๔๗} กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดและหลักการ พัฒนาการท่องเที่ยวที่หลายประเทศได้นำไปประยุกต์ในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะเป้าหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของการ ประสพการณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น

สุถี เสรีรัฐศรี^{๔๘} ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ การบริหารการท่องเที่ยวได้ มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์และเกิด ประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของธรรมชาติ

อรรวรรณ เกิดจันทร์^{๔๙} ได้อธิบายความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่า คือ การดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีอยู่อย่างยั่งยืน และระยะยาว และต้องช่วยกัน พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรมต่อทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว

ราณี อีสัยกุล^{๕๐} กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทาง ธรรมชาติ ทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้นักท่องเที่ยวต้องเน้น ที่การวางแผนทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

^{๔๗} แสงสรรค์ ภูมิสถาน, “ความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัด กาญจนบุรี”, วารสารวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๓๔-๔๖.

^{๔๘} สุถี เสรีรัฐศรี, “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอมะนัง จังหวัด สมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗), หน้า ๖๔.

^{๔๙} อรรวรรณ เกิดจันทร์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน คลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖.

^{๕๐} ราณี อีสัยกุล, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เฉพาะอาชีพมัคคุเทศก์และการบริการใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยว, ๒๕๕๗, หน้า ๗๕.

จุฬารณีย์ ทองเพ็ญ^{๕๑} กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ต้องดำเนินการด้วยความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน จะต้องส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน^{๕๒} ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดีได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้จากความรู้และนักท่องเที่ยวได้รรถประโยชน์จากพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชนทั้งด้านบุคลากร ทรัพยากรธรรมชาติ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของแต่ละชุมชน เพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวภายนอกให้เกิดความประทับใจและพึงพอใจ เมื่อมาสัมผัสภายในชุมชน หัวใจของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชน ต้องเกิดจากการบริหารจัดการในระดับผู้นำชุมชน นั้น ๆ ไม่ใช่ขายทุนหรือตัวแทนจากภายนอกเพราะรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจะกลับไปกระจายคืนสู่คนและทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนนั้น ๆ อย่างเท่าเทียม เปรียบเสมือนคนในชุมชนล้วนเป็นเจ้าของ และจะเกิดการร่วมแรงร่วมใจสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้สำเร็จ โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของธรรมชาติ

๒.๕.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักวิชาการ ได้อธิบายความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

^{๕๑} จุฬารณีย์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”, หน้า ๗๓.

^{๕๒} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๖๗.

The World Trade Organization (WTO)^{๕๓} การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศได้เนื่องจาก

๑) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากตัวนักท่องเที่ยวเองที่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในประเทศอย่างมากมาย

๒) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการจ้างงานที่เพิ่มมากขึ้น และเงินไหลเวียนมากยิ่งขึ้น เพราะทำให้เกิดการค้าขายระหว่างประเทศ

๓) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้เกิดการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความสะดวก ปลอดภัย ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งทำให้คนในท้องถิ่นเกิดรายได้

๔) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้เกิดอุตสาหกรรมท้องถิ่น เช่น ร้านค้าขายของต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจที่พัก ธุรกิจสิ่งอำนวยความสะดวกร้านค้าขายของฝาก

๕) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้มนุษย์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากยิ่งขึ้น เพราะชาวบ้านในพื้นที่การท่องเที่ยวจะรู้จักรักษาและดูแลสิ่งแวดล้อมที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเก่า ๆ ก็ไม่หายไป หรือถูกทำลายไป และยังมีโอกาสที่จะมีสถานที่ท่องเที่ยวใหม่เพิ่มขึ้นอีก

จากการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กล่าวสรุป ได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศได้ โดยจำแนกออกเป็น ๕ ประการ คือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้มีรายได้หมุนเวียนในประเทศซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการจ้างงานและส่งผลถึงการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศและก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะได้รับปรับปรุงและดูแลอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องแก่คนชุมชน เช่น การผลิตผลผลิตทางการเกษตร การขายอาหาร การขายของที่ระลึก การบริการที่พัก การนันทนาการ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้มนุษย์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเหลือเก็บไว้ใช้ได้อย่างยาวนานเนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีสำนึกในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

๒.๕.๓ หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้อธิบายหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ดังนี้

^{๕๓} The World Trade Organization (WTO), **WORLD TRADE REPORT 2004**, [Online], Source: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report04_e.pdf [27 July 2023].

The World Trade Organization (WTO) ^{๕๔} หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย

๑) การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

๒) การเคารพในสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน

๓) การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำหรับ ในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วยนอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควรสร้างความร่วมมือของคนในพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อให้คนในพื้นที่การท่องเที่ยวรู้จักรักษาสถานที่ท่องเที่ยวและช่วยกันดูแลนักท่องเที่ยวให้อยากจะกลับมาเที่ยวประเทศไทยในครั้งต่อ ๆ ไป

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ^{๕๕} กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่า ด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) มีหลักการดังต่อไปนี้

๑) ช่วยกันดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สถานที่ท่องเที่ยวสามารถตั้งอยู่ ไม่ถูกทำลายหรือสูญหายไป

๒) ช่วยใช้ทรัพยากรให้น้อยลง เป็นการช่วยลดอัตราการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้น้อยลง เพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

๓) เป็นโอกาสให้คนในพื้นที่มีรายได้และผลประโยชน์ จากการสถานที่ท่องเที่ยว

๔) มีการประชุมปรึกษากันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ บริหารงาน และการจัดการทรัพยากรให้สมบูรณ์

^{๕๔} The World Trade Organization (WTO), **WORLD TRADE REPORT 2004**, [Online], Source: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report04_e.pdf [27 July 2023].

^{๕๕} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, **โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, หน้า ๖๙.

๕) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อการศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

อรรถพร เกิดจันทร์^{๕๖} ได้เสนอหลักการในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ดัง

๑) การอนุรักษ์และลดการใช้ทรัพยากรให้น้อยลง (Using Resource Sustainable) เป็นช่วยกันลดการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ เพื่อที่จะให้มีทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้เป็นระยะยาว

๒) ลดของเสียจากการบริโภคที่ไม่จำเป็น (Reducing Over-consumption and Waste) เป็นการช่วยเหลือในการดูแล พัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวทางอ้อม ทำให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวใช้อย่างยาวนาน

๓) ดูแลและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (Maintaining Diversity) เป็นการช่วยเหลือของ คนในพื้นที่ที่จะให้ความร่วมมือในการดูแลและช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

๔) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้ากับ กรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติการพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะ ช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว

๕) การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสนับสนุนการรองรับ (Supporting Local Economic) เป็น สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสถานที่ท่องเที่ยว ให้มีความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยว จำนวนมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมร่วมกับการท่องเที่ยวแบบธรรมดา

๖) ความร่วมชุมชนในท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในด้านการจัดการ ผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการ การท่องเที่ยว

๗) การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่นองค์กรและสถาบัน ที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้ง และร่วมแก้ปัญหา

๘) เป็นการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการ พัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุก ๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

๙) ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อ ธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งเป็น การช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

^{๕๖} อรรถพร เกิดจันทร์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน คลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม”, หน้า ๗๕.

๑๐) การวิจัยและติดตามผล (Undertaking Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำ ไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

อานนท์ สีดาเพ็ง^{๕๗} การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าว สามารถนำมาแปลงเป็นหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using resource sustainable) เป็นการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเน้นการทำธุรกิจในระยะยาวเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ยาวนานขึ้น

๒) การลดการบริโภคและการลดของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing over consumption and waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการหาบารุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

๓) การรักษาความหลากหลาย (Maintaining diversity) เป็นการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม อันจะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

๔) การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (Integrating tourism into planning) เป็นเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวได้รับการวิเคราะห์หาข้อดีและข้อเสีย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอย่างตรงจุด

๕) การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting local economic) เป็นสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือกับคนในท้องถิ่น ให้เกิดจิตสำนึกที่อยากจะดูแลสถานที่ท่องเที่ยว

๖) ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving local communities) เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชนและสิ่งแวดล้อม

๗) การปรึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน (Consulting stakeholders and the public) เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา

^{๕๗} อานนท์ สีดาเพ็ง, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬากอล์ฟโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม”, *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙), หน้า ๓๗.

๘) การฝึกอบรมบุคลากร (Training staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากร ให้มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด

๙) การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) เป็นการเตรียมข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๑๐) การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking research) เป็นการวิจัยและติดตามผล เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

Rogers Anthea & Slinn^{๕๘} การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการสำหรับอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้สามารถจัดความจนและความลาบากเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรจะมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้องรวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย

๒) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนาารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัด และการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติ

๓) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

๔) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขตหากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไป หรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

^{๕๘} Rogers Anthea & Slinn, J., *Tourism : Management of Facilities*, (Singapore: Longman, Group UK, 1993), p. 78.

Kikeri S Nellis J & Shirley M.^{๕๙} ได้นำเสนอ หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้

๑) อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เพียงพอประหยัดและมีประสิทธิภาพอย่างที่สุด อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้นที่มีปัจจัยสำหรับประกอบอยู่ด้วย การพัฒนานั้นยังต้องคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมไว้ให้มากที่สุดและเกิดผลกระทบน้อยที่สุด โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีใหม่ ๆ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมสามารถทำให้อุตสาหกรรมนี้ยืนยาวได้

๒) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับลดการก่อของเสีย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีกรวางแผนการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรืออาจจะหาทรัพยากรที่มีความเหมือนกันมาใช้ทดแทนกันได้เพื่อเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่อาจจะหมดสิ้นไป เช่น การใช้คอนกรีตแทนไม้ในการสร้างบ้าน เป็นต้น ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ

๒.๑) ขยะแห่งอาจนาระบบการหมุนเวียนการใช้การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

๒.๒) ขยะที่สามารถนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ได้ก็ควรนำไปทำปุ๋ย เพื่อให้ขยะเหล่านี้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓) รักษาและพัฒนาธรรมชาติทางสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย

๓.๑) การเพิ่มคุณค่า เช่น แหล่งท่องเที่ยวหน้าดก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก ฝึเสือ หรือ ปีนหน้าผา หรือหมู่บ้านวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีอาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวการ

๓.๒) การเพิ่มมาตรฐานการบริการ เช่น การส่งบุคลากรไปอบรมด้านต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ มัคคุเทศก์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือ กลับกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

๔) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำตามแผนที่วางไว้แต่จะต้องประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาควบคู่กัน ด้วยอาทิแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. และเทศบาล) แผนพัฒนาของ

^{๕๙} Kikeri S Nellis J & Shirley M., *Privatization: the lessons of experience*, (Washington, D.C.: World Bank, 1992), p. 99.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาในสถานที่ท่องเที่ยวมีศักยภาพมากขึ้น

๕) ต้องใช้การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อสรรหาทรัพยากรที่โดดเด่นของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การหาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบลตามนโยบาย “๑ ตำบล ๑ ผลิตภัณฑ์” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขยายฐานเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

๖) การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น ร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์หรือเป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

๗) หมั่นประชุม หรือปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคีได้แก่

๗.๑) ชุมชนในพื้นที่

๗.๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๗.๓. กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว

๗.๔) สถาบันการศึกษา

๗.๕) สถาบันการศาสนา

๗.๖) ประสานงานหน่วยงานทั้งราชการและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อช่วยกันวางแผนและการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว และช่วยกับแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๘) การจัดอบรมให้บุคลากรได้รับการพัฒนา ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

๙) จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อความสะดวกในการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน หรืออาจจะทำให้อยู่ในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น แผ่นพับ คู่มือท่องเที่ยว เป็นต้น

๑๐) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ให้บริการโดยตรง, การสอบถามความเห็นด้วยใบประเมินผล, การวิจัยตลาดการท่องเที่ยว

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) กล่าวสรุปได้ว่า หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับลดการก่อของเสีย รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องใช้การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่น การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น หมั่นประชุม หรือปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ โดยจัดให้มีการอบรม การส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จ จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม และประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว

๒.๕.๔ ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (United Nations)^{๖๐} ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง “รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถ ในการที่จะตอบสนองความต้องการของตัวเอง”

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)^{๖๑} ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืนหมายถึงการพัฒนาที่สนองตอบต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นต่อไป ในการที่จะสนองตอบความต้องการของตนเอง”

^{๖๐} องค์การสหประชาชาติ (United Nations), แผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่องบทบาทประชาชน, (กรุงเทพฯ: ศักติโสภณการพิมพ์, 1993), หน้า ๑๐๗.

^{๖๑} สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน), “การพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development) ภายใต้โครงการพัฒนาภูมิภาคภายใต้เพื่อรองรับการทำงานด้านประชาคมอาเซียน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙), หน้า ๖๙.

การพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินอกจากจะมุ่งเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เน้นชุมชนเข้มแข็ง และอื่น ๆ แล้วยังเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชน”

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่กระจายไปในหลาย ๆ ภาคส่วน (The World Trade Organization (WTO), ๒๐๐๔) ประกอบไปด้วย ๑๐ ประการ คือ

๑) ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า (Using resource sustainable) หมายถึง การรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในอัตราที่ไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสียหาย ประกอบด้วย

๑.๑) การดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การช่วยกันของชุมชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน ต่อไปในระยะยาว

๑.๒) การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

๒) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะขยะแห่งอาณาจักรระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle)

๓) รักษาและพัฒนาธรรมชาติทางสังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) เริ่มจากวางแผนในการดูแลรักษาให้แหล่งท่องเที่ยวคงอยู่ในระยะยาว และพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และกลับมาเที่ยวซ้ำอีก

๔) ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง

ทบวงกรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

๕) นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายได้สู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

๖) การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

๗) มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

๘) การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรมการส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอ

๙) การเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) เพื่อเป็นการโปรโมท และให้คำแนะนำแก่แหล่งท่องเที่ยว

๑๐) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประเมินผล และตรวจสอบ ทำให้รู้ถึงข้อบกพร่องในส่วนต่าง ๆ ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด และตรงประเด็น

จุฬารณีย์ ทองเพ็ญ^{๖๒} ได้กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ คือแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน โดยพิจารณาจาก ๔ องค์ประกอบ คือ

- ๑) มีขอบเขตการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน
- ๒) ให้ความสำคัญแก่ชุมชนในท้องถิ่น ให้มีการร่วมมือกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว
- ๓) ทุกภาคส่วนต้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน
- ๔) ต้องขึ้นตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในชนบท

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นต่อไป ในการที่จะสนองตอบความต้องการของตนเองโดยมีหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๕ ข้อ คือ ข้อแรกการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงแก่คนในชุมชนถึงนักท่องเที่ยวด้วย ข้อสองสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมมีคุณภาพอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้วไม่ใช่เฉพาะจุดขายหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ข้อสามการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือเป็นไปอย่างช้า ๆ จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของพื้นที่ ข้อสี่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวของชุมชนเป็นสำคัญ ข้อสุดท้ายการพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะทำให้ความสนใจต่อความต้องการและความปรารถนาของประชาชนในพื้นที่โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

๒.๕.๕ องค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้ อธิบายองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

อานนท์ สีดาเพ็ญ^{๖๓} องค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ

- ๑) องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

^{๖๒} จุฬารณีย์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”, หน้า ๓๗.

^{๖๓} อานนท์ สีดาเพ็ญ, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬากอล์ฟโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม”, หน้า ๖๕.

ทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมเยือน โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

๒) องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว โดยต้องมีการติดตามประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

๓) องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาธุรกิจด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

๔) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ

๕) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

๖) องค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายโดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ^{๖๔} แบ่งองค์ประกอบของการพัฒนาย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

๑) สิ่งแวดล้อม ทำให้มีมากขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นฐาน

^{๖๔} จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”, หน้า ๔๐.

๒) สังคมจัดสรรความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอและจำกัดจำนวนประชากร

๓) เศรษฐกิจ ควรเติบโตอย่างเหมาะสมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและความสมดุลในระบบนิเวศการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้านคือ การพัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ทางสังคมและวัฒนธรรมการพัฒนาทางการเมือง

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อม ทำให้มีมากขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสังคมจัดสรรความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากร เศรษฐกิจ ควรเติบโตอย่างเหมาะสมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและความสมดุลในระบบนิเวศ โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน การพัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาทางการเมือง

๒.๕.๖ หลักการและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี นักวิชาการ ได้อธิบายหลักการและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

ปัจจัยสำหรับ ๕ ประการ ในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย^{๖๕}

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์

๒) นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวต้องตอบสนอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยว และก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓) กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

^{๖๕} The World Trade Organization (WTO), **WORLD TRADE REPORT 2004**, [Online], Source: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report04_e.pdf [27 July 2023].

จนอาจละเลยผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ถ้าจะให้เกิดการพัฒนากองท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจนี้จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นตัวกลางที่จะช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว

๔) ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนเองมีบทบาทเป็นผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ที่ผ่านมามีคนในแหล่งท่องเที่ยวมากเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามา โดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้ แต่อาจไม่ตระหนักและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น นอกจากการตั้งรับกับทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมหรืออาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนากองท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งอยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิเลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร

๕) นักวิชาการและสถาบันการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสากลมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อยกระดับและคาอธิบายองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้ และยังทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใด คนในชุมชน นักท่องเที่ยว และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าแล้วนักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

Rogers Anthea & Slinn^{๖๖} หลักการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีดังนี้

๑) สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรสมบัติที่สำคัญ และมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพเหมือนเดิม มิให้ถูกทำลายในระยะสั้น

^{๖๖} Rogers Anthea & Slinn, J., *Tourism : Management of Facilities*, (Singapore: Longman, Group UK, 1993), p. 44.

๒) การท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทุกฝ่าย

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกัน และเดินหน้าไป
ในทางเดียวกัน

๔) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะต้องสอดคล้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

๕) ความกลมเกลียวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ต้องเกิดจากความต้องการของ
นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

๖) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลาย
หลักการพัฒนาแบบยั่งยืน

อานนท์ สีดาเพ็ง^{๖๗} กล่าวว่า การท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาเป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณี
นิยม (Conventional tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่
เป็นหลัก ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่มักจะไม่คำนึงถึง
ผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่ง
ท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม ไม่สามารถปรับคืนสู่สภาพเดิมได้ ประกอบกับกระแสอนุรักษ์และการ
เรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติได้ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดการ
ประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้น ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา
ในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ หรือที่เรียกกันว่า Globe' 90 Conference ในการประชุมครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญ
เกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนโดยเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable
tourism development) นอกจากนี้ยังได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้
ว่า “เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นใน
ปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของชนรุ่นหลังไว้ ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึง
การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและสุนทรียภาพพร้อมกับรักษา
เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย” โดยการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและ
เศรษฐกิจ

๒) เพื่อสร้างดุลยภาพในการพัฒนา

๓) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

^{๖๗} อานนท์ สีดาเพ็ง, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬากอล์ฟโดยการประยุกต์ทฤษฎีการ
แลกเปลี่ยนทางสังคม”, หน้า ๖๖.

๔) เพื่อให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

๕) เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันเป็นสิ่งซึ่งทั้ง ๔ วัตถุประสงค์ข้างต้นต้องพึ่งพา

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนและมีเอกลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด

๒.๖ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

๒.๖.๑ โยนิโสมนสิการ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๔ : ๕๗ ได้ให้ความหมายว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจโดยแยบคาย การคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบ มีเหตุผล และสร้างสรรค์ มี ๑๐ วิธี ดังนี้

๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ คิดแบบมีเหตุผล เช่นพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้โดยใช้วิธีการคิดแบบสืบสาวหาเหตุจากปัจจัย พระองค์ตั้งคำถามขึ้นมาเกี่ยวกับเวทนา ได้แก่ ความรู้สึกสุขทุกข์ โดยทรงพิจารณาว่าเวทนาที่เป็นสุขเป็นทุกข์นี้เกิดขึ้นโดยมีอะไรเป็นปัจจัย แล้วพระองค์ก็สืบสาวไปถึงทรงค้นพบว่า มีผัสสะ เป็นต้น

๒) วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ คือ การคิดจำแนกแยกแยะองค์รวมของสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นองค์ย่อย ๆ ทำให้มองเห็นความและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยเหล่านั้นว่ามีความเกี่ยวข้องกับเนื่องกันเป็นเหตุเป็นผลและพึ่งพาอาศัยกันอย่างไร จึงประสานสอดคล้องกันเป็นองค์รวม วิธีคิดแบบนี้จะทำให้เรารู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง

๓) วิธีแบบสามัญลักษณะ คือ คิดแบบไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ชีวิตของคนเราก็คือเป็นเช่นนี้เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้ ทุกขังมีแต่ความทุกข์อนัตตาไม่มีตัวตนที่แน่นอน

๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือ วิธีคิดแบบแก้ปัญหา คือ การพิจารณาปัญหาที่มีอะไรบ้าง (ทุกข์) สาเหตุอยู่ที่ใด (สมุทัย) และเป้าหมายของการแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ (นิโรธ) พิจารณาวิธีการ ดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย (มรรค) ซึ่งเราสามารถใช้เป็นหลักยึดในการพิจารณาถึงความเป็นจริงและนำไปสู่การคิดตามกระบวนการนี้

๕) วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นการคิดแบบ สัตบุรุษ หรือสัปบุริสธรรมอันเป็นคุณสมบัติของคนดี คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จัก บุคคล รู้จักชุมชน

๖) วิธีคิดแบบเห็นคุณ โทษและทางออก คือ มองในเชิงคุณค่าว่าสิ่งนั้น ๆ มีคุณในแง่ไหน มีโทษในแง่ไหน มองทั้งคุณและโทษ แล้วก็หาทางออกที่จะแก้ไข

๗) คิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้จักแยกแยะสิ่งดีชั่วได้อย่างมีเหตุผล

๘) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม คิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมหรือชุดความดี หมายถึง การ บำเพ็ญความดีซึ่งจะต้องกระทำให้ถึงที่สุด

๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ คิดอยู่ในปัจจุบัน แนวนี้ต้องบมีวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเครื่องมือ

๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท (แบบจำแนก) คือ คิดแบบรอบด้าน แยกแยะ มองสิ่งต่าง ๆ ใน หลาย ๆ มุมอย่างละเอียดรอบคอบ

สรุป โยนิโยมนสิการ เป็นการคิดทั้ง ๑๐ ข้อที่กล่าวมาสรุปได้สั้นๆ ๔ ข้อ คือ ๑) คิดเป็น ระเบียบ ๒) คิดถูกวิธี ๓) คิดเป็นเหตุเป็นผล ๔) คิดให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศล

๒.๖.๒ สัปปายะ ๗

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย สัปปายะ หมายถึง สภาพเอื้อ เรียกว่า ภาวะสบาย นี่เป็นคุณภาพชีวิตมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่มาเกื้อกูลให้การประพฤติปฏิบัติ ธรรมเป็นไปด้วยความสบายกาย สบายใจ โดยหลักสัปปายะมีอยู่ด้วยกัน ๗ อย่างคือ

๑) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาดสะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ

๒) โคจรสัปปายะ คือ การเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อยไม่ ชับซ้อนวกไปวกมา

๓) ภัสสสัปปายะ คือ การพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ สร้างประโยชน์ให้ตัวเอง ไม่ มอมเมาไปในทางที่ผิด

๔) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะ ชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร

๕) โภชนสัปปายะ คือ อาหารเหมาะสม ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก

๖) อุตุสสัปปายะ คือ อากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป

๓) อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาปถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้ยืน นั่ง เดิน ได้อย่าง สะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรม^{๖๘}

๒.๖.๓ ไตรสิกขา

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ^{๖๙} ได้ให้ความหมาย ไตรสิกขา หมายถึง การศึกษาสาม ประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกุศลฝ่ายแห่งการพัฒนา ตนเองที่ถูกต้อง ของมนุษย์ทุกคนเป็น รากฐานของการพัฒนาทั้งหลายอันจะนำสังคมไปสู่อารยธรรมที่ ถูกต้องพระพุทธองค์ทรงให้ คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่าหากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่ บัญญัติไว้ได้ครบถ้วน บริบูรณ์ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา ๓ เพื่อการละราคะ โทสะ โมหะทำให้เป็นผู้ ไม่ประกอบ อกุศลกรรม^{๗๐} เพราะสิกขา ๓ ประการนี้เป็นที่รวมของ สิกขาบทนั่นเอง ตามหลัก พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการพัฒนาไว้ว่าความประพฤติสุจริตแสดงออกมาทาง กายวาจา และใจเป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะศีลถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นใน ขบวนการพัฒนา มนุษย์เพราะว่าศีลเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในสังคมและช่วยให้มีความ เป็นระเบียบเรียบร้อยสามารถทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมเกิดความเคยชินที่ดีงามตามแบบอย่างของศีลที่ กำหนดไว้ดีแล้วฉะนั้นศีลจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญในการ ฝึกฝนเบื้องต้นเมื่อฝึกฝนดีแล้วย่อมทำให้เกิด ความเคยชินทำให้สมรรถภาพของจิตสมาธิเป็น ส่วนของการฝึกฝนในด้านจิตใจหรือระดับจิตใจให้เกิด การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ เช่นด้าน คุณธรรม มีเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเข้มแข็งความ อุตสาหความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบและด้านจิตใจทำให้เกิดความสุขเช่นความผ่องใสเบิกบาน ความรู้สึกอิ่มใจ

๒.๗ ข้อมูลพื้นที่วิจัย

ข้อมูลพื้นที่ในการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยลงพื้นที่สำรวจรูปแบบเจาะจงใน แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ดังต่อไปนี้

๒.๗.๑ ประวัติชุมชนบ้านต้นตาล

บ้านต้นตาล หมู่ ๔ ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนชาวไทย-ยวน ที่อพยพมาจาก”เมืองเชียงแสน ปัจจุบันคือบริเวณอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งในอดีตเรียกว่า”

^{๖๘} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 34, (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๖๑), หน้า ๔๗๔.

^{๖๙} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, “จริยธรรมของผู้บริหาร”, ข่าวสาร (News), ๑๐ (๗๘): ๑๓-๑๗.

^{๗๐} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๘๘/๓๑๔, ๒๐/๘๙/๓๑๗.

แคว้นโยนกนคร” หรือ”โยนกนาคนคร”ตอนปลายของสงครามเก้าทัพ ตรงกับปีพุทธศักราช ๒๓๔๗ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) ซึ่งถูกกวาดต้อนมา เพื่อที่จะไปเมืองหลวงและมีบางส่วนที่ได้ตั้งถิ่นฐานที่แถบบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก ซึ่งปัจจุบันเป็นเมือง สระบุรีตอนล่าง คืออำเภอเสาให้ บริเวณตำบลสวนดอกไม้ เสาให้ ศาลารีย์ไทยบางส่วน จั้วงาม หัวปลวก บ้านยางบางส่วน และตำบลต้นตาลชาวไท-ยวน ที่มาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านนี้ ที่มีต้นตาลขึ้นอยู่เป็น จำนวนมากในบริเวณชุมชนจึงเรียกชุมชนนี้ว่า”ต้นตาล” ประกอบด้วย ๓ หมู่บ้าน คือหมู่ที่ ๓,๔,๕

ชุมชนบ้านต้นตาล หมู่ ๔ ถนนต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี เป็น ชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๒๐๐ ปี เป็นชุมชนที่อพยพมาจาก อำเภอเชียงแสน เชียงราย เมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ซึ่งในขณะนั้นเมืองเชียงแสนอยู่ในครอบครองของพม่า กองทัพจากกรุงเทพมหานคร นำ โดยรัชกาลที่ ๑ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ส่งทหาร ๓ เหล่าทัพจาก เชียงใหม่ ลำปาง และ เชียงราย ไปรบเพื่อเอาเมืองเชียงแสนคืน เมื่อล้อมเมืองเชียงแสนสำเร็จ มีชัยชนะเหนือทหารพม่า กองทัพได้ไล่พม่าออกจากเมืองและทำการเผาเมืองเชียงแสนเสีย เพื่อไม่ให้พม่าแฝงตัวเข้ามาปะปน ช่อกสุ่ม และกลับมาใช้ เมืองเป็นที่ตั้งอีกครั้ง จึงได้ทำการอพยพชาวเชียงแสนทั้งหมดออกมา ให้มาตั้ง รกรากใหม่เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดราชบุรี และสระบุรี สำหรับบ้านต้นตาลนั้น มี ผู้อพยพมาอยู่ประมาณ ๒๓,๐๐๐ คน แบ่งเป็น ๕ ส่วน ประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย ลำพูน และน่าน บางส่วนไปเวียงจันทน์และส่วนหนึ่งเดินทางมาบางกอก เพื่อปลูกบ้านแปลงเมืองใหม่ โดยอาศัยอยู่ริมแม่น้ำป่าสักทั้ง ๒ ฝั่ง ปัจจุบันคนเชียงแสนที่เกิดในสระบุรี มีจำนวนหลักแสนคน และมี จำนวนมากที่สุดที่ อ.เสาให้^{๗๑}

คนเหล่านี้เรียกตัวเองว่า ไท-ยวน ที่มาจาก โยนก หรือ โยน-นก หมายความว่า ล้านนา โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม และประเพณีที่มีลักษณะคล้ายกับชาว ล้านนา ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะการพูดคำเมือง ใส่ผ้าซิ่น ความเชื่อต่างๆ และอาหาร โบราณ เช่น ผัดหมี่ ไท-ยวน ข้าวแครง (ข้าวเกรียบ) มีประเพณีการฟ้อนรำ โดยชาวบ้านต้นตาลเป็นผู้ มีความสามารถในการเย็บปักถักร้อย และการทอผ้า ใช้มือทอได้วันละ ๒ ผืนการขายของยามเช้าหรือ ตลาดเช้า จะเริ่มตั้งแต่ ตี ๕ ครั้ง เป็นการค้าขายแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำข้าวของมาขายที่วัด ขายกันเอง ซื้อกันเอง แลกเปลี่ยนกัน

^{๗๑} สำนักรักบ้านเกิด, พาเที่ยวตลาดตำนานโบราณบ้านต้นตาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=noon-note-story> [6 สิงหาคม 2566].

ปัจจุบันชาวบ้านต้นตาล ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์แสดงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน จึงได้จัดสรรพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก จัดทำเป็นตลาดขึ้นมาชื่อว่า “ตลาดต้ำน้ำบ้านต้นตาล” คำว่า “ต้ำน้ำ” ก็คือ “ทำน้ำ” นั่นเอง โดยภายในตลาดมีการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้าและอาหารพื้นเมืองมากมายให้ได้รับประทานกัน ตลาดต้ำน้ำบ้านต้นตาล เป็นตลาดนัดเล็กๆ ริมแม่น้ำป่าสัก ที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านในพื้นที่นำข้าวของอาหารการกินพื้นเมืองมาจำหน่ายแก่คนทั่วไป จึงเปิดทำการกันเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น ส่วนวันอื่นๆ ถ้าใครเกิดหลงมา ก็คงได้เห็นแต่แผงเปล่าๆ และชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ชีวิต ประกอบอาชีพอื่นๆ กันตามปกติ พอถึงวันอาทิตย์ บริเวณตลาดต้ำน้ำแห่งนี้ก็จะเริ่มคึกคักกันตั้งแต่เช้า ชุ่มแผงค้าที่ตกแต่งกันอย่างง่ายๆ ให้บรรยากาศแบบทางเหนือ จะเต็มไปด้วยอาหารและขนมพื้นเมืองมากมาย ไม่ผิดกับเวลาที่เราไปเที่ยวภาคเหนืออย่างไรวางนั้น เพราะจะแว่วเสียงอู๋คำเมืองอยู่รอบตัว แฉมการกินหันไปทางไหนก็ละม้ายอาหารเหนือ เช่น ไข่ป๋าม แกงเปราะอะ แป้งจี ข้าวแคบ ข้าวซอย ขนมจีน รวมถึงอาหารจากภาคอื่นๆ ที่ถือว่าเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมกันมา ซึ่งมีอาหารการกินให้เราเลือกมากมายทั้ง ขนมครก ขนมไข่ปลา ขนมต้ม หอมนั้น ส้มตำ ไก่ย่าง บัณเฑาะว์ ช่อม่วง ก๋วยเตี๋ยวเรือ ขนมเปี๊ยะญวน ฯลฯ และที่พลาดชิมไม่ได้เมื่อมาถึงตลาดต้ำน้ำแห่งนี้คือ ผัดหมี่ไท-ยวน และ ขนมกง ซึ่งถือว่าเป็นอาหารขึ้นชื่อประจำตลาดที่ไม่ว่าใครมาก็ต้องกินให้ได้ เลือกซื้อหาของกินกันได้แล้ว ที่นี้ก็เลือกจับจองที่นั่งในศาลาริมน้ำได้เลย ซึ่งแน่นอนว่าบรรยากาศก็ยิ่งชวนให้คิดว่าอยู่เมืองเหนืออย่างไรอย่างนั้น เพราะที่นั่งในศาลาก็ปูเสื่อไว้คอยท่า พร้อมกับ โตก ที่เตรียมให้เราไว้ใช้วางสำหรับอาหารตามแบบฉบับชาวล้านนาเป๊ะ นั่งเล่นกินของคาวหวานกันไปเพลินๆ ช่วงเที่ยงๆ ก็จะมีการแสดงจากลูกหลานชาวชุมชนต้นตาล มาฟ้อนมารำประกอบเสียงสละล้อ ซอ ซึง ให้บรรยากาศแบบล้านนา

ปัจจุบันชาวบ้านต้นตาล ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์แสดงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน จึงได้จัดสรรพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก จัดทำเป็นตลาดขึ้นมาชื่อว่า ตลาดต้ำน้ำบ้านต้นตาล คำว่า ต้ำน้ำ ก็คือ ทำน้ำ นั่นเอง โดยภายในตลาดมีการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้าและอาหารพื้นเมืองมากมายให้ได้รับประทานกัน

ตลาดน้ำบ้านต้นตาล ไทยวน สระบุรี เป็นตลาดน้ำโบราณสไตล์ไท-ยวน แหล่งท่องเที่ยวประเภท หาซื้อของกิน ซื้อปิ้งสินค้า ริมแม่น้ำ ที่ชวนคุณไปสัมผัส มีความเหมือนและแตกต่างจากตลาดน้ำที่อื่นๆ อยู่บ้างในละแวกใกล้เคียงกัน เพราะนี่เป็นชุมชนไทยวนป้ายต้อนรับที่ทำด้วยไม้แขวนไว้ได้ชุ่มประดู ลายสลักริมชายคาแบบเรือนในภาคเหนือ เขียนว่า “เงินแอ่วกาดต้ำน้ำโบราณบ้านต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี” คำว่า แอ่ว ที่แปลว่า เที่ยว คำว่า กาด ที่แปลว่า ตลาด นั้น เป็นคำเมืองของชาวเหนือ ถ้าไม่รู้ประวัติอาจเกิดคำถามว่า ทำไมที่นี่จึงใช้คำพูดสำเนียงคำเมือง ทั้งที่อยู่สระบุรี ไม่ใช่แถวภาคเหนือของประเทศไทย สาเหตุที่คนในชุมชนแห่งนี้พูดคำเมือง ก็เนื่องมาจากคนในชุมชน

มีต้นกำเนิดมาจากไทยวนที่อพยพมาจากเชียงแสน เชียงราย เป็นเวลากว่า ๒๐๐ ปี คือตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์นั่นเอง และแม้จะผ่านกาลเวลามาขนาดนั้น แต่ชาวบ้านที่นี่ก็ยังรักษาความเป็นไทยวนได้อย่างดี การไปเที่ยวที่นี่จึงยังได้สัมผัสกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหาร การแต่งกาย วิถีชีวิตแบบไทยวนอยู่ และก็ทำให้ที่นี่ ไม่ได้ชื่อเป็นทางการว่า “ตลาดน้ำ” แต่มีสำเนียงคำเมืองติดมาว่า “ตลาดต๋าน้ำ” ก็น่าจะพอเทียบสำเนียงได้ว่าคือ ตลาดต๋าน้ำก็คือสำเนียงคำเมือง ที่หมายถึง “ทำน้ำ”

สำหรับคนชอบท่องเที่ยวเชิงวิถีชาวบ้าน วัฒนธรรมท้องถิ่นน่าจะชอบที่นี่ เพราะตั้งแต่ร้านค้าที่ปลูกเป็นแบบซุ้มหลังคาจากเรียงเป็นแถว ก็น่าจะชอบตั้งแต่ยังไม่ผ่านทางเข้าไป ตัวแม่ค้าที่มาขายของก็แต่งตัวผ้าพื้นเมืองตัดเย็บสไตล์พื้นเมืองไทยวนสีสดใส นุ่งผ้าซิ่น ให้เกียรติผู้ไปเยือนว่าอยากสัมผัสความเป็นไทยวน ส่วนอื่นก็อยู่ที่จะเน้นด้านไหนเป็นพิเศษกินลม ชมวิว นั่งทำน้ำชมวิว ที่นี่มีบริการที่นั่งสำหรับคนอยากนั่งรับประทานไปด้วย โปะที่ยื่นออกไปในน้ำ น่านั่ง แต่คนอยากนั่งเยอะกว่าที่นั่ง กินไปชมวิวไปด้วยนั่งเรือชมธรรมชาติสองฟากฝั่งลำน้ำป่าสัก มีบริการเช่นกัน สำหรับคนอยากเห็นวิถีชาวบ้านแถวนี้ เพราะไหนๆ ก็ได้ไปถึงแล้วชมการแสดงพื้นเมือง มีการฟ้อนรำแบบล้านนาให้ชมกันในช่วง ๑๒.๐๐ น. แค่มชมการฟ้อนก็รู้สึกเหมือนตัวเองเป็นแขกบ้านแขกเมืองแล้ว ส่วนรายการพิเศษอื่นๆ อาจมีต้องติดตามในหน้าเฟซบุ๊กของตลาดซื้อของสด ผักพื้นเมือง สดๆ ที่มีแม่ค้านำมาขาย ช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจให้กับชาวบ้านหาของอร่อยกิน ไปถึงที่นี่แล้ว สิ่งที่ไม่ควรพลาดก็คือ ผัดหมี่แจ๊ะ แจ๊ะที่แปลว่าฉะนั่นแหละ เป็นการผัดหมี่ตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนที่นี่ หรือจะเรียกว่า ผัดหมี่ไทยวน ก็เหมือนกัน ความน่าสนใจมีตั้งแต่ไปดูเครื่องปรุง ดูวิธีผัดเลยทีเดียว น่าสนใจมากแค่ไหนก็แค่เคยมีรายการทีวีไปถ่ายทำเพื่อออกรายการ

หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน ซึ่งอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลางชาวบ่เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง โดยรวมเอาวัฒนธรรมของชาวไทยวนตั้งแต่เรื่องของอาหารการกิน การฟ้อนรำ การทำโคม ทำตุ่ง การทอผ้า มารวมไว้ที่บ้านทรงไทยโบราณอายุกว่า ๑๐๐ ปี ริมแม่น้ำป่าสัก เรียกว่ามาที่นี่ทีเดียว ก็จะได้เห็นวิถีชีวิตของชาวไทยวนที่สืบเชื้อสายกันมาถึง ๕ ชั่วคน หรือกว่า ๒๐๐ ปี

“ตลาดต๋าน้ำโบราณบ้านต้นตาล” ตลาดนัดริมแม่น้ำป่าสัก ของชาวชุมชนบ้านต้นตาล อำเภอสว่างแดนดิน ซึ่งเป็นชุมชนไทยวนที่อพยพมาจาก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบโบราณที่สืบสานเอาไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง ถ้านักท่องเที่ยวได้มีโอกาสไปเที่ยวที่ชุมชนแห่งนี้ จะรู้สึกเหมือนได้สัมผัสวัฒนธรรมไทยวนที่ให้ความรู้สึกเหมือนไปเที่ยวภาคเหนือเลยทีเดียว โดยชุมชนชาวไทยวนแห่งนี้เคยได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว (รางวัลกินรีทองคำ) การันตีจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อปีเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ถึง ๒๕๕๑ จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมที่เข้ากับทุกเพศทุกวัยในปัจจุบัน

สำหรับชุมชนบ้านต้นตาล เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๒๒๐ ปี ที่นี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศแบบภาคเหนือแล้ว ยังมีการจัดแสดงพ่อน้ำแบบล้านนาจากน้องๆ นักเรียน นักศึกษา ให้นักท่องเที่ยวได้ชมกันอีกด้วย พร้อมทั้งมีการจำลองการสาธิตวิถีการทำขนมไทย, การสาธิตการเย็บผ้า-การทอผ้า การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และอื่นๆ อีกมากมาย

๒.๗.๒ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สำคัญทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ๖ จังหวัดภาคกลาง ดังนี้

๑) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนแพรกศรีราชา “ตามรอยประวัติศาสตร์อยุธยา ชมโบราณสถานวัดมหาธาตุ พระปรางค์กู่ลิ้มมะเฟือง ศิลปะสมัยลพบุรี เดินตลาดย้อนยุคเมืองสรรค์ ชิมอาหารไทยโบราณ”

๒) จังหวัดอ่างทอง-ชุมชนบ้านบางเจ้าฉ่า “เยือนถิ่นวีรบุรุษบางระจัน ชมหัตถกรรมจักสานจากผักตบชวาสินค้าชุมชน มาตรฐานตลาดโลก เที่ยวสวนเกษตรบางเจ้าฉ่า เรียนรู้งานจักสานไม้ไผ่”

๓) จังหวัดสิงห์บุรี ชุมชนบ้านดอนโดนด อำเภอกำแพงบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ที่เที่ยวแนวอนุรักษ์สำหรับคนหัวใจสีเขียวโดยเฉพาะ โดดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ที่ผสมผสานกับวิถีชุมชนได้แบบดีเยี่ยมจนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “ทัวร์หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ กินข้าวปลอดภัย อร่อยกับผักปลอดสาร เที่ยวตลาดชุมชน”

๔) จังหวัดชัยนาท ชุมชนสรรพยา “ชมพิพิธภัณฑ์โรงพักเก่าสรรพยา อายุกว่า ๑๐๐ ปี ย้อนวิถีชุมชนคนสรรพยา สัมผัสบรรยากาศตลาดเก่าสรรพยาย้อนตำนานเมนู ข้าวผัดกระเพราคลุกหน้าโรงพัก อิ่มอร่อยกับ บะหมี่ทำมือสูตรแท้จิว โอเลี้ยงสูตรโบราณขวัญใจคนโรงพัก”ไฮไลท์อีกอย่างของตลาดเก่าสรรพยา นั่นคือ “โรงพักเก่าสรรพยา รศ.๑๒๐”

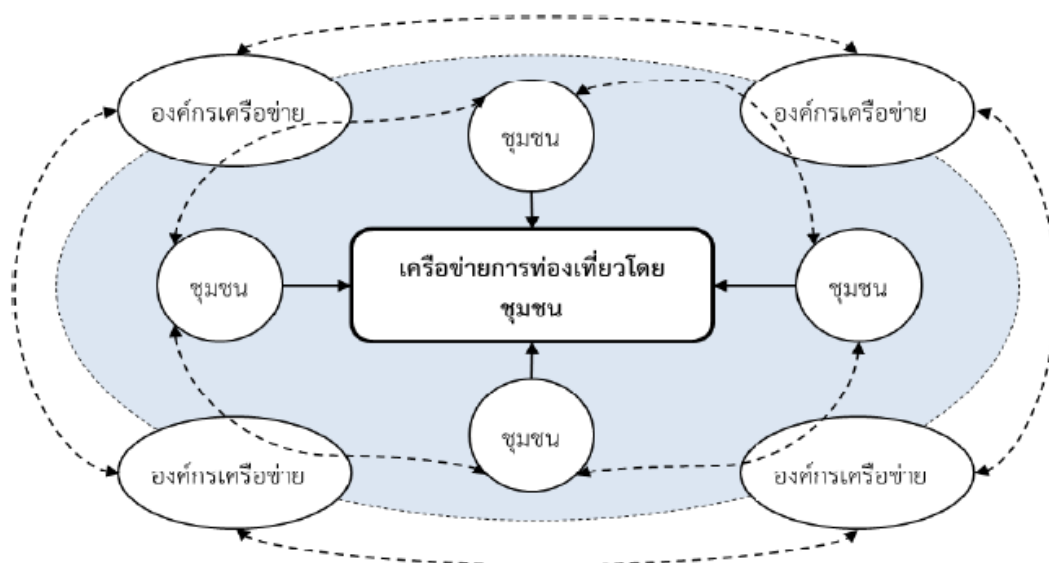
๕) จังหวัดลพบุรีชุมชนบ้านบางขันหมากใต้ “สัมผัสวิถีชีวิตชาวไทยรามัญลุ่มน้ำลพบุรี ชมพิพิธภัณฑ์มอญ เดินตลาดชาโม่น ตลาดมอญเมืองละโว้”

๖) จังหวัดสระบุรี ชุมชนบ้านต้นตาล “สัมผัสเสน่ห์วิถีไทยวน เดินตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล ชิมอาหารพื้นถิ่นไทยวน พักโฮมสเตย์ริมน้ำในบรรยากาศล้านนา” “ตลาดดำนน้ำ”โบราณบ้านต้นตาล ตั้งอยู่ในชุมชนไท ยวนซึ่งเป็นชาติพันธุ์เดียวกันกับกลุ่มคนในภาคเหนือของไทย เพราะชาวบ้านที่นี่ ถูกกวาดต้อนลงมาจากหัวเมืองเหนือในสมัยช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

๒.๗.๓ เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (๒๕๕๐) ได้จัดทำหนังสือเรื่อง “CBT Network Handbook” หรือ “คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน” ซึ่งส่วนหนึ่งในหนังสือได้กล่าวไว้ว่า “ในขณะที่เราพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปนั้น ชุมชนอื่นๆ ทั้งใกล้และไกล ต่างก็พากันหาหนทางในการพัฒนาตนเองเช่นกัน โดยการอนุรักษ์รักษาเพื่อหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในรูปแบบของแหล่งหาอาหาร แหล่งเรียนรู้ แหล่งสืบสาน

ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและแหล่งหารายได้จากการท่องเที่ยว จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกัน มาร่วมกันคิด เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ การเรียนรู้ระหว่างกัน ขยายโอกาส ประสบการณ์ การเรียนรู้ให้กว้างขวาง สร้างความเข้าใจ รวมถึงการมีข้อตกลงร่วมกันในรูปแบบต่างๆ ทางวิชาการเรียกว่า “เครือข่าย” นั่นเอง ซึ่งเครือข่ายในที่นี้ อาจจะเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์ เครือข่ายการจัดการ หรือเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวก็ได้” ซึ่ง สามารถสรุปความสัมพันธ์การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพหุชุมชนได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิดที่ว่าด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Overseas Development Institute) (๒๐๑๐) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับเรื่องของกรท่องเที่ยว (Rural Community-based Tourism in Central America) ไว้ได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ เกิดจากช่วงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ผ่านมาจนกระทั่งคนส่วนใหญ่หันเกิดความยากจน ซึ่งการท่องเที่ยว ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวชนบทโดยชุมชนนั้น เป็นการนำเสนอจุดเด่นของพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องวิถีการเกษตรที่ได้เข้ามาดึงดูดผู้คนให้เข้ามาท่องเที่ยว และตัวเครือข่ายที่เกิดขึ้นนั้นจึงมีบทบาทหลักในเรื่องของการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักต่อการพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งถือเป็น การเฝ้าระวังท้องถิ่นในอีกทางหนึ่งด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นทำให้เราทราบว่า เครือข่าย คือหน่วย การดำเนินงานที่มีกิจกรรมและเป้าหมายร่วมกัน โดยสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยน ตลอดจนการ

พึ่งพากันในทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมประสานโดยหน่วยความรู้ การสื่อสาร การถ่ายทอด ภายใต้งานไขการยอมรับซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เครือข่ายการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นรูปแบบ การเชื่อมโยงเรื่องราว เนื้อหา กิจกรรม ภายใต้งานบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกันในด้านต่าง ๆ โดยการแลกเปลี่ยนดังกล่าวนั้นจำเป็นจะต้องขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่มี ร่วมกัน และมีการจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงเป็นการส่งเสริมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร การท่องเที่ยวเหล่านั้นอีกด้วย

๒.๗.๔ การสร้างเครือข่าย

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และ กีฬา (๒๕๖๓) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ไว้ว่าในกระบวนการสร้างและพัฒนา เครือข่ายนั้น ถือเป็นเรื่องที่จะต้องใช้ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ภายในตัวชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนเองจะต้องมีความต้องการและมองเห็นถึงความสำคัญหรือความจำเป็นในการมี เครือข่ายหรือการสร้างเครือข่ายหรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย และต้องพร้อมให้ความร่วมมือเมื่อเข้า ร่วม การมีระบบตัวแทนที่สามารถนำปัญหา/ความต้องการของสมาชิกในชุมชนตนเองเพื่อนำเสนอสู่ เวทีของเครือข่าย และตัวแทนสมาชิกชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความก้าวหน้าให้สมาชิกชุมชน ได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอก อาจมีหลายปัจจัย แต่ปัจจัยสำคัญคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่ามีความรู้ ความต่อเนื่อง ความจริงใจ และมีกระบวนการทำงานที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก เครือข่ายมากน้อยเพียงใด

สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักในกระบวนการสร้างเครือข่าย คือ ๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วม ๒) มีสมาชิก ๓) มีการเชื่อมโยงติดต่อสื่อสาร และ ๔) การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งแน่นอนว่า กระบวนการต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น เนื่องจาก ภายในกลุ่มหรือตัวบุคคลนั้นก็มิทิศทางการทำงานภายในหรือกิจกรรมภายในอยู่แล้ว ดังนั้น การ หาจุดร่วมเพื่อการวางเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันของความเป็นเครือข่านั้น จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งในการนำมาสู่กระบวนการขยายผลเป็นกลไกการเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งนี้ ส่วนใหญ่การกำหนด โครงสร้างของเครือข่ายที่ผ่านมานั้น จะพบว่าเป็นลักษณะของการดำเนินงานในเชิงบริหารมากกว่า เน้นกระบวนการสร้าง และ/หรือการพัฒนาเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืน

ตารางที่ ๒.๗ แสดงการสร้างเครือข่าย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
โคนันท์ (Conant, ๒๐๑๑)	๑. การวางเป้าหมายซึ่งจะเป็นการสร้างวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๑. การจำแนกกลุ่มเครือข่าย	๒. ลักษณะของกลุ่มหรือเครือข่าย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๓. จำแนกลักษณะของเครือข่าย และลักษณะขนาดของเครือข่าย ว่าเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่
๒. ถามความคิดเห็น	๑. สร้างความร่วมมือและการดำเนินงานร่วมกัน ความคิดเห็น และข้อแนะนำนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ๒. มีข้อมูลเบื้องต้นของสมาชิก หรือมีการสอบถามที่มาที่ไปในการ เข้าร่วมเครือข่ายก่อน เพื่อให้ทราบถึงเงื่อนไข ๓. ความต้องการของสมาชิกที่จะเข้าร่วมในเครือข่าย
๓. ติดตามสมาชิกอย่าง รวดเร็ว	๑. มีการทำการตกลงในการเป็นเครือข่ายร่วมกันแล้วนั้นก็จำเป็น อย่างยิ่งที่ต้องมีการติดตาม ๒. สอบถามสมาชิกที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการสร้างความ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน
๔. ติดตามสมาชิกเป็นประจำ	๑. การติดต่อสมาชิกผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะเป็น การสร้างความสัมพันธ์ ๒. การแจ้งข้อมูลเพื่อให้รู้ หรือให้รับทราบความเคลื่อนไหวของ ตัวสมาชิกเครือข่ายอีกด้วย
๕. การรักษาสมาชิกเครือข่าย	๑. เครือข่ายนั้นมีความเป็นพลวัตร ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจ ของผู้ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายนั้น ๒. การรักษาสมาชิกภาพของเครือข่ายไว้ให้ได้ยาวนานนั้น จำเป็นต้องมีความจริงใจ ๓. มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องรวมทั้งให้ทุกคนได้มีโอกาส

๒.๘ งานวิจัยเกี่ยวข้อง

วนิดา เลิศพัฒนานนท์^{๗๒} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “รูปแบบพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y”, การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยว

^{๗๒} ฐานข้อมูลงานวิจัยมหาวิทยาลัยสยาม, รูปแบบพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://e-research.siam.edu/kb/thai-gen-y-people-travelling-behavior/> [6 สิงหาคม 2566].

และแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ของคน Gen Y โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือคนไทยที่มีอายุระหว่าง ๒๒ - ๓๖ ปีที่พักอาศัยหรือเข้ามาทำกิจกรรมในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูล ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ การแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่าง ๒ วิธีร่วมกัน ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มเพื่อเลือกเขตที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและสุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตที่ได้ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดสัดส่วน ส่วนที่สอง คือ การส่ง แบบสอบถามออนไลน์ทางสื่อสังคมออนไลน์ Facebook และ แอปพลิเคชัน LINE โดยวิธีบอกต่อ จำนวน ข้อมูลที่ได้รับการตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่างและมีความสมบูรณ์คือ ๓๙๔ ชุด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรม R โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้มีการใช้สถิติเชิงอนุมานในส่วนของการวิเคราะห์องค์ประกอบ และการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ด้วยสถิติทดสอบ Chi-squared, t-test และ F-test ซึ่งจะมีการเปรียบเทียบเชิงซ้อนด้วยวิธี LSD ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนไทย Gen Y โดยส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมในการจัดการวางแผนการเดินทาง ด้วยตนเอง ชอบการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เดินทางท่องเที่ยวปีละ ๑-๓ ครั้ง โดยผู้ร่วม เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นคนในครอบครัว จำนวน ๑ - ๓ คน นิยมท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยใช้ ระยะเวลาในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งแบบ ๓ วัน ๒ คืน มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางในแต่ละครั้งประมาณคนละ ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท และเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนตัว ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมมากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในด้านการจองที่พักจะทำการจองผ่านเว็บไซต์บริการต่าง ๆ เช่น Agoda, Expedia เป็นต้น แต่ถ้าไม่ได้ใช้รถยนต์ส่วนตัวก็จะมี การจองตั๋วเครื่องบินโดยสารผ่านบริษัทหรือสายการบิน โดยตรง สื่อที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุดคือ สื่อสังคมออนไลน์ กิจกรรมที่กลุ่มคนไทย Gen Y ชอบทำในขณะที่ท่องเที่ยว ได้แก่ การถ่ายภาพ เดินเล่น ชิมหรือลิ้มลองอาหารตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานที่ว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันทำให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน นั้นพบว่า รายได้ที่แตกต่างกันจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกันในประเด็นต่าง ๆ มากกว่าลักษณะ ทางประชากรศาสตร์อื่น ๆ ปัจจัยผลักดันที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y ในระดับ มากที่สุดคือ ความต้องการทางร่างกายและจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มีความต้องการพักผ่อนคลายเครียด และในระดับมากคือ ด้านความต้องการเสาะแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ สังคมใหม่ ๆ ส่วนปัจจัยดึงดูดที่ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในระดับมาก คือ ด้านความน่าสนใจของลักษณะจุดหมายปลายทาง ด้านการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสื่อมวลชน และด้านการคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการทดสอบ สมมติฐานที่ว่าลักษณะทาง

ประชากรศาสตร์ที่ต่างกันทำให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวแตกต่างกัน นั้น พบว่า อาชีพที่ต่างกันไม่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

นภาพร ทาระอาธร^{๗๓} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ” ผลวิจัยพบว่า

๑) ผู้สูงอายุที่เดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานของจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๖๐-๖๔ ปีสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ว่างงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๑ บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น เดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิก ในครอบครัวหรือกับเครือญาติโดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว คือ วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ซึ่งเลือกเดินทางท่องเที่ยวตามโอกาสที่สะดวกด้วยการเดินทางแบบไปเช้า เย็นกลับ ไม่มีการพักค้างคืน รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ สถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปเยี่ยมชม คือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

๒) ปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเดินทางเยี่ยมชมพุทธสถาน คือ ต้องการใช้เวลากับครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับ ๑) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ๒) ความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว ๓) กิจกรรมต่างๆ ณ แหล่งท่องเที่ยว ๔) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และ ๕) การบริการด้านที่พักตามลำดับ

๓) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุด้านการเข้าถึง ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกต่อการเดินทาง ด้านที่พัก ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและด้านกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

^{๗๓} นภาพร ทาระอาธร, “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓).

อารีรัตน์ พรหมนิล^{๗๔} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา” การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาโดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคล มีผลต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของประชาชนในอำเภอน้ำเขียวจังหวัด นครราชสีมา ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผล ต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของประชาชนที่มีประสิทธิผล ในอำเภอน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมา ๓) เพื่อศึกษา ข้อเสนอแนะ จากประชาชน หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอน้ำเขียว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชน หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว ในอำเภอน้ำเขียวจังหวัด นครราชสีมา จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวม ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปีมีสถานภาพสมรสมีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพ ข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐,๐๐๐ บาท ผลการศึกษาข้อมูล การเดินทางมาท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทราบข้อมูล ข่าวสารท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน/ท่องเที่ยว มักเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ มีจำนวนผู้ร่วมเดินทางระหว่าง ๒-๔ คน มีระยะเวลาในการ เดินทางท่องเที่ยว ๑ วัน มีช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวในวันเสาร์-อาทิตย์ เดินทางมาท่องเที่ยว โดยรถยนต์ส่วนบุคคล มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่าง ๑,๐๐๑ – ๒,๐๐๐ บาท และ การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว ที่มีประสิทธิผล ในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา จากการทดสอบสมมติฐานปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์รายชื่อโดยรวมสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ มีผลต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของประชาชนที่มีประสิทธิผลในอำเภอน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมา ที่ไม่แตกต่างกัน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการเดินทาง มาท่องเที่ยวของประชาชนที่มีประสิทธิผลในอำเภอน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมาที่แตกต่างกัน

^{๗๔} อารีรัตน์ พรหมนิล, “รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.b-aabstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-5-7_1564995061.pdf [28 กรกฎาคม 2566].

ประยูร อิมิวัตร์^{๗๕} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนตามพระราชวัง ในอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนในอำเภอเวียงชัย มี ๘ ประเด็น ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว ๒) ความสามารถในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวเชิงระบบ ๓) การสร้างความเข้าใจของชุมชนต่อการท่องเที่ยว ๔) การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาครัฐ ๕) ความสามารถของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว ๖) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ๗) การสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน ๘) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นผลสังเคราะห์การร่วมรังสรรค์ (Co-Creation) ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่มีฐานคิดจากการ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์” และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมชุมชนในอำเภอเวียงชัย ซึ่งเป็นการวางยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยว ๔ ได้แก่ ๑) การประชาสัมพันธ์ ๒) การจัดการท่องเที่ยว ๓) การอนุรักษ์การฟื้นฟูวัฒนธรรม ๔) การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้ความภาคภูมิใจ และวางแผนในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรของตนเอง

พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์^{๗๖} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอกทั้ง ๗ ด้าน คือ ๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ๒) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ๓) ด้านความสามารถในการเข้าถึง ๔) ด้านกิจกรรม ๕) ด้านที่พัก ๖) ด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว และ ๗) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($x = ๓.๒๖$) โดยเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มี ๓ ด้าน ที่มีความความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ดึงดูดใจให้เดินทางมาเที่ยว ($x = ๔.๑๓$) ด้านสถานที่และประเพณีที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ($x = ๔.๐๑$) และด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถผลิตเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ($x = ๓.๘๔$) รองลงมาเป็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($x = ๓.๑๔$) ส่วนด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ($x = ๒.๙๙$) ด้าน

^{๗๕} ประยูร อิมิวัตร์, “แนวทางการวางแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ”, *ดัชนีนิพนธ์ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ๒๕๖๒), หน้า ๕๖.

^{๗๖} พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์, “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี”, *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓): ๒๑-๓๗.

การส่งเสริมการท่องเที่ยว (x = ๒.๔๔) ด้านกิจกรรม (x = ๒.๓๙) และด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว (x = ๒.๓๔) ตามลำดับจากการศึกษาศักยภาพ จึงทำให้เกิดแผนการพัฒนาชุมชนหนองจอก เพื่อเป็นการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อการกระตุ้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ภัทรบดินทร์ สุทธภักดิ์^{๗๗} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังกว๊านพะเยาไม่ได้มีความต้องการเดินทางมาด้วยตนเอง แต่เป็นการมาตามคำชวนของเพื่อนที่เป็นเจ้าถิ่น หรือเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของจุดแวะพักก่อนเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่อื่นๆ ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่กว๊านพะเยา ให้เหตุผลว่ามีการรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลการท่องเที่ยวของกว๊านพะเยาน้อยเกินไปทำให้ไม่แน่ใจว่าเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวอื่นๆ ในขณะที่กว๊านพะเยาก็ยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากพอ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาสั้นๆ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วม และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ได้นานนัก ส่งผลให้ผู้ประกอบการโรงแรมที่พักบางรายต้องขาดรายได้เนื่องจากไม่มีลูกค้าเข้าพัก ซึ่งเป็นผลมาจากอัตราการเพิ่มขึ้นของโรงแรม และจำนวนนักท่องเที่ยวไม่สัมพันธ์กัน ดังนั้น สิ่งที่พะเยาต้องทำ คือ การรวมกลุ่มของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรูปแบบของเครือข่าย โดยร่วมกันสร้างแบรนด์ให้กับกว๊านพะเยาผ่านเรื่องเล่าตำนาน และประวัติศาสตร์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยเปิดมุมมองใหม่ของกว๊านพะเยา รวมไปถึงจัดทำเว็บไซต์กลางเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในบริเวณกว๊านพะเยา ไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยเดินทางมายังกว๊านพะเยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และมั่นใจได้ว่าพะเยาจะเป็นตัวเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำให้ผิดหวัง

พระครูวิจิตรรัตนวัตร^{๗๘} ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาและปรัชญาหลังนวยุคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งให้

^{๗๗} ภัทรบดินทร์ สุทธภักดิ์, “แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยา”, การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๖๒.

^{๗๘} พระครูวิจิตรรัตนวัตร (ณรงค์ฤทธิ์ จิตรภักดิ์), “แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาและปรัชญาหลังนวยุคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาพุทธศาสนา, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๓): ๕๘-๖๖.

นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อการพักผ่อนและการทำความดีที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พุทธปรัชญาและปรัชญาหลังนวยุคว่าด้วยการ ท่องเที่ยวเชิงศาสนาประกอบด้วยหลักพุทธอภิปรัชญา (ขั้น ๕) หลักพุทธญาณวิทยา (ปัญญา ๒) หลักพุทธจริยศาสตร์ (พุทธจริยศาสตร์ ๓ ระดับ) หลักพุทธจริยธรรม (พละธรรม ๔) และพุทธสุนทรียศาสตร์ (สัปายะ ๗) และแนวคิดทางปรัชญาหลังนวยุคของมิเชล ฟูโกต์ เรื่อง เทคโนโลยีการตลาด ส่วนการนำพุทธปรัชญาและปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลาสามารถประยุกต์ใช้ได้ ๘ ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการจัดการภูมิทัศน์ ด้านความร่วมมือ (รัฐ วัดและชุมชน) ด้านบุคลากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านร้านค้า/สินค้าที่ระลึก ด้านข้อมูล สารสนเทศ และด้านการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ใหม่และต้นแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ภายใต้โมเดล “LVW - BDTI”

วธัญญพัทธ์ ฐริพินิตนันท์^{๗๙} ได้วิจัยเรื่อง พุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่อยู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๙๖ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐาน พบว่า ๑)ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ได้แก่ มีการประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถอธิบายจนเข้าใจถึงความจำเป็นและกระบวนการ ดำเนินงานอย่างถูกต้อง กำหนดนโยบายการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างดี ๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ได้แก่ ประกาศวันเวลานัดประชุมปรึกษาหารือกันถึงการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เนื้อหาสาระของการ ประชุมตรงกับประเด็น ๓) ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม ได้แก่ การจัดระเบียบในการจัดการ การท่องเที่ยวทุก ๆ คนในพื้นที่ยอมรับและสามารถปฏิบัติตามหลักกฎเกณฑ์ได้ กฎระเบียบที่บังคับใช้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการกำหนดระเบียบไว้อย่างชัดเจน ๔) ด้านให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ได้แก่ ได้นำเสนอหรือแนะนำ แนวทางแก้ไขปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่เสมอ การเปิดโอกาสรับฟังปัญหา และนำมาพัฒนาปรับปรุงมาโดยตลอด เชื้อฟังคำแนะนำจาก

^{๗๙} วธัญญพัทธ์ ฐริพินิตนันท์, “พุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๑๙๒.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๕) ด้าน เคารพสิทธิมนุษยชน ได้แก่ ปณิธานสำนักให้นักท่องเที่ยวหรือกิจกรรมในพื้นที่ ยึดถือและปฏิบัติตาม หลักสิทธิมนุษยชน กระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนในการจัด

๒.๙ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเข้าสู่ระบบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวกันใน วันสุดสัปดาห์ ใช้พาหนะส่วนตัว ไปเป็นครอบครัว มีเป้าหมาย มีความต้องการทางร่างกายและ จิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มีความต้องการพักผ่อนคลายเครียด และมีความต้องการเสาะแสวงหา ประสบการณ์การท่องเที่ยว

๒) สถานที่นิยมท่องเที่ยวมากคือ ภูเขาที่มีน้ำตก ป่าไม้ร่มรื่นอากาศตามธรรมชาติ หลังจาก ท่องเที่ยวมีการเข้าพักในที่พักที่อำนวยความสะดวกปลอดภัย ใกล้ที่ท่องเที่ยว และรับประทานอาหาร ท้องถิ่นในสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้มีการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวอย่างทันสมัยและสนองตอบต่อ ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ครบวงจร

๓) ปัจจัยทางสังคมในการท่องเที่ยวคือ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชนใน พื้นที่ท่องเที่ยว จึงมีการทำโฮมสเตย์ของชุมชนในท้องถิ่นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างประเทศ หรือนักท่องเที่ยวที่อยู่ในเมืองใหญ่ที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ทำให้ชุมชนมีการ อนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนให้คงอยู่ในสังคม และมีการปรับตัวทางด้านการให้บริการที่หลากหลายใน ชุมชนก่อให้เกิดมีรายได้จากระบบการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ อันเป็นการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืน

๔) พระพุทธศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อการพักผ่อนและการทำความดีที่ส่งผลต่อการ พัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พุทธ ปรัชญาและปรัชญา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ประกอบด้วยหลักพุทธอภิปรัชญา (ชั้น ๕) หลักพุทธ ญาณวิทยา (ปัญญา ๒) หลักพุทธจริยศาสตร์ (พุทธจริยศาสตร์ ๓ ระดับ) หลักพุทธจริยธรรม (พล ธรรม ๔) และพุทธสุนทรียศาสตร์ (สปปายะ ๗) และแนวคิดทางปรัชญาหลังนวยุคของมิเชล ฟูโกต์ เรื่อง เทคโนโลยีการตลาด ส่วนการนำพุทธปรัชญาและปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็น ในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์ใช้ได้ ใน ๘ ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการจัดการภูมิทัศน์ ด้านความร่วมมือ (รัฐ วัดและชุมชน) ด้านบุคลากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านร้านค้า/สินค้าที่ระลึก ด้านข้อมูล สารสนเทศ และด้านการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ใหม่ และต้นแบบในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ภายใต้มติ

๕) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ต้องทำให้มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ เฉพาะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อม ต่อการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุด้านการเข้าถึง ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือในการพัฒนา เส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกต่อการเดินทาง ด้านที่พัก ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้ เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและด้านกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง อัจฉริยภาพของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ ข้อเสนอแนะผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อัจฉริยภาพของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก เป็นการวิจัยรูปแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในเชิงพรรณนาและจัดจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ๖ จังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี จำนวน ๕๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยการกำหนดหลักการเลือกให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนด จากการคัดเลือกโดยใช้หลักเกณฑ์อายุ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และความถี่ในการเที่ยวในประเทศไทย และกำหนดในร้อยละ ๑๐ ของจำนวนประชากร คือจำนวน ๓๐ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ส่วนประกอบ ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และประสบการณ์ท่องเที่ยว

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของความคิดเห็น คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก โดยภาพรวม ประกอบด้วย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ ความ คั่งค่า คุณค่าและเพิ่มพูนการ ท่องเที่ยววิถีใหม่พัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอย ประวัติศาสตร์ ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ที่ตอบสนองการให้บริการด้าน การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิง พุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ การ พัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบ มีส่วนร่วมของชุมชนต่อการ ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก
ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชน ที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ด้านสภาพแวดล้อมการ ท่องเที่ยว ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ	ด้านการสร้างจิตสำนึกแห่งการ แบ่งปัน ด้านการตามรอยบนเส้นทาง ความพอเพียง ด้านการสืบสานวิถีวัฒนธรรม พื้นบ้าน ด้านคาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน ด้านสายน้ำ สายธารแห่งศรัทธา สายธารธรรม

กรรณแนวคิดเกี่ยวกับ ความ คุ่มค่า คุณค่าและเพิ่มพูนการ ท่องเที่ยววิถีใหม่พัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอย ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก	กรรณแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ที่ตอบสนองการให้บริการด้าน การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิง พุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก	กรรณแนวคิดเกี่ยวกับ การ พัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบ มีส่วนร่วมของชุมชนต่อการ ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ เจ้าพระยา-ป่าสัก
ด้านคุณค่าของการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยว		ด้านคุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน ด้านทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต ด้านการท่องเที่ยวสุขภาวะ ธรรมะนิเวศน์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ออกหนังสือแนะนำโครงการวิจัยถึงนายกเทศมนตรี องค์การบริหารส่วนตำบล ใน
เขตพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี
และจังหวัดลพบุรี

๒) แนะนำตัวแจ้งวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือผู้นำ
ท้องถิ่นเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี
และจังหวัดลพบุรี

๓) แนะนำตัวแจ้งวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่ม
ตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ประกอบด้วย เขต
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และ
จังหวัดลพบุรี

๔) รวบรวมข้อมูลโดยการเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างเดือน สิงหาคม ๒๕๖๖ – มีนาคม
๒๕๖๗

๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งการศึกษาจากผู้ที่เป็นมีความรู้ความสามารถเรื่อง
พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key

Informant) ร่วมกับวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการสังเกตแบบผู้มีส่วนร่วม (Participant Observation)

๓.๕.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้รับจากศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเกี่ยวกับการศาสนา วัฒนธรรม ประวัติความเป็นมา ภูมิประเทศ การดำรงชีวิต

๓.๕.๓ จากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา วัฒนธรรม สถานที่สำคัญ วิถีชีวิต ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการ สถานที่ท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ ในรุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ได้แก่เขตจังหวัด พระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี

๓.๖ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Aanalysis) โดยการนำเอกสารหลักฐานต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ประชาชนรุ่มน้ำเจ้าพระยา -ป่าสัก ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและจัดจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) ข้อมูลเกี่ยวกับ ด้านสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการในรุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ได้แก่เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี

๓.๗ ข้อเสนอแนะผลการศึกษาวิจัย

๓.๗.๑ เสนอข้อมูลวิจัยจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Dept. Interview) ข้อมูลจากสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และข้อมูลจากการสังเกตแบบผู้มีส่วนร่วม (Participant Observation) ข้อมูลเชิงลึกที่สัมภาษณ์จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ ในรุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ได้แก่เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี เป็นข้อมูลที่ได้เชิงพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น

๓.๗.๒ เสนอข้อมูลที่ได้รับจากศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม เชิงพุทธ ประกอบด้วย พุทธศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่สัมพันธ์กับระบบการท่องเที่ยวรุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ในงานวิจัยเรื่อง อัจฉริยภาพของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ ความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ ศึกษาความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์

มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว อันประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยว เครื่องอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนที่มีอาชีพในการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่แหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวหรือที่เรียกว่า “สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม”

มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้ปัจจัยอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องนำระบบเทคโนโลยีเข้าสู่ระบบการท่องเที่ยว เช่น อินเทอร์เน็ต โปรแกรมต่างๆที่ใช้สื่อสารอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ฉะนั้นเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญเป็นส่วนประกอบการท่องเที่ยว การดำเนินวิจัยจึงมีการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสื่อสารกับผู้เข้าสู่ระบบท่องเที่ยวลุ่มเจ้าพระยา ป่าสัก

มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก อันหมายถึงปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกแก่ระบบการท่องเที่ยว ประกอบด้วยระบบการคมนาคม ระบบการสื่อสาร ที่พักแรมเครื่องอำนวยความสะดวก ระบบความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ระบบมาตรฐานการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นธรรม

คุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก พบการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ คือ นักท่องเที่ยวสามารถชมสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ขอพรให้พระ ทำบุญถวายสังฆทาน บูชาวัตถุมงคล วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธให้สอดคล้องกับหลักธรรม ซึ่งที่นี้ยกหลักไตรสิกขาขึ้นมาอธิบาย ๑) ศีล (พฤติกรรมการท่องเที่ยว) ทำบุญสวดมนต์ให้พระ ปฏิบัติธรรม ๒) สมาธิ (ความสนใจท่องเที่ยว) นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ตั้งใจศึกษาพุทธวัฒนธรรม และชอบใจแหล่งท่องเที่ยว ๓) ปัญญา (การรู้คิด) การรู้คิดจำวัฒนธรรมที่ดีงาม คือนุรักษ์วัฒนธรรมเชิงพุทธ เข้าใจวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการตัดสินใจมาท่องเที่ยวซ้ำ^{๘๖}

๒) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสถานที่โบราณคดี และประวัติศาสตร์ มีความรู้ลึกถึงคุณค่าในศิลปะต่างๆ ในสถานที่ เป็นการศึกษา ให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่โบราณที่สำคัญในท้องถิ่น และมีจิตสำนึกถึงคุณค่าด้านการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว^{๘๗}

๓) รูปแบบการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ๗ ประกอบด้วย

๓.๑) มีความสะดวกด้านสถานที่ท่องเที่ยว มีระบบการรักษาดูแลสถานที่อย่างเหมาะสมด้านความสะดวก ปลอดภัย อำนวยความสะดวกด้านห้องน้ำ ห้องสุขา ปานบอกทิศทางในสถานที่

๓.๒) มีด้านอาหารเพื่อให้บริการ เป็นแหล่งอาหารอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวการเดินทางไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย สะดวก การเดินทางมาสู่สถานที่สำคัญต่าง ๆ มีระยะ

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๓.๓) มีฝ่ายประชาสัมพันธ์คอยอำนวยความสะดวกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรมเชิงพุทธ มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ มีความรู้ ความสามารถ อธิบาย เกี่ยวกับความรู้ต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้อย่างดี

๓.๔) มีการให้ความร่วมมือจากกลุ่มให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางในการให้บริการได้ตามความต้องการของคำร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว^{๘๘}

๓.๕) มีการให้บริการด้านอาหารท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว เป็นความแปลกใหม่ของ นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความประทับใจในการมาเยือน ได้สัมผัสวัฒนธรรมด้านอาหาร ด้านบุคคล ด้านวิถีชีวิตเกี่ยวกับอาหารการบริโภคของชนท้องถิ่น

๓.๖) สิ่งแวดล้อมที่ดี และความเหมาะสม สามารถสัมผัส กับบรรยากาศ อากาศท้องถิ่น ได้อย่างเป็นธรรมชาติ รวมถึงความสะอาด ปราศจากมลพิษ ด้านกลิ่น ด้านเสียงดัง ด้านผู้คนในท้องถิ่น

๓.๗) มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านเครื่องดื่ม สถานที่นั่ง พักในระยะหว่าการเดินทาง สถานที่หลบแดด หลบฝน ให้สอดคล้องกับคำว่า “สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ”^{๘๙}

๔.๒ ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการ ให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์

ประเภทของกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมเชิงธรรมชาติเป็นการ พัฒนารธรรมชาติที่มีอยู่ให้มีความคงสภาพหรือเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ ไม่ให้ถูกทำลาย ในกิจกรรม ดังกล่าวชุมชนได้มีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐ ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่การพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จิตอาสาในชุมชน และพระสงฆ์ร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุง สร้างสรรค์ ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชน ในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชนเป็นสำคัญมีหลัก การพัฒนาชุมชน ๕ ประการ ดังนี้

ประเภทของกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมเชิงธรรมชาติเป็นการ พัฒนารธรรมชาติที่มีอยู่ให้มีความคงสภาพหรือเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ ไม่ให้ถูกทำลาย ในกิจกรรม ดังกล่าวชุมชนได้มีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐ ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่การพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จิตอาสาในชุมชน และพระสงฆ์ร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุง

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗, วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙, วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สร้างสรรค์ ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชน ในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชนเป็นสำคัญมีหลักการพัฒนาชุมชน ๒ ประการ ดังนี้

๑) การพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับสถานที่ เกี่ยวกับกิจกรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม คือประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตของประชาชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นที่ประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากถิ่นอื่นหรือประเทศอื่น จะได้สัมผัสความงดงาม ตื่นตา ตื่นใจของพวกเขาก็เข้ามาสัมผัส

๒) แนวทางในการอนุรักษ์ เอกลักษณ์ท้องถิ่นให้คงอยู่ ถือว่าเป็นทรัพยากรสำคัญในชุมชน ให้มีการสืบทอดถึงรุ่นหลังอย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนากิจกรรมเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้วิถีประเพณีเป็นแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย

๑) ประเพณีแห่แม่พระทางสายน้ำ คือ จัดขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชาวคริสต์ หมู่ที่ ๔ บ้านแม่พระประจักษ์ ตำบลต้นตาล เพื่อเป็นการสืบสานพื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านไทย-ญวน ที่อาศัยอยู่ตำบลต้นตาล ชาวบ้านไทย-ญวน จะมาร่วมแรงร่วมใจกันอัญเชิญองค์แม่พระแห่งภูเขาคาร์แมล ลงเรือที่ตกแต่งด้วยดอกไม้สีสันต่าง ๆ อย่างสวยงาม เพื่อเป็นการฟื้นฟูและสืบสานประเพณีท้องถิ่นของตำบลให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลต้นตาล

๒) ประเพณีขันข้าว (ตานขันข้าว) คือ เป็นประเพณีชาวยวนที่จะทำวันใดก็ได้ไม่จำกัดวัน โดยชาวยวนจะมีการนำอาหารใส่ถ้วยวางบนสำรับ (ถาด) นำไปถวายภิกษุ จากนั้นให้บอกพระว่า ต้องการอุทิศกุศลนี้ไปให้แก่ใคร โดยหลังจากพระภิกษุรับประเคนแล้วก็จะกล่าวถ้อยคำเป็นการบอกให้ วิญญูชนผู้นั้นทราบว่ามีใครนำอาหารมาให้และให้มารับส่วนกุศลนี้ ซึ่งคำกล่าวของพระจะมีทำนอง จังหวะที่ไพเราะคล้องจองกัน

๓) ประเพณีเวหนาน คือ เป็นประเพณีของชาวยวนที่ต้องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย โดยจะทำเมื่อมีการทำบุญเจ็ดวันหรือร้อยวันของผู้วายชนม์ มีการนิมนต์พระมาสวดพุทธมนต์ บอกญาติมิตรใส่บาตรร่วมกัน เมื่อพระสวดถวายพรพระเสร็จเจ้าภาพจะนำผ้าขาวมาปูลาดให้ยาวตลอดแถวที่พระภิกษุนั่ง จากนั้นจะนำอาหารมาวางบนผ้าขาววางรวมกันเป็นสำรับญาติหรือเจ้าภาพจะนั่งรวมกันหน้าอาสนสงฆ์ที่มีอาหารวางอยู่ แล้วสวดคำเวหนานด้วยสำเนียงไทยวนที่มีความไพเราะเมื่อสวดจบพระจะรับประเคนอาหารและฉันอาหารที่นำมาถวาย

๔) ประเพณีจุดประทีปตึนกา คือ เป็นประเพณีที่ทำกันในวันเพ็ญเดือน ๑๒ โดยช่วงเย็นของวันนี้ชาวไทยวนจะรวมตัวกันที่วัด เมื่อถึงเวลาอันสมควรพระก็จะเทศน์เรื่อง พญากาเอก โดยเมื่อ

พระเริ่มเทศน์ผู้คนชาววนก็จะทำการจุดประทีปตึนกาเพื่อถวายบูชาพระธรรม ซึ่งประทีปชาวบ้านจะเอาไต้มาทำเป็นรูปตึนกาวางลงในถ้วยที่มีน้ำมันแช่อยู่ ทั้งนี้มาของประทีปนี้สอดคล้องกับตำนานของล้านนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชาวไทยวนชุมชนบ้านต้นตาลสืบทอดมา

๕) ประเพณีสลากภัตหรือกินข้าวสลาก คือ ประเพณีถวายเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์ด้วยวิธีการจับสลาก เป็นบุญที่มาโดยมิได้เจาะจงแก่พระภิกษุรูปใดถือว่าได้บุญมากกว่าการเจาะจง มักทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วและทำบุญเพื่อปรารภความสุขในชาติหน้า เชื่อกันว่าอานิสงส์ของการถวายสลากภัต เกิดชาติหน้าจะมีร่างกายสวยงาม สมบูรณ์แข็งแรง บริบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์ มีชีวิตที่อยู่ดีกินดีมีความสุข

๖) ประเพณีปอยข้าวสังข์ คือ ประเพณีการทำบุญถวายข้าวแก่พระสงฆ์ คนวนเรียกข้าวที่ถวายพระสงฆ์ว่า ข้าวสังข์ วัตถุประสงค์ของประเพณีนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว พิธีจะเริ่มโดยการนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์เย็นที่บ้านรุ่งเช้าก็จะถวายภัตตาหารพระ บางงานอาจถวายกล้วย (ชะลอม) ที่ใส่ของถวายพระเป็นอันเสร็จพิธี งานนี้นิยมเชิญญาติพี่น้องมาร่วมเป็นงานใหญ่โต

๗) ประเพณีการทำบุญสำรวมธาตุ คือ การทำบุญนี้ถือเป็นงานใหญ่งานหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผู้ที่ทำบุญจะได้บุญใหญ่ ชาวบ้านที่จะทำบุญสำรวมธาตุต้องอาศัยผู้รู้พิธีทำนา โดยการเตรียมพิธีค่อนข้างมีขั้นตอนมากซึ่งการมีขั้นตอนมากชาววนเชื่อว่าจะได้บุญครั้งใหญ่

๔.๓ สรุปผลการวิจัย

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และวัฒนธรรมที่หลากหลายมีปัจจัยมากจากประชาชนที่มาจากหลายชนเผ่ามีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานจากบรรพบุรุษโดยอาศัยสายน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำและขยายชุมชนห่างจากแม่น้ำจนกลายเป็นเขตจังหวัดต่างๆ จากภาคเหนือ ถึงภาคกลางของประเทศไทย

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำจึงทำให้ชุมชนหนาแน่น สถานที่ธรรมชาติที่หลากหลายทั้งที่เป็นภูเขา ถ้ำ น้ำตก แม่น้ำ ตามตำแหน่งที่ตั้งมีความแตกต่างกันทางภูมิประเทศ รวมถึงชนเผ่าต่างๆ ที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเองอย่างน่าอัศจรรย์ มีรายละเอียดในด้านต่างๆ ดังนี้

๔.๓.๑ ด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตอันเก่าแก่และยาวนานของผู้คนในภูมิภาคนี้ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักของลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม สถาปัตยกรรม และงานศิลปะ ด้านภาษา ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ใช้ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ด้านชาติพันธุ์ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประกอบด้วย ชนเผ่าไทย เผ่ามอญ เผ่าเขมร เผ่าจีน

อิกยังพบลักษณะเด่นของวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก คือ

๑) การเคารพต่อผู้อาวุโส วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ผู้คนเคารพและยกย่องผู้อาวุโส

๒) ความศรัทธาในศาสนา ผู้คนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีศรัทธาในพระพุทธรูปเจ้า และปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นิยมเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีโอกาสแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเองผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยวัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรม

๓) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคนมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือ แบ่งปันเพื่อนบ้านและผู้มาเยือน แสดงออกถึงการแบ่งปัน และให้ความสนใจตกทาย ส่งผลต่อมาท่องเที่ยวมีความประทับใจ ใช้ชีวิตร่วมในครอบครัว (Home stay)

๔) ประเพณี มีประเพณีที่หลากหลาย ได้แก่ ๑)ประเพณีตักบาตรพระร้อย เป็นประเพณีที่สืบทอดมายาวนานกว่า ๑๐๐ ปี จัดขึ้นในวันออกพรรษา ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานมาใส่บาตรพระสงฆ์ที่นั่งเรือมารับบาตรริมแม่น้ำเจ้าพระยา ๒)ประเพณีแข่งเรือยาว เป็นประเพณีที่นิยมจัดขึ้นในหลายจังหวัดริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นการแข่งขันระหว่างเรือยาวจากชุมชนต่างๆ เพื่อความสนุกสนานและสร้างความสามัคคี ๓)ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ประชาชนจะนำกระทงที่ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติไปลอยในแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อขอขมาลาโทษต่อพระแม่คงคา ๔) ประเพณีแห่ครัวทาน: เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานไปใส่บาตรพระสงฆ์ที่วัด ๕)ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในวันเข้าพรรษา ประชาชนจะนำเทียนพรรษาไปถวายที่วัด

๕) อาหาร อาหารไทยขึ้นชื่อเรื่องความอร่อย มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

๖) ศิลปะ มีงานศิลปะที่หลากหลาย เช่น ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ด้วยวัฒนธรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่าต่างๆ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก

๔.๓.๒ ด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

เทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว พบว่า มีการใช้เทคโนโลยีสมัยนิยม ผ่าน Application ส่งผลต่อการให้บริการการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ สะดวกสบาย ประหยัดเวลาและปลอดภัย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีประสบการณ์การท่องเที่ยวและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแบ่งปันความรู้ประสบการณ์เผยแพร่ผ่าน Application ของเทคโนโลยีอีกด้วย

๔.๓.๓ ด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายตลอดเส้นทางท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก ประกอบ โครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านคมนาคม ได้แก่ ยานพาหนะในการเดินทางทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ทางให้ผู้ให้บริการและผู้เข้า

รับบริการมีความสะดวกประหยัดเวลา สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ในระยะเวลาสั้นๆ โครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสื่อสารโดยการใช้เครื่องมือสื่อสารจากแอปพลิเคชันในการเข้ารับและให้บริการในระบบการท่องเที่ยว สามารถส่งจองล่วงหน้า ค้นสถานที่สำคัญ เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเข้าสู่ระบบการท่องเที่ยวอย่างทันสมัยและคุ้มค่า โครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น วัดที่สำคัญ โบราณสถาน น้ำตก เป็นต้น ส่วนสถานที่พักอาศัยในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก มีที่พักสำรองจำนวนมาก สามารถเข้าได้บริการได้ทุกระยะเส้นทางการท่องเที่ยว

๔.๓.๔ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีแผนคือพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความมั่นคง มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพทั้งด้านกายภาพ และความปลอดภัย

นอกจากนั้น ยังมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้า อาหาร อาคารที่พัก ของฝากท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย มีการพัฒนาสินค้า การให้บริการสถานที่ การแนะนำข้อมูลเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างมั่นคง และมีการส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่า และความสำคัญในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีกิจกรรม มีการการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเองไม่ให้อ่อนแอไปจากสังคม เพราะถือเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่สังคมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การบริหารจัดการเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวมีคุณค่ายิ่งขึ้น ท่ามกลางแห่งความเสื่อมโทรมของธรรมชาติของสังคมปัจจุบัน หากมีการอนุรักษ์สิ่งที่โดดเด่นของแต่ละท้องถิ่นนับเป็นคุณค่ามากมาย

๔.๔ องค์ความรู้จากผลการวิจัย

๑) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสัมผัสการปฏิบัติในพิธีกรรมจริง ปรับพฤติกรรมความเชื่อ ความคิดเพื่อเข้าถึงเนื้อหาการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒) สร้างสภาพแวดล้อมด้านวัฒนธรรมกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก เพื่อปรับพื้นฐานค่านิยมมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยว

๓) การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เชื่อมโยงไปสู่การกระจายรายได้ในชุมชน

๔) การเรียนรู้โปรแกรมการท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีของชุมชนกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

๕) การพัฒนาด้านภาษาสากลในชุมชนกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

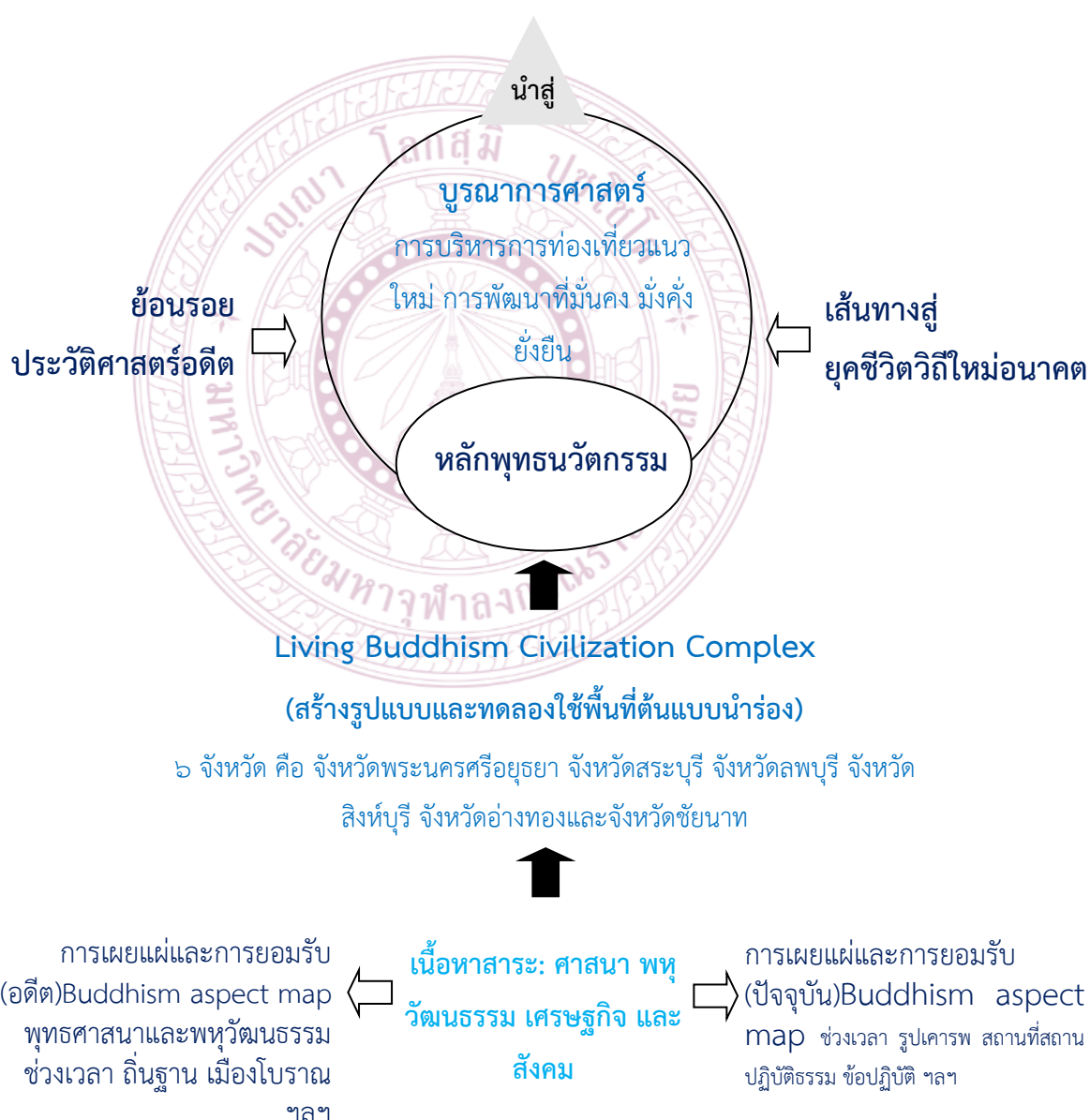
๖) สรุปโดยภาพรวมภายใต้ชุดโครงการ อัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

โมเดลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

คณะผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดเป็นฐานการศึกษาเบื้องต้น ดังแผนภาพที่ ๔.๑

Buddhist cultural tourism Value Creation Model

Creative Industry, Common cultural value

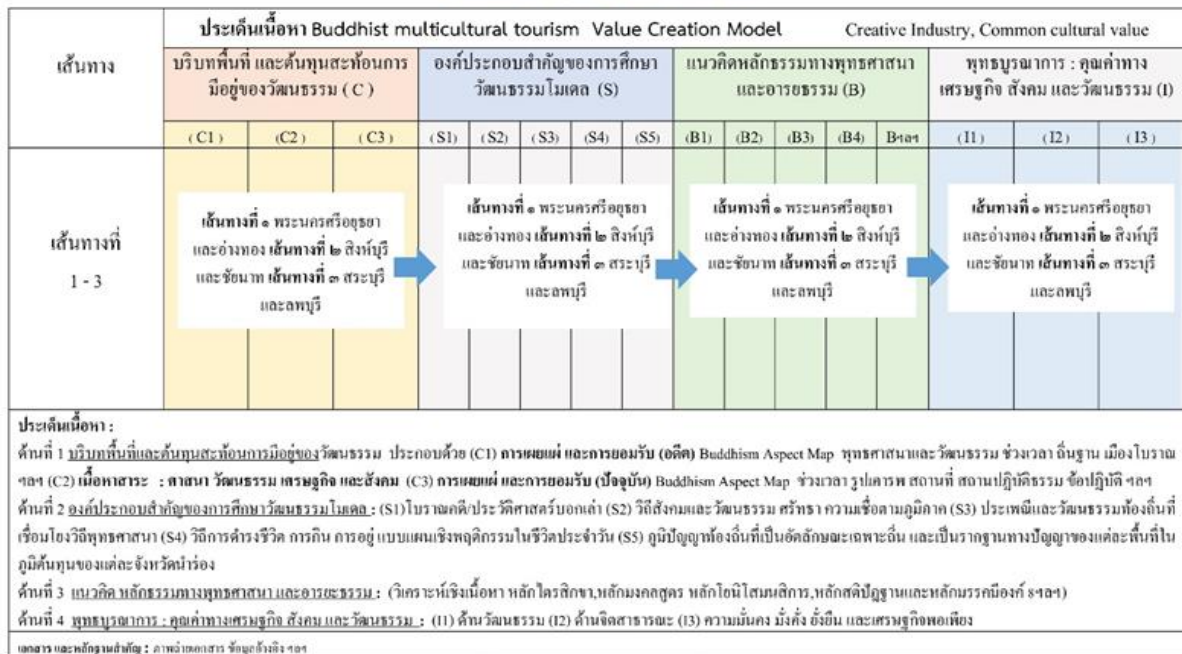

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงกรอบความคิดในการวิจัยเชื่อมโยงขอบเขตของการดำเนินการศึกษา

ตามแผนภาพที่ ๔.๑ เป็นการพัฒนารอบแนวคิดเพื่อเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางด้านพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักจากอดีตสู่ปัจจุบัน และเป็นการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อนำสู่เป้าหมายคือการพัฒนาต้นแบบเพื่อขับเคลื่อนขยายผลภายใต้ขอบข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภายในและต่างประเทศตามยุทธศาสตร์การสร้างคุณค่าการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธต่อไป อย่างไรก็ตามกรอบแนวคิดนี้เป็นฐานคิดตั้งต้นเท่านั้น คณะผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับบริบทของการดำเนินการวิจัยซึ่งต้องมีการปรับตัวและยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างการดำเนินการวิจัย

กรอบการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ : Buddhist multicultural tourism Value Creation Model

Creative Industry, Common cultural value

หมายเหตุ : ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก เส้นทางที่ ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอ่างทอง เส้นทางที่ ๒ จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดชัยนาท เส้นทางที่ ๓ จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงกรอบการวิเคราะห์เชิงพื้นที่

หลักการบูรณาการในการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ซึ่งให้ความสำคัญกับฐานคิดทางพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักจากอดีตสู่ปัจจุบัน และเป็นการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อนำสู่เป้าหมายคือการพัฒนาต้นแบบเพื่อขับเคลื่อนขยายผลภายใต้ขอบข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภายในและต่างประเทศตามยุทธศาสตร์การสร้างคุณค่าการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธต่อไป

องค์ประกอบสำคัญที่เป็นแนวคิดพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการเลือกพื้นที่เป้าหมายได้ กำหนดแต่ละพื้นที่ให้สะท้อนถึงการบูรณาการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕ องค์ประกอบ คือ

๑. โบราณคดี/ประวัติศาสตร์บอกเล่า เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่น และการบูรณาการพุทธศาสนา พื้นที่ศึกษาจะเป็นพื้นที่ที่มีโบราณคดีท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นถึง พัฒนาการของพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์บอกเล่าของท้องถิ่น

๒. วิถีสังคมและวัฒนธรรม ศรัทธา ความเชื่อตามจังหวัดต่างๆ เน้นความเชื่อท้องถิ่น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ความเชื่อที่จำเพาะ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ รวมถึงแบบแผน และวัตรปฏิบัติของชุมชนที่มีการดำรงพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๓. ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับวิถีพุทธศาสนา ยึดเอาประเพณีและ วัฒนธรรมตามปฏิทินชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตและความเชื่อทางพุทธศาสนาเชื่อมโยง กัน เช่น ประเพณีวันสำคัญทางพุทธศาสนากับท้องถิ่น ประเพณีการประกอบอาชีพกับคติความเชื่อ เป็นต้น

๔. วิธีการดำรงชีวิต การกิน การอยู่ แบบแผนเชิงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เน้น องค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการความเชื่อระหว่างการเดินทางชีวิต การเป็นอยู่แบบแผน ดำเนินชีวิต เช่น ประเพณีการบวช งานแต่ง งานเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านของชุมชน (โกนจุก การสู่ขวัญ) เป็นต้น

๕. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น แบบแผนและการดำเนินชีวิตที่เป็นภูมิ ปัญญาของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา รวมถึงการรวมกลุ่ม การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ท้องถิ่นทั้งตามพุทธศาสนาและบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน จิตอาสา เป็นต้น

นอกจากนี้ ตามกรอบแนวคิดนี้เป็นฐานคิดตั้งต้นเท่านั้น คณะผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับ บริบทของการดำเนินการวิจัยซึ่งต้องมีการปรับตัวและยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จริงในระหว่างดำเนินการวิจัยในเบื้องต้นของการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อการสร้างรูปแบบและ ทดลองใช้พื้นที่ต้นแบบนำร่องได้เจาะจงเลือกเส้นทาง โดยได้แบ่งออกเป็น ๓ เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง เส้นทางที่ ๒ จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดชัยนาท เส้นทางที่ ๓ จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี

การเจาะจงเลือกพื้นที่ทั้ง ๓ เส้นทาง ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบกับการ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ทั้ง ๓ เส้นทางจะเป็นตัวแทนของกรณีศึกษาในการสะท้อนให้เห็นถึง พุทธบูรณาการดำรงอยู่ในวิถีของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอีกนัยยะหนึ่งก็คือเส้นทางพุทธ

บูรณาการในการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธนั่นเอง และทั้งหมดจะเป็นเส้นทางที่คณะผู้วิจัยจะลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินความจำเป็นและความต้องการ (Needs Assessment) เป็นการสะท้อนประเด็นปัญหาและความต้องการอย่างมีส่วนร่วม และเป็นข้อมูลในการออกแบบเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์

**รูปโมเดลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ
เจ้าพระยา-ป่าสัก ภายใต้แผนชุดโครงการวิจัย บูรณาการศาสตร์ การบริหารการท่องเที่ยวแนวใหม่
การพัฒนาที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน**

แผนภาพที่ ๔.๓ อัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่

ในการค้นพบผลการวิจัยครั้งนี้ จึงมีการเสนอรูปแบบและศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธวัดในเขตภาคกลางตอนบน ๖ จังหวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม จากคุณค่าและปัญหาของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ในภาคกลางตอนบนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่ม

ตัวอย่าง พบว่า สามารถจัดการในรูปแบบของเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ ๖ เส้นทาง ดังนี้

๑. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธที่เป็นวัด ๕ แห่งที่สำคัญในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาซึ่งคณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัดวาอาราม/ศาสนาสถานที่มีความเป็นมาย้อนรอยประวัติศาสตร์อันยาวนานในอดีตราชธานีซึ่งคณะผู้วิจัยตั้งชื่อเส้นทางใหม่ว่า **“ราชธานีกรุงเก่า”** และแหล่งวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งหมู่บ้านตีมีด อรัญญิก ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธที่เป็นวัด ๔ แห่งที่สำคัญในจังหวัด อ่างทอง ซึ่งคณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัดวาอาราม/ศาสนาสถานที่มีความเป็นมาย้อนรอยประวัติศาสตร์ในอดีตสมัยอยุธยา ใ้หัวพระขอพรวัดพระนอนสองคู ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์คูเมือง เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและงานหัตถกรรมพื้นถิ่นเชื่อมโยงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ซึ่งคณะผู้วิจัยตั้งชื่อเส้นทางใหม่นี้ว่า **“ถิ่นวีรชนคนกล้า”**

๓. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธที่เป็นวัด ๓ แห่งที่สำคัญในจังหวัด สิงห์บุรี ซึ่งคณะผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัดวาอาราม/ศาสนาสถานที่มีความเป็นมาย้อนรอยประวัติศาสตร์ในรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงประวัติศาสตร์การต่อสู้ เชิดชูนักรบผู้กล้าในครั้งอดีตหมู่บ้านบางระจันซึ่งคณะผู้วิจัยตั้งชื่อเส้นทางใหม่ว่า **“ธรรมสถานวีรชนคนกล้า”**

๔. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ศิลปะและอาหารพื้นถิ่น เป็นเส้นทางอันเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัดเก่าแก่คูเมืองที่สำคัญ ๔ แห่งในจังหวัดชัยนาท แหล่งท่องเที่ยวและจำแนกคุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดชัยนาทอันเป็นคุณค่าทางสุนทรียภาพทางประวัติศาสตร์หรือทางสังคมของมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าศึกษา พร้อมทั้งไหว้พระเก็จและขอพรหลวงพ่อคู่ซี้ ที่ทุกท่านศรัทธาและบูชาสักการะในย่านจังหวัดนี้ คณะผู้วิจัยตั้งชื่อเส้นทางใหม่ว่า **“วิถีชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา”**

๕. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ โดยมีการค้นพบโบราณสถาน โบราณวัตถุและการตั้งถิ่นฐานของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์และในอดีต คณะผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเจาะจงวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและชุมชนวัฒนธรรมเชิงพุทธที่มีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ๔ วัดและชุมชนมอญที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น คณะผู้วิจัยตั้งชื่อเส้นทางใหม่ว่า **“ราชธานีวัดคู่วัง”**

๖. เส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดสระบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวโยงความเป็นมาตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาเป็นราชธานีที่นักท่องเที่ยวมักจะเดินทางไปบูชาสักการะและเสริมสิริมงคล กราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นรอยพระพุทธรูป ๓ วัด พระพุทธรูปทรงเครื่องมหาวิหาร เทียววัดบนเขาสอยงามในอำเภอลำไ้ ๓ วัดเขาแก้ววรวิหารและวัดพระพุทธรูป รวมทั้งชุมชนไทยวนบ้านต้นตาล อำเภอลำไ้ ซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมไทยวนที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และเข้มแข็งของชุมชนพึ่งพาตนเองของชาวไทยวน

พบว่า ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อยืนยันผลการศึกษาข้างต้นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ผลการวิจัยสมบูรณ์ ยิ่งขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์และนำเสนอตามลำดับมี ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ คือ นักท่องเที่ยวจะมาชมงามด้านพุทธศิลป์ วัดมีฐานศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ขอมพรไหว้พระ ทำบุญสั่งทาน บูชาวัตถุมงคล มีการจัดการเชิงพระพุทธศาสนา วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธให้สอดคล้องกับหลักธรรมไตรสิกขา ๑) ศีล (พฤติกรรมการท่องเที่ยว) ทำบุญสวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม ๒) สมาธิ (ความสนใจท่องเที่ยว) นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ตั้งใจศึกษาพหุวัฒนธรรม และชอบใจแหล่งท่องเที่ยว ๓) ปัญญา (การรู้คิด) การรู้คิดจำวัฒนธรรมที่ดงาม คือนุรักษ์วัฒนธรรมเชิงพุทธเข้าใจวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการตัดสินใจมาท่องเที่ยวซ้ำ^{๙๐}

๒) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว^{๙๑}

๓) รูปแบบการท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ศิลปะเพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับ

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักสัปปายะ ๗ ประกอบด้วย

๑) อาวาสสัปปายะ (สถานที่เหมาะสม) หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการดูแลความสะอาดเป็นประจำ ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาดสะอาดร่มรื่น ไม่พลุกพล่านจนแออัด จัดให้อยู่ในที่ ๆ ปราศจากมลภาวะ ไม่แออัดพลุกพล่าน

๒) โคจรสัปปายะ (เส้นทางเหมาะสม) หมายถึง แหล่งอาหารอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวการเดินทางไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย ไม่ซับซ้อนวกไปวกมา การเดินทางสถานที่สำคัญต่าง ๆ มีระยะพอเหมาะมีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริการอยู่ไม่ไกลเกินไปเดินทางได้ง่าย

๓) ภัตตสัปปายะ (การพุดคุยเหมาะสม) หมายถึง ฝ่ายประชาสัมพันธ์คอยอำนวยความสะดวกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธอย่างถูกต้องครบถ้วน ให้ความรู้ในการสื่อสารที่สุภาพไพเราะน่าฟังให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

๔) บุคคลสัปปายะ (บุคลากรเหมาะสม) หมายถึง บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถ มีความสุภาพเรียบร้อย มีคุณธรรมมีความเชี่ยวชาญในการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรที่ดีคอยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความเป็นกันเอง จริงใจ^{๙๒}

๕) อาหารเหมาะสม หมายถึง อาหารมีรสชาติอร่อยต่อนักท่องเที่ยว รับประทานอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพ เพศ วัย อย่างไม่ยาก และไม่เป็นโทษต่อร่างกาย การปรุงอาหารถูกต้องตามหลักสุขอนามัย ราคาไม่แพงจนเกินไป และมีอาหารให้เลือกหลากหลาย

๖) อุตุสัปปายะ (สิ่งแวดล้อมเหมาะสม) หมายถึง ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่หนาวไป ร้อนไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ มีการจัดการสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากมลภาวะทางเสียง และกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ มีที่หลบแดดหลบฝนเพียงพอ มีระบบสัญญาณเตือนภัยที่พร้อมใช้งาน

๗) อิริยาปถสัปปายะ (อิริยาบถเหมาะสม) หมายถึง นักท่องเที่ยวสามารถใช้อิริยาบถหรือแสดงอิริยาบถต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย การอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ เคลื่อนไหวได้สะดวก อิสระ วางตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ จากการมีสถานที่นั่งพักที่เพียงพอ

^{๙๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

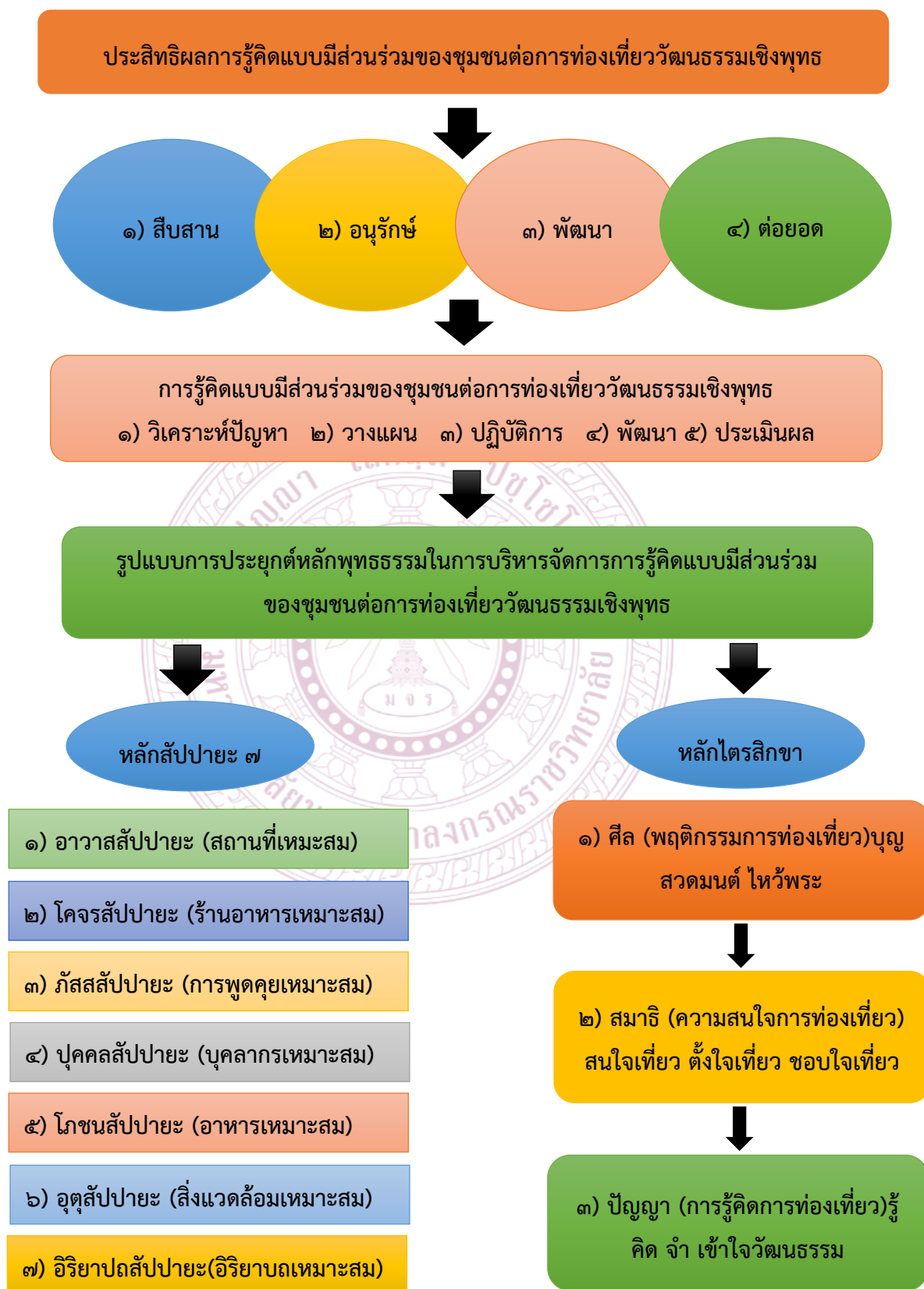
มีการจัดสถานที่เดินท่องเที่ยวได้อย่างสวยงามสบายเหมาะสม มีที่นั่งพักในกรณีรับบริการจากเจ้าหน้าที่ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ^{๙๓}

๔. รูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว^{๙๔}

^{๙๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงรูปแบบนวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ดังแผนภาพ ดังนี้

พบว่า ประสิทธิผลการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก มีหลักการ ๔ ด้าน ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “ICCC” ดังนี้

๑) I คือ ด้านการสืบสาน (Inheritance) หมายถึง ชุมชนบ้านต้นตาล หมู่ ๔ ถนนต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีชาวบ้านส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีที่มีลักษณะคล้ายกับชาวล้านนา ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะการพูดคำเมือง ใส่ผ้าซิ่น ความเชื่อต่างๆ และอาหารโบราณ เช่น ผัดหมี่ ไท-ยวน ข้าวแครง (ข้าวเกรียบ) มีประเพณีการฟ้อนรำ โดยชาวบ้านต้นตาลเป็นผู้มีความสามารถในการเย็บปักถักร้อย และการทอผ้า ใช้มือทอได้วันละ ๒ ผืนการขายของยามเช้าหรือตลาดเช้า เป็นการค้าขายแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำข้าวของมาขายที่วัดขายกันเอง ซื้อกันเอง แลกเปลี่ยนกัน เพื่อฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านต้นตาลมี ๕ อย่าง ดังนี้

๑) หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวน เพื่ออนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมของชาวยวน เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของนักเรียนนักศึกษาและบุคคลทั่วไป

๒) ผ้าทอชาวยวน เช่น ผ้าย โหม ในการทอเป็นลายขัตรีธรรมดา ผ้ามี่ลาย เช่น ผ้ามี่ลายขิต ผ้ามี่จก ผ้ามี่ก ผ้ามี่โสร่ง ผ้ามี่ลอบ ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอจะอยู่ตรง "เส้น" ด้านล่างสุดของชายผ้าจะเก็บเป็นสี่เหลี่ยมเรียบร้อย แสดงออกถึงความประณีตในการทอ

๓) การฟ้อนรำยวน พบว่าชาวไทยยวนชุมชนบ้านต้นตาลมีการฟ้อนรำรูปแบบรำยวนหรือแบบล้านนา โดยการฟ้อนรำของชาวยวนจะมีลักษณะ เชื่องช้า อ่อนช้อย สวยงาม ดนตรีที่ใช้ในการฟ้อนจะเป็นดนตรีสะล้อซอซึงแบบภาคเหนือ

๔) การแต่งกาย พบว่าชาวยวนในชุมชนมีเอกลักษณ์ในการแต่งกายมากมีรูปแบบการแต่งกายเป็นของตนเอง ซึ่งมักมีการแต่งกายแบบชาวยวนในวันพิเศษหรือวันสำคัญ คือ ผู้หญิงวัยประมาณ ๓๐ ปีขึ้นไปจะนุ่งซิ่นยวนลายขวางชายซิ่นมีจกหรือยกมุกทั้งผืนก็ได้ขึ้นอยู่กับฐานะ สวมเสื้อคอกลมผ่าหน้าติดกระดุมหรือผูกเชือก เสื้อสามารถใส่ได้ทั้งแขนสั้นและแขนยาว ตัวเสื้อจะยาวแค่ระดับเอว ซึ่งชาวยวนเรียก เสื้อเอว มีการเกล้าผมมวยสูงติดปิ่นดอกไม้ไหวหรือทัดดอกไม้

๕) อาหาร พบว่าชาวยวนนิยมกินอาหารที่ใส่ภาชนะเป็นขันโตก มีข้าวเหนียวจิ้มกับกับข้าว โดยอาหารที่นิยมรับประทาน เช่น ลาบคั่ว แกงอ่อม ใส่อั่ว แคบหมู แกงฮังเล น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกอ่อนพร้อมผัก มีขนมหวานแยมในขันโตก เช่น ข้าวแต่น ขนมกงยวน เป็นต้น

ประเพณีประจำปีของชุมชนบ้านต้นตาลมี ๗ อย่าง คือ

๑) ประเพณีแห่แม่พระทางสายน้ำ คือ จัดขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชาวคริสต์ หมู่ที่ ๔ บ้านแม่พระประจักษ์ ตำบลต้นตาล เพื่อเป็นการสืบสานฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านไทย-ญวน ที่อาศัยอยู่ตำบลต้นตาล ชาวบ้านไทย-ญวน จะมาร่วมแรงร่วมใจกันอัญเชิญองค์แม่พระแห่งภูเขาคาร์แมล ลงเรือที่ตกแต่งด้วยดอกไม้สีสันต่าง ๆ อย่างสวยงาม เพื่อเป็นการฟื้นฟูและสืบสานประเพณีท้องถิ่นของตำบลให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลต้นตาล

๒) ประเพณีขันข้าว (ตานขันข้าว) คือ เป็นประเพณีชาวยวนที่จะทำวันใดก็ได้ไม่จำกัด วัน โดยชาวยวนจะมีการนำอาหารใส่ถ้วยวางบนสำรับ (ถาด) นำไปถวายภิกษุ จากนั้นให้บอกพระว่า ต้องการอุทิศกุศลนี้ไปให้แก่ใคร โดยหลังจากพระภิกษุรับประเคนแล้วก็จะกล่าวถ้อยคำเป็นการบอกให้ วิญญูณผู้นั้นทราบว่ามีใครนำอาหารมาให้และให้มารับส่วนกุศลนี้ ซึ่งคำกล่าวของพระจะมีทำนอง จังหวะที่ไพเราะคล้องจองกัน

๓) ประเพณีเวหนาน คือ เป็นประเพณีของชาวยวนที่ต้องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ให้แก่ผู้ตาย โดยจะทำเมื่อมีการทำบุญเจ็ดวันหรือร้อยวันของผู้วายชนม์ มีการนิมนต์พระมาสวนพุทธ มนต์บอกญาติมิตรใส่บาตรร่วมกัน เมื่อพระสวดถวายพรพระเสร็จเจ้าภาพจะนำผ้าขาวมาปูลาดให้ยาว ตลอดแถวที่พระภิกษุนั่ง จากนั้นจะนำอาหารมาวางบนผ้าขาววางรวมกันเป็นสำรับญาติหรือเจ้าภาพ จะนั่งรวมกันหน้าอาสนสงฆ์ที่มีอาหารวางอยู่ แล้วสวดคำเวหนานด้วยสำเนียงไทยวนที่มีความไพเราะ เมื่อสวดจบพระจะรับประเคนอาหารและฉันอาหารที่นำมาถวาย

๔) ประเพณีจุดประทีปดินกา คือ เป็นประเพณีที่ทำกันในวันเพ็ญเดือน ๑๒ โดยช่วง เย็นของวันนี้ชาวไทยวนจะรวมตัวกันที่วัด เมื่อถึงเวลาอันสมควรพระก็จะเทศน์เรื่อง พญากาเอก โดย เมื่อพระเริ่มเทศน์ผู้คนชาวยวนก็จะทำการจุดประทีปดินกาเพื่อถวายบูชาพระธรรม ซึ่งประทีป ชาวบ้านจะเอาด้ายมาทำเป็นรูปดินกาวางลงในถ้วยที่มีน้ำมันแช่อยู่ ทั้งนี้มาของประทีปนี้สอดคล้องกับ ตำนานของล้านนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชาวไทยวนชุมชนบ้านต้นตาลสืบทอดมา

๕) ประเพณีสลากภัตหรือกินข้าวสลาก คือ ประเพณีถวายเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์ ด้วยวิธีการจับสลาก เป็นบุญที่มาโดยมิได้เจาะจงแก่พระภิกษุรูปใดถือว่าได้บุญมากกว่าการเจาะจง มัก ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วและทำบุญเพื่อปรารถนาความสุขใน ชาติหน้า เชื่อกันว่าอาณิสย์ของการถวายสลากภัต เกิดชาติหน้าจะมีร่างกายสวยงาม สมบูรณ์แข็งแรง บริบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์ มีชีวิตที่อยู่ดีกินดีมีสุข

๖) ประเพณีปอยข้าวสังข์ คือ ประเพณีการทำบุญถวายข้าวแก่พระสงฆ์ คนยวนเรียก ข้าวที่ถวายพระสงฆ์ว่า ข้าวสังข์ วัตถุประสงค์ของประเพณีนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไป

แล้ว พิธีจะเริ่มโดยการนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์เย็นที่บ้านรุ่งเช้าก็จะถวายภัตตาหารพระ บางงานอาจถวายกล้วย (ชะลอม) ที่ใส่ของถวายพระเป็นอันเสร็จพิธี งานนี้นิยมเชิญญาติพี่น้องมาร่วมเป็นงานใหญ่โต

๗) ประเพณีการทำบุญสำรวมธาตุ คือ การทำบุญนี้ถือเป็นงานใหญ่งานหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผู้ที่ทำบุญจะได้บุญใหญ่ ชาวบ้านที่จะทำบุญสำรวมธาตุต้องอาศัยผู้รู้พิธีทำนา โดยการเตรียมพิธีค่อนข้างมีขั้นตอนมากซึ่งการมีขั้นตอนมากชาวยวนเชื่อว่าจะได้บุญครั้งใหญ่

๒) C คือ ด้านการอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง ชุมชนมีการอนุรักษ์ “ตลาดต้านน้ำโบราณบ้านต้นตาล” ตลาดนัดริมแม่น้ำป่าสัก ของชาวชุมชนบ้านต้นตาล อำเภอเสนาให้ ซึ่งเป็นชุมชนไทยวนที่อพยพมาจาก อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบโบราณที่สืบสานเอาไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง เช่น หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนขึ้นมาในชุมชนอันเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนใน จังหวัดสระบุรี ถ้านักท่องเที่ยวได้มีโอกาสไปเที่ยวที่ชุมชนแห่งนี้ จะรู้สึกเหมือนได้สัมผัสวัฒนธรรมไทยวนที่ให้ความรู้สึกเหมือนไปเที่ยวภาคเหนือ ชุมชนบ้านต้นตาลเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มานานกว่า ๒๒๐ ปี ที่นี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศแบบภาคเหนือแล้ว ยังมีการจัดแสดงฟ้อนรำแบบล้านนาจากน้องๆ นักเรียน นักศึกษา ให้นักท่องเที่ยวได้ชมกันอีกด้วย พร้อมทั้งมีการจำลองการสาธิตวิถีการทำขนมไทย การสาธิตการเย็บผ้า การทอผ้า การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และอื่นๆ อีกมากมาย

๓) D คือ ด้านการพัฒนา (Development) หมายถึง ชุมชนบ้านต้นตาล ได้จัดตั้งองค์กรชุมชนและกลุ่มอาชีพ พบว่าภายในชุมชนบ้านต้นตาลมีการรวมกลุ่มแบบกลุ่มอาชีพจำนวนมาก หลังการที่ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการรวมกลุ่มก็เพื่อนำเสนอ อนุรักษ์ดูแล ควบคุม และสืบสานของอาชีพแต่ละอาชีพภายในชุมชน ซึ่งกลุ่มอาชีพ ต่าง ๆ ของชุมชนบ้านต้นตาลมีการพัฒนาอาชีพ ๕ กลุ่ม ดังนี้

๓.๑ กลุ่มสตรีทอผ้า ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้แก่สตรีในตำบลต้นตาลโดยอาศัยความรู้ความสามารถในการทอผ้าที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษของคนในชุมชน กลุ่มนี้มีบทบาทภายในชุมชนอย่างมากเพราะเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าที่มีชื่อที่สุดของชุมชน โดยนอกจากกลุ่มนี้จะขายสินค้าแล้วยังเป็นกลุ่มที่ให้ความรู้ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแก่นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและบุคคลทั่วไปอีกด้วย

๓.๒ กลุ่มโฮมสเตย์ โดยที่ชาวบ้านในชุมชนไม่รู้ว่าเป็นโฮมสเตย์ โดยครั้งแรกมาจากการที่นักเรียนนายร้อยต้องการเข้าพักเพื่อศึกษาวิถีชีวิตซึ่งชุมชนต้นตาลได้รับนักเรียนนายร้อยเหล่านี้มาเข้าพักทำให้เกิดรูปแบบโฮมสเตย์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ กลุ่มโฮมสเตย์จึงเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการของคนที่จะรับเปิดเป็นโฮมสเตย์ โดยนักท่องเที่ยวที่จะเข้าพักที่ชุมชนบ้านต้นตาลจะต้องติดต่อกับกลุ่มล่วงหน้าก่อนเข้าพักเพื่อให้กลุ่มจัดเตรียมที่พัก อาหารและกิจกรรมให้

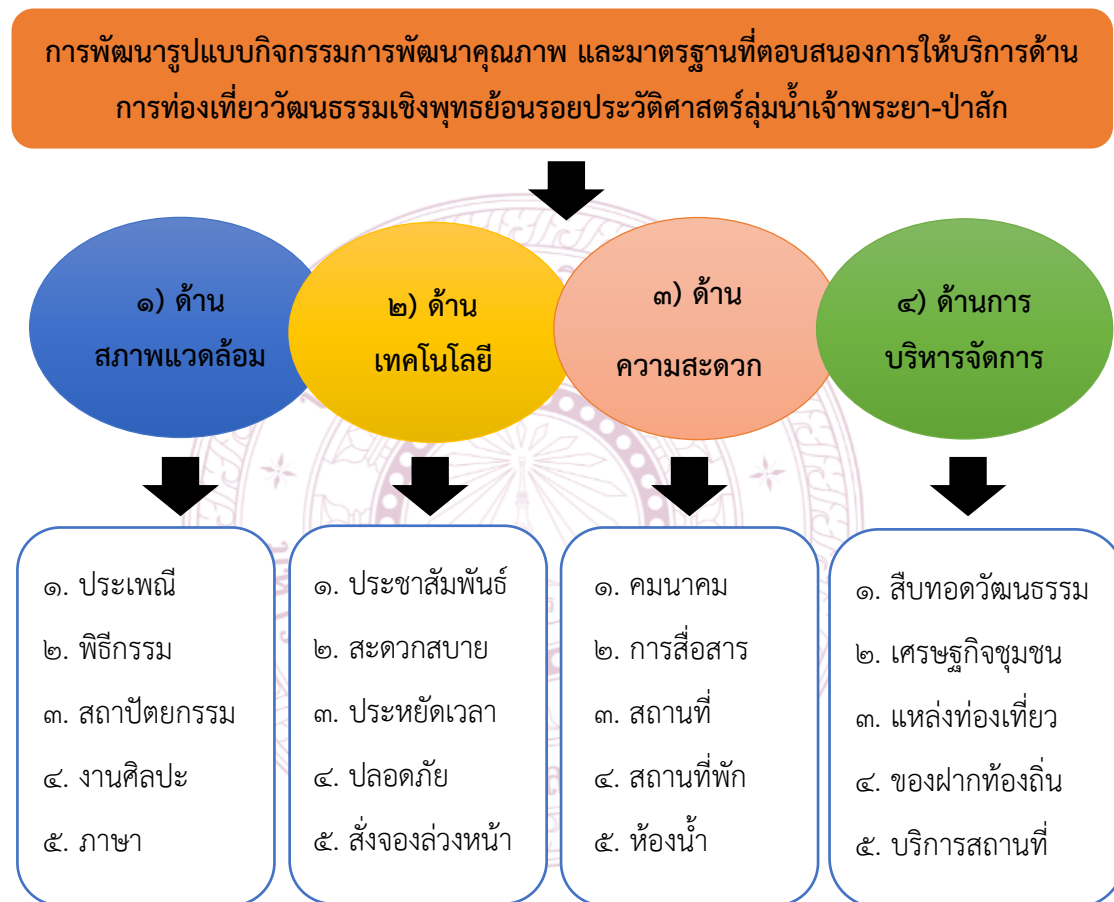
๓.๓ กลุ่มขันโตก ตั้งขึ้นเพื่อทำอาหารขันโตกซึ่งเป็นอาหารถิ่นบริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการลิ้มลองวิถีชีวิต กลุ่มนี้เริ่มก่อตั้งจากนางวงเดือน ยะกุล ต่อมาส่งต่อให้นางยุพินและนางแวม ชาวบ้านในพื้นที่กลุ่มนี้หลังนางวงเดือนเลิกทำได้แยกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกนางแวมมีสมาชิกประมาณ ๕ คน กลุ่มสองนางยุพิน หมู่ ๘ มีสมาชิกประมาณ ๘ คน โดยกลุ่มเหล่านี้จะทำขันโตกบริการส่งให้หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนและทำให้กับโฮมสเตย์ นอกจากส่งแล้วยังให้บริการโดยตรงที่พื้นที่ทำขันโตกงานเลี้ยงขันโตกทำน้าบ้านต้นตาล

๓.๔ กลุ่มการแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มนี้เป็นกลุ่มการแสดงฟ้อนรำของเยาวชนวน ตำบลต้นตาลก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ พัฒนา วัฒนธรรมการรำของชาวยวนและเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะการรำรำแบบชาวยวนของคนในชุมชนและบุคคลทั่ว ช่วงแรกที่ก่อตั้งเป็นการรวมตัวของชาวบ้านที่รู้จักกันในตำบลที่มีความสามารถในด้าน การรำโชนและตีกลอง จนในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ จึงได้ถ่ายทอดศิลปะเหล่านี้ให้คนรุ่นหลังซึ่งคือกลุ่มนักแสดงในปัจจุบัน

๔) C คือ ด้านการต่อยอด (Continuation) คือ ด้านเศรษฐกิจจากการรวมกลุ่มอาชีพทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน เกิดเป็นการนำเอาวัฒนธรรมในชุมชนมาทำธุรกิจท่องเที่ยวหรือขายสินค้าต่อยอด ผลิตภัณฑ์แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านสามารถหารายได้จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเพิ่มขึ้น จุดนี้จึงส่งผลต่อเศรษฐกิจภายในชุมชนที่เจริญขึ้นตามมาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ยังมีตลาดเกิดขึ้นในชุมชน (ตลาดทำน้าโบราณบ้านต้นตาล) ซึ่งมาจากการที่ชุมชนเปลี่ยนสภาพสังคมเป็นชุมชนท่องเที่ยว ยังทำให้ชาวบ้านสามารถนำสินค้าที่ผลิตได้จากภายในชุมชนมาขายทั้งสินค้าอุปโภค และบริโภคขายให้นักท่องเที่ยวอันเป็นการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ชาวบ้านส่วนหนึ่งปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรหรืออาชีพอื่นแล้วหันมาค้าขายสินค้าในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

พบว่าองค์ความรู้จากผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่
ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยว

ภาพรวมในการ “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนอง
การให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก”
ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่โดยนำเสนอโมเดล “ETCM” ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนอง
การให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

การพัฒนารูปแบบปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนองการ
ให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ด้วยการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว ๔ ด้าน คือ ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ๒) เทคโนโลยี (Technology)
๓) ความสะดวก (Convenience) ๔) การบริหารจัดการ (Management) จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมี
ความรู้ความเข้าใจ และท่องเที่ยวทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้น ได้เรียนรู้ภาษา ได้เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี
งานศิลปะ และประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการ
ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยส่วนนี้เป็นสรุปข้อมูล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามผลการวิจัย ประกอบด้วย สรุปผลปัจจัยส่วนบุคคล สรุปผลการวิจัยตามกรอบแนวคิด ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านคุณค่าและเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ๒) ด้านการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ๓) ด้านการพัฒนาแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

๕.๑ สรุปผลข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ๖ จังหวัดภาคกลาง ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานภาคอุตสาหกรรม มีรายได้ระหว่าง ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท/เดือน มีประสบการณ์ มาท่องเที่ยว ๔ เดือนต่อครั้ง

๕.๒ สรุปผลความคุ้มค่า เพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์

มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านเทคโนโลยีให้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สังคมสามารถใช้อำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ได้นำเทคโนโลยีที่มีอยู่อำนวยความสะดวก เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือในการดำเนินวิจัยจึงมีการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสื่อสารกับผู้เข้าสู่ระบบท่องเที่ยวลุ่มเจ้าพระยา ป่าสัก

ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกแก่ระบบการท่องเที่ยว ทำให้ผู้เข้าเที่ยวชมเกิดความประทับใจ ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ด้านโบราณสถานเอกลักษณ์ของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก

ศักยภาพคุณค่าการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก พบว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ดังต่อไปนี้

๑) การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ด้านพุทธศิลป์ เกิดจากศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนาของบรรพบุรุษไทย กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณีต่างๆของท้องถิ่น

๒) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และทรงคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

๓) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่น ได้รับการยอมรับ มีความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจ เป็นแนวทางในการเกิดศรัทธาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ มีการพัฒนาฟื้นฟูเกี่ยวกับบริบทการท่องเที่ยวว่าด้วย มีความสะดวกด้านสถานที่ให้มีความเหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาด มีระเบียบ ปราศจากมลภาวะ มีร้านบริการอาหารอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนั้นยังจัดให้มีการประชาสัมพันธ์คอยอำนวยความสะดวกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธเชิงวัฒนธรรม การให้ความร่วมมือจากกลุ่มผู้ให้บริการท่องเที่ยว และประชาชนเกี่ยวกับด้านความรู้ความสามารถ มีการให้บริการอย่างมืออาชีพ สามารถให้ข้อมูลได้ทุกมิติ เช่น ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการปฏิบัติตนในสถานที่สำคัญ ด้านพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

ส่วนสิ่งแวดล้อมที่ดี อันเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการรักษาสภาพแล้วด้านต่างๆให้ดี นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติได้ สามารถปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหาในกรณีฉุกเฉินจากนักท่องเที่ยว ในสถานที่ท่องเที่ยวมีเครื่องอำนวยความสะดวกได้แก่ ด้านห้องสุขา ที่กระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ที่หลบแดดหลบฝน ยานพาหนะที่เป็นกับสภาพแวดล้อมให้บริการนักท่องเที่ยว เที่ยวชมสถานที่สำคัญอันกว้างใหญ่

๕.๓ สรุปผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานที่ตอบสนอง การให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

การพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับสถานที่ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม คือประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตของประชาชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นที่ประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากถิ่นอื่นหรือประเทศอื่น จะได้สัมผัสความงดงาม ตื่นตา ตื่นใจของพวกเขาก็เข้ามาสัมผัส

การพัฒนากิจกรรมเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้วิถีประเพณีเป็นแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย

๑) ประเพณีแห่แม่พระทางสายน้ำ คือ จัดขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของประชาชน ได้แก่ การสืบสานฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านไทย-ญวน ที่อาศัยอยู่ตำบลต้นตาล ชาวบ้านไทย-ญวน พิธีการอัญเชิญองค์แม่พระแห่งภูเขาคาร์แมล ลงเรือที่ตกแต่งด้วยดอกไม้สีสันต่าง ๆ อย่างสวยงาม เพื่อเป็นการฟื้นฟูและสืบสานประเพณีท้องถิ่นของตำบลให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลต้นตาล

๒) ประเพณีขันข้าว (ตานขันข้าว) เป็นประเพณีชาวญวน เป็นพิธีกรรมทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติผู้เสียชีวิตไป โดยการนำอาหารใส่ถ้วยวางบนสำรับ (ถาด) นำไปถวายภิกษุ จากนั้นให้บอกพระว่าต้องการอุทิศกุศลนี้ไปให้แก่ใคร โดยหลังจากพระภิกษุรับประเคนแล้วก็จะกล่าวถ้อยคำเป็นการบอกให้วิญญาณผู้นั้นทราบว่ามีใครนำอาหารมาให้และให้มารับส่วนกุศลนี้ ซึ่งคำกล่าวของพระจะมีทำนองจังหวะที่ไพเราะคล้องจองกัน

๓) ประเพณีเวณทาน เป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย โดยจะทำเมื่อมีการทำบุญเจ็ดวันหรือร้อยวันของผู้วายชนม์ มีการนิมนต์พระมาสวนพุทธมนต์บอกญาติมิตรใส่บาตรร่วมกัน เมื่อพระสวดถวายพรพระเสร็จเจ้าภาพจะนำผ้าขาวมาปูลาดให้ยาวตลอดแถวที่พระภิกษุนั่ง จากนั้นจะนำอาหารมาวางบนผ้าขาววางรวมกันเป็นสำรับญาติหรือเจ้าภาพจะนั่งรวมกันหน้าอาสนสงฆ์ที่มีอาหารวางอยู่ แล้วสวดคำเวณทานด้วยสำเนียงไทยวนที่มีความไพเราะเมื่อสวดจบพระจะรับประเคนอาหารและฉันอาหารที่นำมาถวาย

๔) ประเพณีจุดประทีปดินกา เป็นประเพณีที่ทำกันในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์จะเทศน์ เรื่องราวของ พญากาเอก ในขณะที่ฟังเทศน์จะทำพิธีการจุดประทีปดินกาเพื่อถวายบูชาพระธรรม ซึ่งประทีปชาวบ้านจะเอาด้ายมาทำเป็นรูปดินกาวางลงในถ้วยที่มีน้ำมันแช่อยู่ เรื่องราวที่เทศน์ให้สอดคล้องกับตำนานของล้านนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชาวไทยวนชุมชนบ้านต้นตาลสืบทอดมา

๕) ประเพณีสลากภัตหรือกินข้าวสลาก คือ ประเพณีถวายเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์ด้วยวิธีการจับสลาก เป็นบุญ มิได้เจาะจงแก่พระภิกษุรูปใดถือว่าได้บุญมากกว่าการเจาะจง มักทำเพื่ออุทิศ

ส่วนกุศลให้แก่บรรพชนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วและทำบุญเพื่อปรารถนาความสุขในชาติหน้า เชื่อกันว่าอานิสงส์ของการถวายสลากภัต เกิดชาติหน้าจะมีร่างกายสวยงาม สมบูรณ์แข็งแรง บริบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์ มีชีวิตที่อยู่ดีกินดีมีสุข

๖) ประเพณีปอยข้าวสังข์ เป็น ประเพณีการทำบุญถวายข้าวแก่พระสงฆ์ ประชาชนชาวญวน เรียกว่า “ข้าวสังข์” วัตถุประสงค์ของประเพณีนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้เสียชีวิตไป

๗) ประเพณีการทำบุญสำรวมธาตุ คือ การทำบุญนี้ถือเป็นงานใหญ่งานหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผู้ที่ทำบุญจะได้บุญใหญ่ ชาวบ้านที่จะทำบุญสำรวมธาตุต้องอาศัยผู้รู้พิธีทำนา โดยการเตรียมพิธีค่อนข้างมีขั้นตอนมากซึ่งการมีขั้นตอนมากชาวยวนเชื่อว่าจะได้บุญครั้งใหญ่

๕.๔ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยอรรถรยในคุณค่าและเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธเกี่ยวกับคุณค่าและเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” อันอาจเป็นผลมาจากการเป้าหมายของการวิจัยมุ่งไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นำเสนอผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวจากผลการวิจัยวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐวรรณ สจิมรัมย์^{๔๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดงและวัดพระพุทธรายมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดง และวัดพระพุทธราย จังหวัดสระบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการจัดการสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือน โดยมีการประเมิน ศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับ ของพื้นที่และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว โดยต้องมีการติดตามและประเมินผลกระทบอันเกิด จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว คือ การอำนวยความสะดวก

^{๔๕} ณัฐวรรณ สจิมรัมย์, “การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดงและวัดพระพุทธราย”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสนดุชนิพนธ์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๔.

สะดวกด้านข่าวสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ไหนดีที่สุด โดยคำนึงถึงความสะดวก ความสะดวกสบายมากที่สุดเป็นเกณฑ์ ถ้าหากว่านักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้กลับมาเที่ยวอีกหรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นมาเที่ยว ถ้าไม่ได้รับความพึงพอใจก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดี ทำให้ไม่อยากเดินทางท่องเที่ยวอีกหรือบอกเล่าบุคคลอื่นในทางที่ไม่ดี

ด้านการพัฒนารูปแบบกิจกรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวในเขตพื้นที่ ๖ จังหวัดภาคกลางมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” อาจเป็นเพราะการพัฒนารูปแบบที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างจังหวัดในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ให้เกิดความเป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการให้บริการ การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ให้ถึงกันทุกสถานที่ ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ได้พื้นที่เดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนตรี สังข์ทองและคณะ**^{๙๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี” ได้ผลวิจัยว่าดังนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี ประกอบด้วย ๔ โครงการ คือ โครงการย่อยที่ ๑ การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทองและสิงห์บุรี โครงการย่อยที่ ๒ ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบแหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี โครงการย่อยที่ ๓ พฤติกรรมตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี โครงการย่อยที่ ๔ การพัฒนาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี ผลการวิจัย พบว่า มี ๑๓ แหล่งที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก และอาจเสริมด้วยแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพิ่มเติม คือ ๑) วัดพนัญเชิงวรวิหาร ๒) วัดใหญ่ชัยมงคล ๓) วิหารพระมงคลบพิตร ๔) วัดหน้าพระเมรุราชิการาม ๕) พุทธอุทยานมหาราช ๖) วัดจันทรังษี ๗) วัดป่าโมกวรวิหาร ๘) วัดม่วง ๙) วัดขุนอินทประมูล ๑๐) วัดไชโยวรวิหาร ๑๑) วัดพิบูลทอง ๑๒) วัดโพธิ์เก้าต้น/ค่ายบางระจัน ๑๓) วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วยทางหลวงสายหลักและสายชนบท รวมระยะทาง ๑๔๖.๙ กิโลเมตร โดยระยะเวลาที่เหมาะสม คือ ๑ วัน (มาเช้า – เย็นกลับ) ทั้งนี้สามารถเลือกท่องเที่ยวเฉพาะสถานที่ที่

^{๙๖} มนตรี สังข์ทอง และคณะ, “แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี”, รายงานวิจัย, (คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

สนใจได้หรืออาจเลือกท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวของแต่จังหวัดตามบริบทที่เหมาะสมได้ ๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม คือ ไหว้พระ /ขอพร เที่ยวชมโบราณสถาน/แหล่งประวัติศาสตร์ และการแสดงวัฒนธรรมประเพณีของโรงเรียน/ชุมชนในท้องถิ่น เช่น รำไทย ดนตรีไทย เป็นต้น ทั้งนี้ ควรนำประชาชนภายในชุมชนรอบแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ร้านขายของที่ระลึกของชุมชน และร้านขายอาหาร/เครื่องดื่มของชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี ๔. ยานพาหนะที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี คือ รถยนต์ส่วนบุคคล และรถตู้ เนื่องจากเส้นทางท่องเที่ยวใช้ทั้งทางหลวงสายหลักและสายชนบทจึงไม่เหมาะสมกับรถขนาดใหญ่ ๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประสานสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี ซึ่งเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรองเกิดการกระจายรายได้ การทำนุบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวจะได้ไม่สูญเปล่ามีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะได้ไม่ทรุดโทรมก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

๕.๕ ข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่อง อัจฉริย์ของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก จากผลการวิจัย ดังนี้

๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะในการทำไปใช้

- ๑) ควรจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสมดุลและอยู่ร่วมกันชุมชนได้
- ๒) ควรมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับการทำงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้
- ๓) ควรจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เพิ่มประสิทธิภาพในการบริการของชุมชนในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะให้การศึกษาวิจัย

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อสร้างจุดแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ -
๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก,
๒๕๖๐.

ปรัชญาพร พัฒนาผล. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

พจนา สวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน = Community based tourism
handbook. กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). โลกขึ้นสหัสวรรษใหม่ คนต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่. พิมพ์ครั้งที่
๗. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟพริ้น, ๒๕๕๖.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัย
การศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่
๓๔. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๖๑.

สมาน อัครภูมิ. การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก. อุบลราชธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๔.

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. **วิสัยทัศน์การจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้, ๒๕๔๑.

องค์การสหประชาชาติ (United Nations). **แผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่องบทบาทประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๑๙๙๓.

_____. **“การเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ”**. การประชุมองค์การสหประชาชาติประจำปี ๒๕๐๖. กรุงโรม: ประเทศอิตาลี, ๒๕๐๖.

(๒) งานวิจัยและวิทยานิพนธ์:

กรรณิกา เจิมเทียนชัย. “การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ. “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔.

ณัฐวรรณ สิมรัมย์. “การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดง และวัดพระพุทธราย”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

ธฤชวรรณ มาตกุล. “แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานกรณีศึกษาวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) จังหวัดชัยภูมิ”. **ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

นภาพร ทาระอาธร. “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓.

นิจิรา คลังสมบัติ. “การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดอุดรธานี”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บุญส่ง หาญพานิช. “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ประเมศร์ พิษณุพันธ์เดชา. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกง ที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๑.

ประยูร อิมิวัตร. “แนวทางการวางแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ”. **ดุษฎีนิพนธ์ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ๒๕๖๒.

ปรัชญาพร พัฒนผล. “พัฒนาผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. วิทยาลัยนวัตกรรม: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

ภัทรบดีนทร์ สุทธภักดิ์. “แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยา”. **การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

มนตรี สังข์ทอง และคณะ. “แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี”. **รายงานวิจัย**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๐.

เมตตา ธนิตนนท์. “การศึกษาแรงจูงใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวบ้านบางเขน”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐.

วัญญูพัทธ์ ภูริพิณินันท์. “พุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

วิศรา บุญสมเกียรติ. “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดธาตุน้อย และโบราณสถานวัดโมคลาน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕.

วราวัชต์ มัธยมบุรุษ. “รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒.

ศุภลักษณ์ เศษระพานิช. “การนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จในโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๔.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน). “ก า ร พ ั ต น า ที่ ยั ง ยื น (Sustainable Development) ภายใต้โครงการพัฒนากฎหมายภายในเพื่อรองรับการ ทำงานด้านประชาคมอาเซียน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙.

สุถี เสริฐศรี. “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัด สมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๗.

สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์. “การพัฒนารูปแบบการโค้ชในองค์กรธุรกิจตามแนวพุทธจิตวิทยา”. **ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

อภิดิฐ อุทิศธรรมศักดิ์. “ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหาดดีด ทัศนศึกษาเพลินวาน อำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว**. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๙.

อรรณณ เกิดจันทร์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน คลองโคก จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๗.

อานนท์ สีดาเพ็ง. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬากอล์ฟโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ทางสังคม”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.

อาภาวดี ทับสิริรักษ์. “การพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวภูธรอำเภอ เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”. **ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.

อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอดำเนิน จังหวัดนครราชสีมา”. **รายงานการวิจัย**. ขอนแก่น: คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๕๑.

(๓) บทความ/วารสาร:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. “อนาคตของเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว”. ตอนที่ ๑. **จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว**. ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **เข็มทิศท่องเที่ยว**. ฉบับที่ ๑/๒๕๖๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๑-๗.

จุฑาภรณ์ หินซุย และคณะ. “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๕๐.

ชื่นนภา นิลสนธิ. “ปัจจัยแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ฟู้จิวิญญาน”. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๓๘๔-๔๐๓.

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (ณรงค์ฤทธิ์ จิตรภักดี). “แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาและปรัชญาหลังนวยุคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา”. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาพุทธศาสนา**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๓): ๕๘-๖๖.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. “จริยธรรมของผู้บริหาร”. **ข่าวสาร (News)**. ๑๐ (๗๘): ๑๓-๑๗.

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจ. “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี”. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓): ๒๑-๓๗.

แสงสรรค์ ภูมิสถาน. “ความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๓๔-๔๖.

(๔) สารสนเทศออนไลน์:

ฐานข้อมูลงานวิจัยมหาวิทยาลัยสยาม. **รูปแบบพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://e-research.siam.edu/kb/thai-gen-y-people-travelling-behavior/> [๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๖].

สำนักบริหารยุทธศาสตร์. **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนบน ๒**. หน้า ๑๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.chainat.go.th/p_plan/download/prov/plangroup61-64.pdf [๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖].

สำนึกรักบ้านเกิด. พาเที่ยวตลาดต๋าน้ำโบราณบ้านต้นตาล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=noon-note-story> [๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๖].

อารีรัตน์ พรหมนิล. “รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.ba-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-5-7_1564995061.pdf [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Bardo J.W. and Hardman J.J. **Urban Sociology: A Systematic introduction**. New York: F.E. Peacock Publishers, 1982.

Collier and Harraway. **Principle of Tourism**. Auckland: Longman Paul Ltd., 1997.

Cooper C. & Boniface, B.G. **Geography of travel and tourism**. United Kingdom: Butterworth Heineman, 1998.

Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York: Mc Graw Hill Book, Co., Inc, 1973.

Greg Richards. **Creating a New Tourism? In tourism I culture : Debats del Congres de Turisme Cultural**. Interarts Foundation: Barcelona, 2001.

Jame A.F. Stoner and Char Wankel, **Management**, 3rd ed. New Delhi: Prentice-Hall, 1886.

Keeves, P.J. **Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook**. Oxford: Pergamon Press, 1988.

Kikeri S Nellis J & Shirley M. **Privatization: the lessons of experience**. Washington, D.C.: World Bank, 1992.

Richards, R. E. **Everyday Creativity and New Views of Human Nature**. American Psychological Association: Wasington, DC., 2007.

Rogers Anthea & Slinn, J. **Tourism: Management of Facilities**. Singapore: Longman, Group UK, 1993.

- Steiner, E. **Methodology of Theory Construction**. Sydney: Euchology Associates, 1988.
- T. Husen and N. T. Postlethwaite. **The International Encyclopedia of Education**. 2nd ed. New York: Simon and Schuster, Inc., 1975.
- Victoria Neufeldt. **Webster's New World Dictionary**. 3rd Ed. New York: Simon and Schuster, Inc, 1988.

(II) Articles:

- Gómez-Martin. “Tourism demand and atmospheric parameters: non-intrusive observation techniques”. **CLIMATE RESEARCH Clim Res**. Vol. 51 (2012): 135-145.
- Heintzman, P. “Empirical research on leisure and spiritual well-being: conceptualisation, measurement and findings”. **Leisure Studies**. Vol. 39 No.1 (October 2020): 146-155.
- Norman, A., & Pokorny, J. J. “Meditation retreats: Spiritual tourism well-being interventions”. **Tourism Management Perspectives**. Vol. 26 (October 2017): 201-207.
- Xie Philip Feifan. “VISITORS' PERCEPTIONS OF AUTHENTICITY AT A RURAL HERITAGE FESTIVAL: A CASE STUDY”. **Event Management**. Vol. 8 No. 3 (2004): 151-160.

(III) Electronics:

- The World Trade Organization (WTO), **WORLD TRADE REPORT 2004**, [Online]. Source: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report04_e.pdf [27 July 2023].

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: แบบสอบถามการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

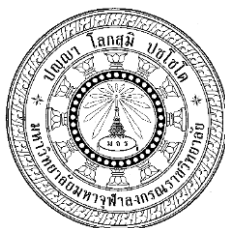
แบบสอบถามความพึงพอใจ

แบบวัดสังเกตพฤติกรรมในระหว่างกิจกรรม

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

คู่มือการฝึกอบรม

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๑-๙

แบบสอบถามการวิจัย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัยอรรถประโยชน์ของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก คำตอบที่ได้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับไม่มีการเปิดเผยเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และจะใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้นี้เท่านั้น จึงขอขอบคุณในความกรุณาตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น ๙ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว
- ตอนที่ ๒ แบบสอบถามการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน
- ตอนที่ ๓ แบบสอบถามตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง
- ตอนที่ ๔ แบบสอบถามสืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- ตอนที่ ๕ แบบสอบถามคาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน
- ตอนที่ ๖ แบบสอบถามสายน้ำ สายธารแห่งศรัทธา สายธารธรรม
- ตอนที่ ๗ แบบสอบถามคุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน
- ตอนที่ ๘ แบบสอบถามทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต
- ตอนที่ ๙ แบบสอบถามท่องเที่ยวสุขภาวะธรรมะนิเวศน์
- ตอนที่ ๑๐ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำแนะนำ ๑. ให้ท่านกาเครื่องหมาย ☒ ในช่อง ☐ ตามสภาพความเป็นจริงเพียงช่องเดียวเท่านั้น

๑. เพศ

- ☐ ๑) ชาย ☐ ๒) หญิง ☐ ๓) พระภิกษุ/สามเณร ☐ ๔) แม่ชี

๒. อายุ

- ☐ ๑) ๒๐ - ๒๙ ปี ☐ ๒) ๓๐ - ๓๙ ปี ☐ ๓) ๔๐ - ๔๙ ปี
☐ ๔) ๕๐ - ๕๙ ปี ☐ ๖) ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษาสูงสุด

- ☐ ๑) ประถม ☐ ๒) มัธยม ☐ ๓) ปวส.
☐ ๔)ปริญญาตรี ☐ ๕) ปริญญาโท ☐ ๖) ปริญญาเอก

๔. อาชีพ

- ☐ ๑) ข้าราชการ ☐ ๒) รัฐวิสาหกิจ ☐ ๓) ธุรกิจส่วนตัว
☐ ๔) ลูกจ้าง ☐ ๕) เกษตรกร ☐ ๖) อื่นๆ ระบุ.....

๕. รายได้ของท่านเฉลี่ยต่อเดือน

- ☐ ๑) ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท ☐ ๒) ๓,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท
☐ ๔) ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ☐ ๕) ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท
☐ ๖) ๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท ☐ ๗) ๔๐,๐๐๐ ขึ้นไป

๖. สถานภาพสมรส

- ☐ ๑) โสด ☒ ๒) สมรส
☐ ๓) หย่าร้าง ☐ ๔) อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ฉันมีความพอใจทำงานในการช่วยเหลือผู้อื่น					
๒	ฉันได้นำสิ่งของไปร่วมบริจาคผู้ประสบภัย					
๓	ฉันเข้าใจเหตุการณ์ของผู้ประสบภัยน้ำท่วม					
๔	ฉันมีความเต็มใจที่จะช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น					
๕	ฉันมีความเต็มใจกับผู้อื่นในการร่วมกันพัฒนาสังคม					
๖	ฉันยินดีที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้อื่นเพื่อส่วนรวม					
๗	ฉันเต็มใจที่จะแบ่งปันสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น					
๘	ฉันพร้อมที่จะสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น					
๙	ฉันมีความเต็มใจที่จะช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น					
๑๐	ฉันเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	การรับรู้ความพอเพียงสามารถสร้างความมั่นคงของตนเอง					
๒	ความพอเพียงสามารถทำให้เกิดจิตสำนึกในการเลือกซื้อใช้สินค้าแบบพอดี					
๓	ความพอเพียงจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภค					
๔	ความพอเพียงสามารถทำให้มีการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายลงได้					
๕	ความพอเพียงสามารถช่วยเสริมความสุขในการดำเนินชีวิต					
๖	มีการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในครัวเรือน					
๗	สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและส่วนรวม					
๘	มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน					
๙	ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าอันจะเอื้อต่อชุมชนมั่นคงและแข็งแรง					
๑๐	ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกินสมควรตามอัตภาพฐานะ					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามสืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านได้มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนงานประเพณีและเทศกาลร่วมกับชุมชน					
๒	ท่านได้มีการปกป้องสงวนรักษาแหล่งสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชน/หมู่บ้าน					
๓	ท่านเข้าร่วมรับฟังการดำเนินกิจกรรมการแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับเทศกาลประเพณีของหมู่บ้าน					
๔	ท่านเข้าร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ท่านอาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น					
๕	ท่านเข้าช่วยเหลือให้ประชาชนได้มีส่วนรู้ส่วนเห็น และร่วมมือในกิจกรรมวัฒนธรรม					
๖	ท่านช่วยเหลือให้ประชาชนได้มีส่วนรู้ส่วนเห็น และร่วมมือในกิจกรรมวัฒนธรรม					
๗	ท่านได้เข้าฝึกอบรมทางศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมศิลปะของเยาวชน					
๘	ท่านเข้าร่วมการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาชาติ ประเทศส่งเสริมการศึกษาภาษาต่างประเทศ					
๙	ท่านได้ร่วมพัฒนาวัฒนธรรมเก่าๆให้เกิดประโยชน์ และเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและอนาคตอย่างต่อเนื่อง					

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมไทยในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร เสื้อผ้าสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม เครื่องอำนวยความสะดวก					

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามคาเฟกิ้นข้าวใต้ถุนบ้าน

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น					
๒	ท่านเข้าร่วมทุกกิจกรรมที่เป็นของชุมชน แม้จะมีการกิจอื่น					
๓	ในการทำกิจกรรมกลุ่ม ท่านจะเอาใจเขามาใส่ใจตนเอง					
๔	ท่านเต็มใจช่วยเหลือเพื่อนบ้านทุกคนเมื่อมีโอกาส					
๕	เมื่อเพื่อนบ้านเกิดการทะเลาะกัน ท่านจะช่วยไกล่เกลี่ยให้เข้าใจกัน					
๖	เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานกลุ่ม ท่านจะประสานงานให้เสร็จเรียบร้อย					
๗	ท่านให้เห็นความสำคัญงานของส่วนใหญ่มากกว่าในที่ประชุม					
๘	แม้ไม่อยากเป็นตัวแทนชาวบ้าน แต่ท่านก็ยินดียอมรับเพราะเพื่อนบ้านลงมติมอบหน้าที่ให้					
๙	ท่านสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านได้ทุกคน					
๑๐	ถ้าเพื่อนบ้านต้องการความช่วยเหลือ ท่านจะอาสาช่วยทำด้วยความเต็มใจ					

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามสายน้ำ สายธารแห่งศรัทธา สายธารธรรม

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านรู้สึกว่าการที่ลุ่มแม่น้ำวิถีชีวิตของท่านมีความสุข					
๒	ท่านรู้สึกภูมิใจที่มีความรักศรัทธาคคุณค่าในตนเอง					
๓	ท่านรู้สึกว่าคุณมีความสุขกับการปล่อยวางรับรู้ความเป็นจริง					
๔	ท่านรู้สึกว่าคุณมีความสุขกับการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง					
๕	ท่านมั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต					
๖	ท่านมีเพื่อนหรือญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือท่านเมื่อยามต้องการ					
๗	ท่านมั่นใจว่าชุมชนพื้นที่ที่ท่านอยู่อาศัยมีความปลอดภัยต่อท่าน					
๘	ท่านรู้สึกว่าคุณสถานที่ตั้งบริเวณที่อยู่ขณะนี้ เป็นไปตามความฝันไว้					
๙	ท่านรู้สึกว่าคุณมีความสุขในชีวิตความเป็นอยู่ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นโดยมีจิตใจที่สงบผ่อนคลาย					
๑๐	ท่านรู้สึกว่าคุณมีความสุขกับการได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตามความเชื่อ ตามความต้องการของตนเอง					

ตอนที่ ๗ แบบสอบถามคุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านคิดว่าวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความเชื่อวิถีชีวิตที่เป็นเหตุและผล					
๒	การสอนที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รวบรวมข้อมูลและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง					
๓	เป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่เน้นให้ชาวบ้านแก้ไขปัญหโดยใช้ปัญญา					
๔	เน้นให้ชาวบ้านได้เรียนรู้จากประสบการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน					
๕	มีการฟื้นฟูเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น					
๖	มีการพัฒนาความคิดริเริ่มช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ให้ผู้เรียนหรือชาวบ้าน					
๗	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิด เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า					
๘	การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดเครือข่ายสืบสานพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน					
๙	เป็นการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๑๐	ท่านคิดว่าวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มคุณค่าเชิงเศรษฐกิจชุมชน					

ตอนที่ ๘ แบบสอบถามทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านคิดว่าการหมั่นพูดคุยกันในกลุ่มชนเป็นความมั่นคงของกลุ่มชน					
๒	การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความพร้อมเพรียงกันจะทำให้งานประสบความสำเร็จ					
๓	ทุกคนที่เป็นเพื่อนบ้านในกลุ่มชนมีการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคกัน					
๔	ท่านคิดว่าการให้เกียรติกันและกันในกลุ่มชนเป็นสิ่งจำเป็นต้องปฏิบัติ					
๕	ท่านคิดว่าตนเองได้เสียสละสิ่งมีคุณค่าให้กับสังคมได้					
๖	การปฏิบัติหน้าที่ในกลุ่มชนต้องมีผู้นำและผู้ตาม					
๗	ท่านได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือเมื่อกิจกรรมเกิดขึ้นในกลุ่มชน					
๘	ท่านตระหนักระมัดระวังการกระทำของตนเองเมื่อเข้าอยู่ร่วมกับผู้อื่น					
๙	การได้ขัดเกลาจิตใจของผู้คนถือเป็นการส่งเสริมคนดีในการพัฒนาหมู่บ้าน					
๑๐	ท่านเชื่อว่าการให้โอกาสคนดีสามารถจะนำชุมชนช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาได้					

ตอนที่ ๙ แบบสอบถามการท่องเทียะสุขภาวะธรรมะนิเวศน์

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อคำถามอย่างละเอียด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางด้านขวามือของท่าน ตามความจริงตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ความหมายในระดับการรับรู้ไว้ ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

๕ มากที่สุด	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นทั้งหมด หรือเชื่อตามนั้นทั้งหมด
๔ มาก	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือเชื่อตามนั้น
๓ ปานกลาง	หมายถึง	ท่านค่อนข้างเห็นด้วยหรือค่อนข้างเชื่อตามข้อความนั้น
๒ น้อย	หมายถึง	ท่านเห็นด้วยแต่ไม่มากนัก หรือเห็นด้วยเพียงบางส่วน
๑ น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น หรือไม่เชื่อตามนั้น

ข้อที่	คำถาม/ข้อความ	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ท่านมีความเชื่อถือสิ่งที้นับถือบูชาด้วยการใช้หลักเหตุและผล					
๒	การคิดพิจารณาด้วยความรู้ที่ถูกต้องสร้างความเชื่อในสิ่งที่พบเห็น					
๓	สังคมยุคใหม่ชีวิตของท่านได้ปรับเปลี่ยนขาดความมั่นใจในตน					
๔	ท่านคิดว่าวิถีชีวิตชาวบ้านจำต้องอยู่กับประเพณีวัฒนธรรม					
๕	ชุมชนยุคใหม่ต้องเล่นมือถือ ดูข่าวสารจำเป็นที่สุดสำหรับชีวิต					
๖	การรับรู้ รับฟังข่าวสารที่มีประโยชน์เหมาะแก่การดำเนินชีวิต					
๗	ท่านคิดว่าบุคคลที่มีจิตใจกว้างขวางเมื่อมีโอกาสพร้อมที่จะแบ่งปัน					
๘	ท่านคิดว่าการได้บำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชนถือว่าใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า					
๙	ท่านเชื่อว่าถึงแม้ชุมชน/สังคมจะเปลี่ยนแปลงแต่การกระทำไม่เคยเปลี่ยนทำสิ่งใดย่อมได้รับผลสิ่งนั้น					
๑๐	การรู้จักแยกแยะชั่วดี เข้าใจคุณโทษสิ่งที่ตัวเองปฏิบัติทำให้ชีวิตของท่านเกิดความสุข					

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ
ย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....ระดับการศึกษา.....

ผู้สัมภาษณ์, จดบันทึก, บันทึกเสียง : ผู้วิจัย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา.....น.ถึง.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

(ลงนามชื่อ)

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ประสิทธิภาพการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการวางแผนพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒.๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และติดตามการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วม
 ของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการ
 ให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๓.๑ การค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในการศึกษาพัฒนา รูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ
 และมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำ
 เจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓.๒ การปฏิบัติการวางแผนพัฒนา รูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนอง
 การให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็น
 อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓.๓ การดำเนินการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้
 บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓.๔ การประเมินผล และติดตามการพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่
 ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
 เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

*****ขอขอบคุณทุกท่านสำหรับการมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์เพื่องานวิจัยครั้งนี้*****

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามความพึงพอใจในโครงการศึกษาอัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และ
 เพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอย
 ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

คำชี้แจง

ให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้ ที่ เป็นความพึงพอใจในอัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูน
 การท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์
 ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ของผู้เรียนในแต่ละข้อว่ามีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย /
 ลงในช่องว่างทางขวามือของท่านข้อความที่ตรงกับความพึงพอใจของผู้เรียนมากที่สุด

กระบวนการดำเนินงานกิจกรรม	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
๒. กิจกรรมที่จัดขึ้น มีความสอดคล้องกับการสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดเชิงพุทธบูรณาการ โดยยึดหลักศีล สมาธิและปัญญา					
๓. วิทยากรและทีมงานผู้วิจัยมีความรู้และมีความสามารถ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถนำไปใช้ทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
๔. กิจกรรมในแต่ละวันที่จัดขึ้น มีการนำความรู้มาบูรณาการได้อย่างครบถ้วน คือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเอื้อต่อการสร้างคุณค่า การตื่นรู้และความยั่งยืน					
๕. การวัดและประเมินผล จิตอาสาและความพอเพียงของผู้เรียนโดยการสังเกตพฤติกรรมมีความเหมาะสม					

*****ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม*****

แบบวัดสังเกตพฤติกรรมในระหว่างกิจกรรม

ชื่อ-นามสกุล ผู้สังเกต.....ครั้งที่.....วัน/เวลา.....

ชื่อ- นามสกุล ผู้ถูกสังเกต.....

แบบสังเกตนี้ใช้สังเกตผู้เข้าอบรมในระหว่างการทำทดลอง เมื่อสังเกตแล้วให้คะแนนโดยวงกลมรอบตัวเลขที่บอกระดับพฤติกรรมที่แสดง คือ

๕ = มากที่สุด ๔ = มาก ๓ = ปานกลาง ๒ = น้อย ๑ = ไม่มีเลย

ไตรสิกขา	พฤติกรรมที่ปรากฏ	มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปานกลาง ๓	น้อย ๒	ไม่มีเลย ๑
ด้านศีล	๑. การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น					
	๒. การรับฟังความเห็น ไม่พูดแทรกกระหว่างที่ผู้อื่นกำลังพูด					
	๓. การพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ลุล่วง					
	๔. การเคารพกติกาข้อตกลงร่วม เช่น ไม่เปิดมือถือ					
	๕. การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม					
	๖. การใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนโยนต่อผู้อื่น					
สมาธิ	๗. การตั้งใจและอดทนต่อสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ					
	๘. มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด					
	๙. มีสมาธิในการฟังและมีความจดจ่อในเนื้อหาที่เรียน					
ปัญญา	๑๐. การรับฟังผู้อื่นด้วยความเข้าใจและมีเมตตา เอาใจใส่ความรู้สึกของผู้อื่น					
	๑๑. การแสดงความคิดเห็นประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้มาแก้ปัญหาให้กับตนเองและผู้อื่น					
	๑๒. การรู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่น นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาพัฒนาตนเอง					

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระวิสุทธิโสภณ (ประโยชน์ สุขุมมาโล)	เจ้าคณะอำเภอเสนาให้ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ววรวิหาร
๒	พระครูใบฎีกาเจริญ ธมมวฑฒโน	เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ จังหวัดสระบุรี
๓	พระสละ ปณณภาโณ (อ่อนคำ)	วัดต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
๔	พระดิเลก อติภทโท (เอี่ยมครอง)	วัดต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
๕	นางสาวนุศรา คุ่มพันธ์	ผู้ช่วยกำนัน หมู่ ๔ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
๖	นางสาวกาญจนา เกตุปราษฎ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
๗	นายเทวิน ทิพย์กระโทก	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๘	นางปราณี มนตรีพาณิชย์	ครูโรงเรียนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๙	นางทิพวรรณ วงศ์สุนันท์	ครูโรงเรียนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๐	นางสาวกานต์กมล มงคล	ครูโรงเรียนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๑	นางลัดดา เนียบแหลม	จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๒	นางนิตยา มะลิใหม่	จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๓	นางบุญธรรม เอี่ยมครอง	จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๔	นางทองหนัก ภูผาสุข	จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๕	นางปราณีต ภิโสภา	ชาวบ้านในชุมชนต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๖	นางทรงศรี ปารีพันธ์	ชาวบ้านในชุมชนต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๗	นางประยงค์ศรี คขพรหม	ชาวบ้านในชุมชนต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๘	นางศักดิ์ศรี หมวกลาว	ชาวบ้านในชุมชนต้นตาล จังหวัดสระบุรี
๑๙	นายพิเชษฐ์ สุธรรมรักษ์	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน-ต้นตาล
๒๐	นางน้อย สมเพียร	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านชุมชน-ต้นตาล

คู่มือการฝึกอบรม

โครงการศึกษาอรรถรย์ของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:
รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

ประธานโครงการวิจัย
พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร. และคณะ

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ขอรับการสนับสนุนโครงการวิจัยจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ)

คำนำ

คู่มือโปรแกรมการพัฒนาอัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ฉบับนี้พัฒนามาจากการบูรณาการแนวคิดหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก ได้แก่ หลักแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา หลักภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของKohlberg ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม ๗ หลักธรรมเกี่ยวกับขันติธรรม หลักของความสันโดษ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักไตรสิกขาและหลักวัฑฒนิธรรม ๕ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมพัฒนาความอัจฉริยะของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธในพื้นที่ ๖ วัดและ ๖ ชุมชน และประเมินผลด้วยแบบประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธแล้ว ผลการทดลองพบว่าคะแนนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทีมผู้วิจัยหวังว่า คู่มือฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มหมายอื่นๆต่อไป

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันความต้องการการท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (religion tourism) หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญในวันสำคัญ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย นักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการปฏิบัติธรรม ตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตใจที่ผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัติ อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารย ธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้มี นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมก็มีมากขึ้นด้วย เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และการละเลยวัฒนธรรมอันดีงามและที่พึงประสงค์ เช่น การแต่งกาย การขึ้นปีนป่ายไปบน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือการล่องล่ำไปในเขตหวงห้าม และด้านกายภาพ และการจัดบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อ รองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๐)

๒. วัตถุประสงค์ของโปรแกรมรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

- (๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา- ป่าสัก
- (๒) เพื่อการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
- (๓) เพื่อศึกษาพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๓. โครงการฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

เรื่อง	กิจกรรม	เวลา/ชั่วโมง	
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๑	จิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน	๑	๑
๒	ตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง	๑	๑
๓	สืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน	๑	๑
๔	คาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน	๑	๑
๕	สายน้ำ-สายธารแห่งศรัทธา-สายธารธรรม	๑	๑
๖	คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน	๑	๑
๗	ทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต	๑	๑
๘	ท่องเที่ยวสุขภาวะธรรมะนิเวศน์		๒
๙	ติดตามผลประเมินผลหลังการฝึกอบรม		๙
รวม		๒๕ ชั่วโมง	

คำอธิบายหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

๑. หลักการและคิดการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน (กัลยาณมิตร)
๒. หลักการและคิดสร้างแรงจูงใจชอบแห่งความพอเพียง (เศรษฐกิจพอเพียง)
๓. หลักการและคิดสร้างการมีส่วนร่วมสำนึกรักถิ่นฐาน (ประเพณีและวัฒนธรรม)
๔. หลักการและคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยวิถีชุมชน (การบริหารที่ยั่งยืน)
๕. หลักการและแนวคิดสร้างเสริมมงคลแผ่นดินลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก (พื้นที่มงคลชีวิต)
๖. หลักการและคิดสร้างเสริมโดยวิถีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูนเชิงเศรษฐกิจ)
๗. แนวคิดหลักของการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยวและวิถีวัฒนธรรม(ทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต)
๘. แนวคิดการท่องเที่ยวในยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ (ท่องเที่ยวสุขภาวะธรรมะนิเวศน์)
๙. การวัดและการประเมินเชิงพุทธบูรณาการ

๑. หลักการและคิดการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน (กัลยาณมิตร)เกี่ยวกับการมีความกตัญญู

๑.๑ แนวคิดการสร้างจิตสำนึก

จิตสำนึก หมายถึง เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตาม แรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (ไพบุลย์ เทวรักษ์, ๒๕๓๗) สภาพะจิตสำนึกหรือภาวะการ

รู้สึกตัว หมายถึง การมีความระมัดระวังมีการเตรียมตัวและตื่นตัว (Alert) มีความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง (Active) เสมือนหนึ่งว่าได้ตื่นตัวอย่างเต็มที่พ้นจากความสับสนสับสนหลังตื่นนอนแล้ว หรือการที่มนุษย์มีความรู้สึกตื่นตัว และพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมนั่นเอง การทำงานของจิต แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑) จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์โดยออกไป โดยไม่รู้ตัวที่เกิดมาจากพลังของจิตไร้สำนึก ซึ่งทำหน้าที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงออกไปตามหลักแห่งความพึงพอใจของตน และการทำงานของจิตไร้สำนึกเกิดจากความปรารถนา หรือความต้องการของบุคคลที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ที่ไม่ได้รับการยอมรับ เช่น การถูกห้าม หรือถูกลงโทษ จะถูกเก็บกดไว้ในจิตส่วนนี้

๒) จิตสำนึก (Conscious Mind) บุคคลรับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้งห้า ที่บุคคลจะมีการรู้ตัวตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ คิดอย่างไรเป็นการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ที่ควบคุมการกระทำส่วนใหญ่ให้อยู่ในระดับรู้ตัว (Awareness) และเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยมีเจตนาและมีจุดมุ่งหมาย

๓) จิตก่อนสำนึก (Preconscious Mind) เป็นส่วนของประสบการณ์ที่สะสมไว้ หรือเมื่อบุคคลต้องการนำกลับมาใช้ใหม่ก็สามารถระลึกได้และสามารถนำกลับมาใช้ในระดับจิตสำนึกได้ และเป็นส่วนที่อยู่ใกล้ชิดกับจิตสำนึกมากกว่าจิตไร้สำนึก

จะเห็นได้ว่าการทำงานของจิตทั้ง ๓ ระดับจะมาจากทั้งส่วนของจิตไร้สำนึกที่มีพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นไปตามกระบวนการขั้นปฐมภูมิ (Primary Process) เป็นไปตามแรงขับสัญชาตญาณ (Instinctual Drives) และเมื่อมีการรับรู้กว้างไกลมากขึ้นจากตนเองไปยังบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมพลังในส่วนของจิตก่อนสำนึกและจิตสำนึก จะพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการขั้นทุติยภูมิ (Secondary Process)

สรุปจิตสำนึกดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าจิตสำนึกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เพราะเป็นความคิดที่อยู่ติดตัวตลอดเวลา และมีความคงทนเปลี่ยนแปลงได้ยาก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงยากของจิตสำนึก จึงมีผลกระทบต่องานระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะทางด้านการพัฒนา ถ้าหากจิตสำนึกของผู้คนในสังคมไม่เปลี่ยนก็ยากที่จะเกิด การพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่มุ่งหวังไว้ (มุกดา ศรียงค์, ๒๕๔๒)

การดำเนินชีวิตก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่เคยหยุดอยู่กับที่จนบางครั้งจนบางครั้งละเลยการปฏิสัมพันธ์แบบพื้นฐาน เห็นทางการเมืองใส่ใจกับผู้คนรอบข้าง มุ่งมั่น รวมถึงการให้ความใส่ใจกับ “ฐานะของสังคม” ที่เป็นงานด้านสาธารณะมรรควิธีหนึ่งของการนำพาสังคมให้กลับมาเห็นประโยชน์ส่วนรวมในปัจจุบันคือ “จิตอาสา”

“จิตอาสา” ไม่เป็นแต่เป็นกระบวนการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีสำนึกในการช่วยเหลือและเกื้อกูลต่อสังคมส่วนรวมเท่านั้น ยังเป็น “นวัตกรรมทางสังคม” ที่มุ่งสร้างพื้นที่ของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้คนที่มุ่งทำประโยชน์ต่อสังคมและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องรับการช่วยเหลือ จิตอาสาจึงเป็นความหวังของสังคมที่กำลังรอคอยเพื่อมาเติมเต็มสิ่งดีงามให้คงอยู่หล่อเลี้ยงสังคมไทยต่อไปได้

การมีความกตัญญูคือหลักของความรู้อุปการะ อันผู้ใดผู้หนึ่งทำแล้ว น้อยหรือมากก็ตาม โดยความระลึกถึงบ่อยๆ ชื่อว่า กตญญูตา อีกนัยหนึ่ง บุญทั้งหลายนั้นแล ชื่อว่ามีอุปการะมากแก่สัตว์ทั้งหลาย เพราะป้องกันทุกข์มีทุกข์ในนรกเป็นต้นได้ เพราะฉะนั้น ความระลึกถึงอุปการะแม่แห่งบุญเหล่านั้น ก็พึงทราบว่าเป็น กตญญูตา แปลว่า ความเป็นคน กตัญญูหรือความเป็นผู้รู้คุณท่านรวมความแล้ว กตัญญูจึงหมายถึงการรู้จักบุญคุณ อะไรก็ตามที่เป็นบุญหรือมีคุณต่อตนแล้ว ก็ตามระลึกนึกถึงด้วยความซาบซึ้งไม่ลืมเลย เพราะตนเองได้สัมผัสอยู่ในปัจจุบันก็เพราะบุญทั้งหลายที่เคยทำไว้ในอดีตส่งผลให้ จึงไม่ลืมอุปการะของบุญนั้นเลย และตั้งใจสร้างสมบุญให้ยิ่งขึ้นไปความกตัญญูจึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในจิตใจ เพราะจะทำให้เกิดเกียรติยศเจริญไปด้วยอำนาจเดช เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลอื่น เป็นที่รักของบุคคลที่พบเห็นเป็นที่เจริญบันเทิงใจ การแสดงความกตัญญูต่อผู้กระทำคุณแก่เราแล้วตอบแทน มีดังนี้

๑. กตัญญูต่อบุคคล หมายถึง กตัญญูต่อบิดามารดา ในฐานะความเป็นลูกความควรระลึกอุปการคุณท่าน เป็นต้น

๒. กตัญญูต่อสัตว์หมายถึง การทำมาหากินเลี้ยงชีพของมนุษย์ย่อมเนื่องด้วยสัตว์ เช่นอาหาร หรือการใช้แรงงานสัตว์ เป็นต้น

๓. กตัญญูต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ภูเขาให้ประโยชน์ให้ความร่มเย็นกับเรา เป็นต้น

ความกตัญญู มีอานิสงส์หลายประการ ดังนี้ ทำให้รักษาคุณความดีเดิมไว้ได้ทำให้สร้างคุณความดีใหม่เพิ่มได้อีก ทำให้เกิดสติ ไม่ประมาท ทำให้เกิดหิริโอตตปปะ ทำให้เกิดขันติทำให้จิตใจผ่องใส มองโลกในแง่ดี ทำให้เป็นที่สรรเสริญของคนดีทำให้ไม่มีเวรไม่มีภัย

สรุปความกตัญญูเหตุที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มีความกตัญญูหมายความว่า ให้บุคคลเป็นผู้รู้จักอุปการคุณที่ผู้อื่นทำแล้วแก่ตนไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม ย่อมไม่ลืมอุปการคุณนั้น และตามระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ เมื่อระลึกถึงคุณท่าน เมื่อครั้นมีโอกาสจึงต้องใช้ความอดทนอดกลั้นทำการตอบแทนท่านตามโอกาสอันเหมาะสมนั้นไม่ว่าจะเป็นการตอบแทนต่อบุคคล การตอบแทนต่อสัตว์ การตอบแทนต่อสิ่งของ อันเป็นเหตุสร้างความเจริญรุ่งเรืองชีวิต

การแบ่งปัน (sharing) ได้รับความสนใจและได้รับความสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งคำนี้สอดคล้องกับคำว่า การให้ ที่คนไทยคุ้นเคย และคำว่า การให้ นี้ก็มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมชาวพุทธเรื่องการให้ทาน กล่าวคือ คำว่า “ทาน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “การให้” ดังนั้น การแบ่งปัน (sharing) หรือ การให้ (ทาน) จึงมีความหมายเป็นอันเดียวกัน กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่ให้หรือแบ่งปันสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยมีพื้นฐานคือความรักและปรารถนาดี (good will, เมตตา) ในพุทธศาสนา ได้แบ่งประเภทการให้ หรือการแบ่งปัน โดยใช้สิ่งที่ถูกให้เป็นหลักคิดในการแบ่งประเภท ได้ดังนี้

๑. อามิสทาน วัตถุทาน ให้สิ่งของต่างๆ คือปัจจัย ๔

๒. ธรรมทาน ให้ธรรม เช่น สอน ตักเตือน การให้อภัย เป็นต้น (อง.ทก.(ไทย) ๒๐ / ๑๔๒ / ๑๒๐)

การให้ทาน ในส่วนอามิสทาน มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ ส่วนธรรมทานทำให้รู้จักวิธีดำรงชีพด้วยตนเองให้มีคุณธรรมและความสุขที่สูงขึ้น ทานทั้งสองมีความสำคัญและจำเป็นขึ้นอยู่กับสถานะของผู้รับ “อามิสทาน ช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๓๘) ในชุดฝึกอบรมนี้การแบ่งปันหรือการให้ หมายถึง พฤติกรรม ต่อไปนี้ เต็มใจนำสิ่งของไปร่วมบริจาคผู้ประสบภัย

ยินดีบริจาคเงินช่วยสาธารณประโยชน์ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สุขใจที่ถวายปัจจัยสี่แด่พระสงฆ์พอใจในการช่วยเหลือผู้อื่น เต็มใจกับผู้อื่นในการร่วมกันพัฒนาสังคม สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ถือโกรธ และให้อภัยแก่ผู้อื่น ไม่เคียดแค้น พยาบาท เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เต็มใจที่จะช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น

๑.๒ กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

- ๑) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การแบ่งปัน
- ๒) กิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์วัดและชุมชน

๒. หลักการและคิดสร้างแรงจูงใจชอบแห่งความพอเพียง (เศรษฐกิจพอเพียง)เกี่ยวกับการมีความสันโดษ

๒.๑ แนวคิดการสร้างแรงจูงใจ

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (๒๕๔๙) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจ (Motive) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Movere” แปลว่าเงื่อนไขหรือสภาวะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ๓ ทิศทาง คือ การทำให้เกิดพฤติกรรม การยับยั้งพฤติกรรมและการกำหนดพฤติกรรมในทางจิตวิทยา แรงจูงใจหมายถึงพลังที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งพร้อมที่จะกระตุ้น หรือชี้ทาง (Urgeor Direct) ให้อิทธิฤทธิ์กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

มัลลิกา คณานุรักษ์ (๒๕๔๗) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจ (Motive) หมายถึงสภาวะภายในที่เป็นผลจากความต้องการแล้วคอยกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม ที่จะตอบสนองความต้องการ แรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการทางกายเรียกว่าแรงขับ (Drive) ได้แก่แรงขับความหิวแรงขับทางเพศ ฯลฯ ความต้องการ (Need) หมายถึงสภาวะเมื่อรู้สึกขาดแคลนทางกายและทางใจ ทั้งหมดเป็นกระบวนการภายในที่อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์

การจูงใจ (Motivation) เป็นกระบวนการของการกระตุ้นให้เกิดการกระทำสนับสนุนกิจการที่กระทำให้เกิดความก้าวหน้า และกำหนดแบบแผนของกิจการที่กระทำ และการกระทำหรือพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากจุดมุ่งหมายที่การกระทำหรือพฤติกรรมนั้นๆ มุ่งไปสู่ เป็นเรื่องที่ซับซ้อน ปัจจัยต่างๆ ที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมจะไม่มีความสัมพันธ์กันชนิดตรงไปตรงมาลักษณะของการจูงใจ คือ เปลี่ยนแปลง

ได้ทุกโอกาสแม้ว่าเขาจะประพฤติปฏิบัติอยู่เหมือนเดิมทำให้ทราบถึงลักษณะที่แสดงออกของมนุษย์ บุคคลสองคนอาจจะกระทำในสิ่งเดียวกันโดยมีเหตุผลในการกระทำต่างกัน หรืออาจจะกระทำในสิ่งที่ต่างกันแต่มีเหตุผลการกระทำที่เหมือนกัน

การสนใจเป็นเรื่องการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์บางครั้งเราอาจถามตัวเองอยู่บ่อยๆ ว่าทำไมเราจึงต้องทำอย่างนั้น รวมไปถึงการกระทำของคนอื่นด้วย พฤติกรรมต่างๆ ของคนเราดูเหมือนว่าจะมีอะไรสักอย่างหนึ่ง คอยกระตุ้นหรือผลักดันอยู่ ไม่ว่าพฤติกรรมนั้นจะปรกติหรือผิดปกติก็ตาม เด็กนักเรียนออกจากบ้านไปโรงเรียนแต่เช้า นักศึกษาแพทย์กำลังเล่าเรียนเพื่อที่จะเป็นแพทย์ นักการเมืองกำลังหาเสียงในการเลือกตั้ง ชายหนุ่มชวนหญิงสาวไปเที่ยว คนกำลังขับรถ ขโมยวางแผนปล้นธนาคาร ผู้ป่วยโรคจิตอาละวาด และทุกคืนคนอื่นการกระทำเหล่านี้ทั้งหมดและอื่นๆ อีกไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามเกิดจากการสนใจ (motivation) ทั้งสิ้น เราอาจรู้ว่าอะไรเป็นแรงจูงใจ (motives) ที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น แต่บางครั้งเราก็ไม่รู้ว่าสิ่งที่เขากำลังแสดงออกมานั้น เกี่ยวข้องกับเป้าประสงค์ (goal) อะไร บ่อยครั้งแรงจูงใจที่คอยผลักดันพฤติกรรมของคนเรากลับซ่อนเร้นอยู่ภายใน สิ่งที่เราสามารถทำได้ดีที่สุด คือการเดาหรือการคาดคะเนว่าอะไรเป็นแรงจูงใจที่แฝงอยู่เบื้องหลังธรรมชาติของแรงจูงใจการสนใจ หมายถึงสถานะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นหรือผลักดันโดยแรงจูงใจ ให้แสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่หวังไว้ มีคำหลายคำซึ่งเกี่ยวข้องกับการสนใจอย่างใกล้ชิด เช่น ความต้องการ (need) ความพยายาม (striving) ความปรารถนา (desire) แรงขับ (drive) ความทะเยอทะยาน (ambition) เป็นต้น แต่ละคำมีความหมายทั้งเหมือนกัน และแตกต่างกัน (อริยา คูหา, ๒๕๔๖)

๒.๒ แนวคิดแห่งความพอเพียง (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐:๑-๒) ด้านการประยุกต์ใช้ในวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนและหน่วยงานทั่วไปนั้น การปฏิบัติงานหรือบริหารพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มีความพอประมาณ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีเหตุผล และสร้างระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากภายนอกและภายในอย่างรอบคอบในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์และความรอบรู้ที่เหมาะสม การดำเนินชีวิตควรใช้ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การดำรงชีวิตและปฏิบัติตนมุ่งเน้นการอยู่รอดปลอดภัยและวิกฤตสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ประเวศ วะสี (๒๕๔๒ : ๔-๕) ได้ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่หมายถึงการที่มนุษย์เราเรามีความพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน ได้แก่ พอเพียงสำหรับทุกคน จิตใจพอเพียง สิ่งแวดล้อมพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ปัญญาพอเพียง อยู่บนพื้นฐาน

วัฒนธรรมพอเพียง และมีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ชั่วคราววาบ เดี่ยวจนเดียวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียง ก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกชื่ออื่นๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐานเศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการเป็นต้น สุธะเกียรติ เสถียรไทย (๒๕๔๒ : ๒๕๗) ได้ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่ว่าการพัฒนาคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำเนินชีวิต โดยหลักการพื้นฐานแล้วเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะเพื่อหนุนเสริมให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและสั่นไหวให้เกิดความยั่งยืนได้ กล่าวโดยความหมายและทัศนะเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้นจะเห็นถึงความสัมพันธ์ของความพอเพียงซึ่งจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ ดังนี้

ประการแรก **“ความพอประมาณ”** หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตัวอย่างเช่น การผลิตและการบริโภคอยู่ในระดับพอประมาณ เหมาะสมกับต้นทุนและงบประมาณที่ตนเองมีอยู่

ประการที่สอง **“ความมีเหตุผล”** หมายถึงแนวคิดที่เป็นหลักการพื้นฐานการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประการที่สาม **“การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว”** หมายถึงกระบวนการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เป็นการสร้างความตระหนัก และรู้จักประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าไว้ก่อนทั้งระดับใกล้ตัว และสิ่งที่อาจมีผลกระทบจากปัจจัยภายนอกต่างๆ

การดำเนินกิจการต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องมีเงื่อนไขสำคัญเพื่อเป็นการย้าถึงวิถีพอเพียงให้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืน กล่าวคือ ต้องมีความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ **“เงื่อนไขความรู้”** ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการบริหารจัดการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และแต่ละกระบวนการนั้นต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง และส่วนที่สองคือ **“เงื่อนไขคุณธรรม”** ประกอบด้วยสิ่งที่ต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

อาจกล่าวได้ว่าเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และไม่แยกส่วนให้แนวคิดเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่สามารถบูรณาการไปได้นั้นคือรู้จักการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นแนวทางในการพัฒนาให้สามารถพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือ

การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือเกื้อกูล และความสามัคคี โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับหลักวิชาการ ใช้การพิจารณาวางแผนและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างรอบคอบโดยตระหนักใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต สามารถใช้สติปัญญาและความเพียรในการดำเนินชีวิต โดยพื้นฐานของ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่รวมไปถึงทุกคน ทุกอาชีพ รวมทั้งรัฐบาล สามารถนำเอาแนวพระราชดำรัสไปยุกต์ใช้ได้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของตนเอง

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้แสดงความหมายของคำว่า “สันโดษ” ไว้ดังนี้ “ความ ยินดี, ความพอใจ, ยินดีในของของตน, การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความ เพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร” บุคคลชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ เพราะยินดีด้วยปัจจัย ตามีตามได้ ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษเพราะยินดีด้วยปัจจัยของตน ยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ และยินดีโดย สม่าเสมอ ภิกษุไม่แสดงวิการ(ความผันแปร)ทั้งในเวลารับ ทั้งในเวลาบริโภค ยังอัตภาพให้เป็นไปด้วย ปัจจัย ๔ นั้นที่ดีหรือไม่ดีซึ่งทายกถวายแล้ว โดยความเคารพหรือไม่เคารพก็ตาม ชื่อว่า เป็นผู้สันโดษด้วย ปัจจัยของตน ภิกษุยินดีอยู่ด้วยปัจจัย ๔ นั้น ซึ่งมีอยู่เท่านั้น ไม่ปรารถนาปัจจัยอื่นไปจากปัจจัยนั้น ละ ความเป็นคนมักมากเสีย ชื่อว่า เป็นผู้สันโดษด้วยปัจจัยที่มีอยู่ ภิกษุละความยินดีและยินร้าย มีความ สม่าเสมอในอารมณ์ทั้งปวง ชื่อว่า เป็นผู้สันโดษโดยสม่าเสมอ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระปรีมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชดำรัส ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยขอนแก่นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑ ไว้ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับ ขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยวิธีการใช้ อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อย สร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” (สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม, ๒๕๖๐ : ๑) นับเป็นกระแสพระราชดำรัสเริ่มต้นที่พระราชทานแนวคิดให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงไปเผยแพร่และเป็นแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานทุกองค์กรและประชาชนโดยทั่วไปได้นำไปประ ปรยุกต์ใช้

สรุปความสันโดษ เหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีความสันโดษหมายความว่า ให้บุคคลใช้ความ อดทนอดกลั้นในความยินดี ชอบใจ พอใจกับของของตน คือ ให้เป็นผู้รู้จักพอ รู้จักประมาณในการดำรง ชีพ พอเพียงเพื่อให้สังขารนี้สามารถดำรงอยู่ได้ตามอัตภาพ ไม่ได้มุ่งหมายให้คนเราดิ้นรนไขว่คว้า ทะเยอทะยานจนเกินเหตุการณ์รู้จักพอ รู้จักประมาณ ซึ่งมีความสันโดษเป็นข้อธรรมที่ทรงคุณค่ายิ่ง สามารถให้คนเลิกเบียดเบียนกัน สามารถทำให้คนเลิกฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม สามารถทำให้คนอึ้งใจได้ แม้มี ทรัพย์ มียศ มีตำแหน่งน้อย ทำให้สันโดษเป็นคุณธรรมอันประเสริฐเป็นไปเพื่อความเจริญทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติ

๒.๓ กิจกรรมการสร้างแรงจูงใจแห่งความพอเพียง

๑. กิจกรรมแบ่งปันความรู้การสร้างแรงจูงใจแห่งความพอเพียง

๒. กิจกรรมส่งเสริมการออมเพื่อความพอเพียง

๓. หลักการและแนวคิดสร้างการมีส่วนร่วมสำนึกกรักถิ่นฐาน (ประเพณีและวัฒนธรรม)

วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเกี่ยวกับการมีความเคารพ ความเคารพ หมายถึง ความตระหนัก ซาบซึ้ง รู้ถึงคุณความดีที่มี อยู่จริงของบุคคลอื่น ยอมรับนับถือความดีของเขาด้วยใจจริง แล้วแสดงความนับถือต่อผู้นั้นด้วยการแสดงความอ่อนน้อม อ่อนโยน อย่างเหมาะสม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง วัตถุทั้งหลายในโลกต่างมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของมัน ถ้าใครทราบคุณสมบัติเหล่านั้นตามความเป็นจริง ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น นักวิทยาศาสตร์รู้คุณสมบัติของแม่เหล็ก ก็นำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ รู้คุณสมบัติของแร่เรเดียมก็นำไปใช้รักษาโรคมะเร็งได้แต่การที่จะรู้คุณสมบัติตามความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ นั้น ทำได้ยากมากเป็นวิสัยของนักปราชญ์ ของผู้มีปัญญาเท่านั้น

ความหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีนักวิชาการและหน่วยงานให้ความหมายของงานอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ดังนี้ กรมศิลปากร^๑ กล่าวถึงวิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนี้

๑. การส่งเสริมและสนับสนุน (rontio) กิ่ง การปรับปรุงเครื่องอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรมการดำเนินการให้มีการร่วมมือในการดำเนินการอย่างกว้างขวาง การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมทุกประเภท การส่งเสริมวัฒนธรรมอันเป็นส่วนร่วมของชาติ (งานประเพณีและเทศกาล ต่างๆ) การอุปถัมภ์ศิลปินและการทำให้ผลงานหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีคนรู้จักแพร่หลาย

๒. การทำนุบำรุง (Preservation) คือการปกป้องและสงวนรักษาอนุสาวรีย์และแหล่งประวัติศาสตร์ การจัดตั้งและกรบำรุงรักษหอสุมุด หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์และสถานที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อการสงวนรักษาและการบันทึกหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย การสงวนรักษาผลงานและการแสดงของศิลปินที่มีชื่อเสียง เช่น นักร้อง นักแสดง และนักดนตรี เป็นต้น หายการสงวนรักษาผลงานและการแสดงของศิลปินที่มีชื่อเสียงเช่น นักร้อง นักแสดง และนักดนตรี เป็นต้น

๓. การแพร่กระจาย (Diffusion) คือ การแบ่งและจัดสรรเนื้อหาที่ในหนังสือพิมพ์และวารสารสำหรับผลงานทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า การแบ่งการจัดสรรเวลาของรายการวิทยุและ โทรทัศน์สำหรับเรื่องวัฒนธรรม การจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ การนำเรื่องวัฒนธรรมเข้าสู่หลักสูตร และวิชาเรียนในสถานศึกษา การจัดนิทรรศการ การจัดให้มีการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมในสิ่งก่อสร้าง ต่างๆ เช่น ภาพผนัง และการออกแบบที่เป็นวัฒนธรรม

๔. การเสริมสร้างความเข้าใจและความซาบซึ้ง (Satisfaction) คือ การเพิ่มความสามารถใน การอ่านหนังสือของประชาชน การลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ การส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาภาค

^๑ สมิต, เอธ วารังตัน, ไทย-ภูมิประเทศและการเดินทาง, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๕.

บังคับให้สูงขึ้น จัดให้มีวิชาศิลปะแขนงต่างๆในโรงเรียนการสอนวิชาศิลปะทางโทรทัศน์ สนับสนุน การมี ห้องหนังสือในครัวเรือน เพิ่มจำนวนผู้ยืมหนังสือโดยการจัดห้องสมุดสาขาหรือห้องสมุดเคลื่อนที่ ส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การปรับปรุงการท่องเที่ยวและกิจกรรมโรงแรมสำหรับผู้มีรายได้ น้อย

๕. การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม (Empowerment) คือ การ กระจาย อำนาจและการตัดสินใจในเรื่องวัฒนธรรมให้ภูมิภาคและท้องถิ่นตามความเหมาะสม การ จัดตั้งองค์กร ระดับภูมิภาคและท้องถิ่น พร้อมด้วยทรัพยากรสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่ง และช่วยเหลือ หน่วยงานอาสาสมัครระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ช่วยเหลือให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรู้ส่วนเห็น และร่วมมือใน กิจกรรมวัฒนธรรม

๖. การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม (Social Justice) คือ การ รวบรวมและ จัดพิมพ์และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการทางกิจกรรมวัฒนธรรมของ ประชาชน การ กำจัดช่องว่างและความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้โอกาสชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วม ร่วมมือใน กิจกรรมวัฒนธรรมและกาช่วยเหลืองานวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วมรู้เห็น และร่วมมือ ในกิจกรรม วัฒนธรรม และการช่วยเหลืองานวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย

๗. การจัดการศึกษาเพื่อวัฒนธรรม (Education) คือ การเพิ่มเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรม ใน หลักสูตร จัดสรรอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกให้เพียงพอสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมทาง ศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมศิลปะของเยาวชน

๘. การดำรงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของวัฒนธรรม (Quaint) คือ การจัดกิจกรรมหรือ ดำเนินการให้ประชาชนรักษาไว้ซึ่งคุณภาพ และมาตรฐานของความดีงามทางวัฒนธรรมด้วยการจัด ประกวดการแข่งขันและวิธีการอื่นๆ รวมทั้งการป้องกันสิ่งเลวร้ายไม่ให้เข้ามาบ่อนทำลายความดีงาม แล่ นั้น ทั้งนี้เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่และเจริญยิ่งขึ้นไป

๙. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติ (International Relations) คือ การจัด กิจกรรม หรือดำเนินการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาประเทศส่งเสริมการศึกษาภาษาต่างประเทศ และ วรรณกรรมต่างชาติ รวมทั้งศึกษาภาษาไทยและวรรณกรรมของชนเผ่าไทยในประเทศต่างๆ แลกเปลี่ยน กิจกรรมและบุคลากรทางวัฒนธรรม สนับสนุนให้มีการศึกษาวัฒนธรรมของชาติอื่นเพื่อ เสริมสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาติ

๑๐. การสร้างสรรค์ (Creation) กล่าวคือ วัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าและเรียกว่ามีการ พัฒนา นั้น จะต้องมีการวางแผนสร้างสรรค์ การคิดค้น และการพัฒนาวัฒนธรรมเก่าๆให้เกิดประโยชน์ และ เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและอนาคตอย่างต่อเนื่อง อาทิ มีการสร้างสรรค์งานใหม่ทางศิลปะการคิดค้น วิจัยเรื่องราวต่างๆของวัฒนธรรมมีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ และกาพัฒนาของที่ เคยใช้แต่เดิม ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๑๑. การปรับปรุงวัฒนธรรมไทยในชีวิตประจำวัน (Daily Life) คือ การปรับปรุงวิถี ชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร เสื้อผ้าสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม เครื่องอำนวยความสะดวก และ

สาสารูปโภค รวมทั้งการบริ การอนามัยการเพิ่มพูนสิ่งที่ดำรง สิ่งบันเทิงในชีวิตประจำวันให้แก่ ประชาชน การจัดระบบและสิ่งแวดล้อมในสำนักงาน โรงแรมและสถานที่ประกอบการต่างๆให้ เรียบร้อยสวยงามมีความเพียงพอทั้งในคนปริมาณ และคุณภาพสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึง วิธือนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ดังนี้

๑. เร่งรัดและกระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐและประชาชนเอาใจใส่ควบคุม ดูแล และ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒. แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมและได้ผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

๓. ป้องกันมิให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม วัฒนธรรม

สุธีรา เภาโกศล^๒ กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หาได้ยาก หรือกำลังจะสูญหายไป และ ไม่สามารถสืบทอดพัฒนาได้อีก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง ในการที่จะติดตามศึกษาค้นหา ร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต

เสรีพงศ์พิศ^๓ ได้จำแนกระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมไว้ ๓ มิติคือ

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนบ้านหรือระบบ เครือญาติเดียวกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระดับนี้ เป็นการสร้าง ความสัมพันธ์กันภายในหน่วยย่อยของชุมชน และจะมีความคุ้นเคยและกระชับแน่นแฟ้นกันมากในหมู่ เครือญาติเดียวกัน

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติเป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของ มนุษย์โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติอาทิเครื่องมือในการทำการเกษตร หรือการพึ่งพา ธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัย ๔ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค เป็นต้น

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติเป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีคุณและโทษกับมนุษย์และเพราะว่า มนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความปลอดภัย และมีความหวังว่าอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น จะช่วยได้ดังนั้น เพื่อดำรงรักษาสถานะอำนาจแห่งสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ได้สร้างจากความคิดคำนึงของตน และถ่ายทอดไปสู่รุ่นหลัง ๆ ต่อมาได้ก็ด้วยการ ประกอบพิธีกรรมที่เคร่งครัด และการกระทำอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับ อุดมการณ์ความเชื่อของคนในสังคม นั้น ๆ

^๒ สุธีรา เภาโกศล, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: แม็ค, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๗.

^๓ เสรี พงศ์พิศ, คีนสุรากเหง้า: ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ, ๒๕๒๙), หน้า ๗๓.

ประมวล คิดคินสัน^๔ ยืนยันว่า วิธีที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ปฏิบัติกันมาก็คือ การอาศัยพิธีกรรมเป็นเครื่องบันทึกความรู้ให้ชนรุ่นต่อ ๆ ไปวิธีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมที่ ยอมรับความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าวและยึดถือปฏิบัติในสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้นมานี้เรียกได้ว่า เป็น คุณค่าหรือความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” การให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน ดัง ปราภฏการณที่มิให้เห็นในหลาย ๆชุมชน อาทิการเคารพผู้อาวุโส การทำบุญ หรือความเชื่อในเรื่อง การทำความดี ฯลฯ

บุญเทียน ทองประสาน^๕ พบว่า ปราภฏการณเหล่านี้เป็นส่วนที่สมาชิกของชุมชนได้ ร่วมกันสร้างขึ้นมีการดำรงอยู่อย่างสอดคล้องและรับใช้ชุมชนอย่างต่อเนื่องแต่ในกระบวนการ พัฒนาการทางวัฒนธรรมของประชาชน นอกจากจะมีส่วนที่ชุมชนสร้างกันขึ้นมากแล้ว ยังมีส่วนที่ สร้างจากอำนาจ (รัฐ) เพื่อใช้ครอบงำ ซึ่งส่วนนี้จากสังคมในอดีตจะเห็นว่า ชุมชนดั้งเดิมมีความ พยายามที่จะต่อต้านจึงทำให้เกิดส่วนที่เกิดจากการปรับตัวหรือการผลิตความคิด อุดมการณ์ขึ้นมา ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามาระทบชุมชนภายในในกระบวนการ ทางวัฒนธรรม เมื่อเกิดวิกฤตการทางสังคม ชุมชนก็จะมี การปรับหรือสร้างใหม่ทางอุดมการณ์อยู่เสมอ ซึ่งการปรับหรือสร้างใหม่นี้ อาจจะออกมาในรูปของ ๑. รับทั้งหมด ๒. ปรับบางส่วน๓. ต่อต้าน/ปฏิเสธ ๔. รับแต่รูปแบบแต่ไม่รับเนื้อหา

บุญสม ยอดมาลี^๖ การอนุรักษ์หรือรื้อสร้างมรดกทางวัฒนธรรมคือการที่คนรุ่นหลังควร ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้น โดยการอนุรักษ์นั้นจะทำในเชิงปฏิบัติ คือการดูแลรักษาและการสืบสวนวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ให้หายไป ซึ่งการอนุรักษ์หรือการรื้อสร้างวัฒนธรรม เป็นเหมือนเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของตน ก่อให้เกิด เป็นความรักและความผูกพัน รวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีอีกด้วย

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์หรือการดำรงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่คนรุ่นหลังควรที่จะใส่ใจหรือตระหนักถึงให้มาก เพราะ มรดกทางวัฒนธรรมจะสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ และยังก่อให้เกิดความผูกพันกันหรือความรักในชาติของตนส่งผลไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรัก ชาติซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่ของชาตินั้น ๆ ซึ่งหลักการที่สามารถทำได้คือ การสะสมและการสืบ ทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

๓.๑ กิจกรรมการมีส่วนร่วมสำนึกรักถิ่นฐาน

๑. แลกเปลี่ยนเรียนรู้การมีส่วนร่วมสำนึกรักถิ่นฐาน

^๔ ประมวล คิดคินสัน, คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๒๖), หน้า ๙๑. ๔๘

^๕ บุญเทียน ทองประสาน, แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิก แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๑), หน้า ๗๒.

^๖ บุญสม ยอดมาลี, การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ปรับปรนและเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม, (มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน, ๒๕๕๘), หน้า ๖๘.

๒. กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวัดและชุมชน

๔. หลักการและแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยวิถีชุมชน (การบริหารที่ยั่งยืน)

๔.๑ การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธบูรณาการ

หลักการบริหารเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยวิถีชุมชน ให้เต็มไปด้วยคุณค่า การตื่นรู้และความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสมดุลในชีวิตที่จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง จาก การค้นพบในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน, ประโยชน์สุข สามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์สิน เกียรติไมตรีเป็นต้นอันจะสำเร็จด้วย ธรรม (เรียกเต็ม ๆ ว่า “ทิฐธัมมิกัตถสังวัตตตนิทธรรม” ธรรมอันเป็นไปเพื่อทิฐธัมมิกัตถะ) มี ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การ งานประกอบ อาชีพอันสุจริตมีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธีจัด ดำเนินการให้ดีขึ้น (๒) อา รักษสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และ ผลงานของตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังของตน ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย (๓) กัลยาณมิตต ตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลใน ถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียง ศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา (๔) สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลัง ทรัพย์ที่หามาได้มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือ รายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้มักเรียกติดปากว่า “ ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์ ” หลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเอง ได้รับประโยชน์ใน ปัจจุบันตามหลักทิฐธัมมิกัตถประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุญชีวิตว่า “คนที่จะเรียกได้ว่ารู้จัก รู้จัก ใช้ทรัพย์หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำมาหากินที่ดีตั้งตัวสร้าง หลักฐานได้ และมีประโยชน์ มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ ๑. ทำให้บุคคล สามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง ๒. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติมีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ ๓. เป็นทาง เสริมสร้างสัมพันธไมตรี ๔. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม ๕. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคล อื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต ๖. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

นอกจากนั้นหลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ตามแนวพุทธ คือ การพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้ เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๓๙:๒๓๘).โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนี้ ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาจิตใจ และ ด้านปัญญาได้ดีด้วย ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและ วัฒนธรรม เพื่อเรื่องแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมอย่างเอาจริง ท่านให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการหา ความสุขเพราะมีผลกระทบต่อการ

พัฒนามาก ด้านจิตใจ พัฒนาจิตให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ไม่มีก็ได้จนถึงขั้นมีก็ได้ไม่มีก็ได้อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่นรมิสุข หมายถึงการมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียร พยายาม ขยัน อดทนเกื้อกูล เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติเสพ บริโภคด้วยรูปเข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อ สังคมมนุษย์และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๓๙:๒๔๘). เน้นหลักการพัฒนายั่งยืนแนวพุทธโดยยึดหลักบูรณาการ (Intergration) คือ หลักการของความสมดุล หมายถึงการทำให้สมบูรณ์ด้วยการนำหน่วยย่อยแต่ละหน่วยซึ่งมีความ เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันมารวมกันทำให้เกิดความพอดีหรือสมดุล และองค์รวมนั้นมีการดำเนิน ไปด้วยดีมีภาวะและคุณสมบัติในตัวเอง เช่น คนเป็นองค์รวมเกิดจากกายกับใจ นอกนั้นยังมี ส่วนประกอบอื่นๆ มากมายและส่วนประกอบอื่นๆ ก็เข้ามาบูรณาการประสานกัน โดยแต่ละส่วนก็มีพัฒนาการในตัวเอง ธรรมชาติและสังคมก็มีสภาพในการทำงานนี้คือต่างเป็นองค์รวม(ดลพัฒนัยศร, (๒๕๔๒). มนุษย์ที่บรรลุจุดหมายการพัฒนามนุษย์ทั้งระบบแล้วจะเป็นปัจจัยตัวกระทำนำ ระบบสัมพันธ์ใหญ่ให้เข้าไปในทางที่ดีเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ที่ดีของมนุษย์เป็นแกนกลางประสานบูรณาการกับระบบองค์รวมใหญ่เรียกว่า การพัฒนายั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๓๙:๒๓๗). พัฒนาการของผู้ที่ได้รับการศึกษา เรียกว่า การเป็นผู้มีตนได้พัฒนาแล้ว ๔ ด้าน อันได้แก่กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และ ปัญญาภาวนา โดย ๔ ด้าน(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๙: ๖๙). ต้องเชื่อมโยงอิงอาศัย ซึ่งกันและกัน เสริมซึ่งกันและกัน การพัฒนายั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่ง คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา และอีกส่วนหนึ่งคือการพัฒनावัตถุ พัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า วัฒนา หรือ พัฒนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๑: ๒๑)

ดังนั้นจึงประมวลสรุปได้ว่าสำหรับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยรวมแล้วชี้ให้เห็นว่าการพัฒนายั่งยืนแนวพุทธ หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนา ระบบการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เป็นปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวม เพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อมอันหมายถึงธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูล ต่อเนื่องสม่ำเสมอเรื่อยไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๓๙:๗๕, ๑๗๑-๑๗๒, ๑๘๐-๑๘๒).

๔.๒ แนวคิดการสร้างสามัคคีโดยวิถีชุมชน

สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาทไม่เอาัดเอา

เปรียบกันเป็นการยอมรับความมีเหตุผลยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิดความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์^๗

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันทางกายวาจา และใจ พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่บังเกิดผลเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม พร้อมเพรียงกันทำงานในหน้าที่ของตน ใครมีหน้าที่อย่างไร ก็ทำอย่างนั้น ตั้งใจทำให้เต็มกำลัง เต็มความสามารถของตน อย่างนี้เรียกว่า “สามัคคี”^๘

ในการดำเนินชีวิตของเราจะต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมห้อง เพื่อนร่วมงาน ร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว จะเกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีหรือที่เรียกว่า ความสามัคคี ได้นั้น ต้องอาศัยเหตุที่เรียกว่า สาราณียธรรม หรือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน กระทำซึ่งความเคารพระหว่างกัน อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี มีความสุข ความสงบ ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ทำร้ายทำลายกัน มี ๖ ประการ นั่นคือ

๑) เมตตาภาวกรรม หรือ ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อน ต่อผู้อื่น ด้วยการช่วยเหลืออุเคราะห์ต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวัจจกรรม หรือ พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตานโนกรรม หรือ คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี หรือ ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีสสามัญญตา หรือ ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวมไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือทำความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา หรือ ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายอันเดียวกัน

สรุปธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ อันได้แก่ ทำ พูด คิด ต่อกันด้วยเมตตา มีน้ำใจ แบ่งปัน ประพฤติสุจริต รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สามารถเคารพนับถือกัน ช่วยเหลือดูแลกัน มีความพร้อมเพรียงมีความร่วมมือ ผนึกกำลังกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หากเราทุกคนได้ปฏิบัติก็จะเกิดเป็นคุณค่าที่จะ

^๗ ชยสาโรภิกขุ, โทลหนึ่งก็ถึง : คุณธรรม ๑๒ ประการ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาวิधिพุทธ, จัดทำโดยโรงเรียนทอสี. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๘.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๓.

ก่อให้เกิดความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี และมีความสุข ปลอดภัยอันเป็นสิ่งที่เราทุกคนล้วนปรารถนา^๙

ความสามัคคีของหมู่คณะ มีจุดที่ต้องดูสองจุด คือ การแสดงออกมาทางการทำงาน และความนึกคิดทางจิตใจ เพราะฉะนั้นท่านจะแบ่งความสามัคคีออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ความสามัคคีทางกาย ได้แก่ การช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการงานของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วง ไม่รังเกียจเกียจจนแก่งแย่งชิงดีกัน หรือแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า

๒) การพร้อมเพรียงกันทางใจ ได้แก่ มีใจรักใคร่หวัดดีต่อกันไม่บาดหมางเกลียดชัง มีความคิดเห็นกลมเกลียวช่วยกันคิดอ่านการงานของหมู่คณะด้วยใจซื่อตรง และหวังประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ ไม่ทำความคิดเห็นแตกต่างแก่งแย่งกัน หรือคิดชิงดีกันด้วยอำนาจถือทิฐิมา^{๑๐}

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรับทราบของตน ทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงแก้ปัญหา และขจัดความขัดแย้งได้เป็นผู้มีเหตุผลยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมความคิดความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

วิธีการปลูกความสามัคคีเป็นหน้าที่ของคนทุกคนที่อยู่ในหมู่คณะที่จะต้องช่วยกันทำโดยปฏิบัติ ดังนี้

๑) ยินดีในการช่วยเหลือพวกเดียวกันก็เหมือนญาติพี่น้องในครอบครัวเดียวกันเมื่อพบเห็นเขากำลังตกอยู่ในฐานะต้องการความช่วยเหลือ และสามารถช่วยเหลือได้ก็ควรตรงเข้าช่วยเหลือ โดยไม่ต้องคอยให้เขาขอร้อง เช่น เข็นรถยนต์ที่ตายเข้าแอบข้างถนนช่วยบอกทาง หรือนำไปยังสถานที่ที่เขาต้องการ ช่วยปลูกบ้านย้ายบ้านทำบุญ และในเวลาทำงานร่วมกันก็ไม่เกียจจนรู้มาก พร้อมใจกันทำเหมือนเป็นคนๆ เดียวกัน

๒) พูดด้วยความรัก คำพูดที่ออกมาจากปากจะต้องเป็นคำพูดที่สนิทสนมสบายหู มีประโยชน์ จดพูดกันระหว่างพี่น้องที่รักใคร่กัน ส่วนคำพูดที่ก่อให้เกิดความแตกร้าง เช่น คำพูดเหยียดหยามคนอื่นยกย่องตนเองคำหยาบคายจะต้องเว้นโดยเด็ดขาด

๓) มีความเห็นร่วมกัน คือ ความคิดรวมกันเป็นหนึ่งเป็นพวกเดียวกันชาติเดียวกันไม่คิดแบ่งพวก เป็นพวกเขาพวกเราเคารพความคิดเห็นของคนส่วนมาก

^๙พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๐.

^{๑๐}ณัฐพันธ์ เขจรนันท์และคณะ, การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๕), หน้า ๖๙.

๔) มีความประพฤติเสมอกัน คือ ต้องพยายามรักษาความประพฤติ กิริยามารยาท ระเบียบ วินัย วัฒนธรรมตลอดจนศีลธรรมให้สม่ำเสมอกับผู้อื่น อย่าประพฤติเลวทรามจนเป็นที่รังเกียจเหยียดหยามของคนอื่นซึ่งเป็นการทำตนให้สกปรกเลวทราม จนเข้ากับคนอื่นไม่ได้

สรุปวิธีการปลูกความสามัคคี ๔ วิธีนี้จะช่วยส่งเสริมความสามัคคีให้มั่นคงก่อให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกันอยู่เสมอ^{๑๑}

๔.๓ กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคีโดยวิธีชุมชน

๑. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสามัคคีโดยวิธีชุมชน
๒. กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในชุมชน

๕. หลักการและแนวคิดสร้างเสริมมงคลแผ่นดินลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก (พื้นที่มงคลชีวิต) เกี่ยวกับการมีความอดทน

กระบวนการของการทำงานทุกชิ้นในโลกไม่ว่าจะเป็นงานเล็กงานใหญ่ที่สำเร็จขึ้นมาได้ นอกจากจะอาศัยปัญญาเป็นตัวนำแล้ว ล้วนต้องอาศัยคุณธรรมข้อหนึ่งเป็นพื้นฐานจึงสำเร็จได้ คุณธรรมข้อนั้นคือ ขันติถ้าขาดขันติเสียแล้ว จะไม่มีงานชิ้นใดสำเร็จได้เลย เพราะขันติเป็นคุณธรรมสำหรับทั้งต่อต้านความท้อถอยหดหู่ ขับเคลื่อนแรงเร้าให้เกิดความขยัน เป็นคุณธรรมช่วยบำรุงกำลังให้แข็งแกร่งกล้า สามารถเอาชนะงานที่ยากและหนักได้เสมอ ไม่ย่อท้อยอมแพ้ต่ออุปสรรคใดๆ คนที่มีขันติเป็นเครื่องประดับจิตใจ จึงมีความสำเร็จของงานทุกชิ้น ทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยขันติธรรมทั้งนั้น

ขันติ ชื่อว่า อธิวาสนา เพราะเป็นเครื่องอดกลั้น คือ อดทนแห่งบุคคล ได้แก่ อโหสะอันเป็นไปโดยอาการ คือ อดทนต่อหนาวร้อน เป็นต้น ความอดทน มาจากคำว่า ขันติ หมายถึง ทนลำบาก ทนตรากตรำทนเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งาม

วิธีฝึกให้มีความอดทน ดังนี้

๑. ต้องคำนึงถึงหิริโอตตปะให้มาก เมื่อมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปอย่างเต็มที่ ความอดทนย่อมจะเกิดขึ้น
๒. ต้องรู้จักเขตอารมณ์ที่มากะทบนั้นให้สูงขึ้น คือ นึกเสียว่าที่เราทำแกล้งอย่างนั้นดีแล้ว เช่น เขาด่าก็นึกเสียว่าดีกว่าเขาตี
๓. ต้องฝึกสมาธิมากๆ เพราะทั้งขันติและสมาธิเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกัน ขันติจะหนักแน่นก็ต้องมีสมาธิรองรับ

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๕๗, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๓.

การมีความอดทนมีอานิสงส์หลายประการ คือ ทำให้กุศลธรรมทุกชนิดเจริญขึ้นได้ทำให้เป็นคนมีเสน่ห์เป็นที่รักของคนทั้งหลาย ทำให้ตัดรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งหลายได้ทำให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ ทำให้ศีลและสมาธิตั้งมั่น ทำให้ได้พรหมวิหารโดยง่าย เป็นต้น

สรุปแผ่นดินลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก (พื้นที่มงคลชีวิต)เกี่ยวกับมีความอดทน เหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีความอดทนหมายความว่า ให้บุคคลเป็นผู้มีการรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะกระทบด้วยสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม ผิดผวนจิตของตนให้มีความหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน อดทนอดกลั้นต่อความลำบากตรากตรำ อดทนอดกลั้นต่อทุกขเวทนา อดทนอดกลั้นต่อความเจ็บใจ และอดทนอดกลั้นต่ออำนาจของกิเลส บุคคลผู้มีความอดทน ย่อมเป็นผู้ประสบความสำเร็จในงานทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นงานทางโลกหรืองานทางธรรม

จากการศึกษาคุณค่าของขันติที่ส่งเสริมการประพุดติมงคล ๓๘ สรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญนี้ได้ว่า

๑) คุณค่าระดับพื้นฐาน เพราะเป็นการพัฒนาตนให้มีพื้นฐานแห่งความสุข ความเจริญองงาม ส่วนบุคคล ครอบครัว และสังคม ดังนี้

๑.๑ ให้คุณค่าด้านการฝึกตนให้เป็นคนดีมุ่งเน้นฝึกตนจากสิ่งแวดล้อม คนรอบตัวไม่คบคนพาล เพื่อการป้องกันไม่ให้นิสัยไม่ดี และคบบัณฑิต เพื่อถ่ายทอดเอานิสัยดีๆ คุณธรรมต่างๆมาสู่ตัวเรา ทำการบูชาบุคคลที่ควรบูชา เพื่อประคับประคองนิสัยที่ดีในตัวให้เจริญงอกงามขึ้น เพราะบุคคลที่ควรบูชาจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เราดูและปฏิบัติตาม

๑.๒ ให้คุณค่าด้านการสร้างความพร้อมในการฝึกตน มุ่งเน้นการสร้างความพร้อมให้ตัวเอง ดำรงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม รู้จักเลือกและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะแก่ตน เร่งสร้างบุญวาสนามาก่อน คือ สร้างบุญมาดี ทั้งบุญเก่า และบุญใหม่ และตั้งตนให้ถูกต้องคือสร้างชีวิตให้มีเป้าหมาย

๑.๓ ให้คุณค่าด้านการฝึกตนให้เป็นคนมีความสามารถ มุ่งสร้างตนให้เป็นผู้มีประโยชน์ที่ใครๆ ต้องการจนกลายเป็นผู้ฉลาดรู้ ใฝ่หาความรู้ ฉลาดทำ ฝึกตนเองให้มีศิลปะทำได้ ทำเป็น ฉลาดใช้ ฝึกตนให้มีระเบียบวินัย เคารพต่อกฎระเบียบและวินัยของตนเอง ฉลาดพูด รู้จักควบคุมวาจา ให้มีวาจาสุภาพ

๑.๔ ให้คุณค่าด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว มุ่งเน้นให้สร้างครอบครัวที่ดีให้มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ เลี้ยงดูปรนนิบัติท่านให้ได้รับความสุขสบาย ให้รู้จักวิธีเลี้ยงลูกให้ลูกเป็นคนดี นำชื่อเสียงเกียรติภูมิมาสู่พ่อแม่ วงศ์ตระกูล ให้ทำหน้าที่ของสามีภรรยาในการปฏิบัติตัวต่อกันเคารพให้เกียรติ เกรงอกเกรงใจ พร้อมทั้งให้มีหน้าที่ในการสร้างตัวด้วยการทำงานไม่คั่งค้างจนสำเร็จเพื่อสร้างฐานะแก่ตนเองและครอบครัว

๑.๕ ให้คุณค่าด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม มุ่งเน้นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือส่วนรวมด้วยการให้ทาน คือการให้ รู้จักเสียสละสิ่งของที่เหมาะสม บำเพ็ญประโยชน์คือการประพุดติธรรม ช่วยเหลือทั้งญาติสายโลหิต รวมทั้งผู้รู้จักคุ้นเคยกัน เลือกทำงานสุจริต ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร รวมทั้งงานที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม

๒) คุณค่าระดับกลาง เพราะเป็นการพัฒนาคุณสมบัติภายในตน ยกย่องจิตใจให้อยู่ในคุณธรรม ด้วยการพยายามลด เลิก ละ งดเว้น และปลูกฝังสิ่งที่ดีงามขึ้นไป ดังนี้

๒.๑ ให้คุณค่าด้านการปรับสภาพใจให้สงบ มุ่งเน้นการปรับสภาพใจให้พร้อม เพื่อจะฝึกใจให้รองรับคุณธรรมมากขึ้น ด้วยการงดเว้นจากบาป คนที่ยังทำบาป ไม่มีทางที่จะฝึกใจได้ ที่เคยทำก็ต้องงดเสีย สำรวมจากการดื่มน้ำเมา เพราะของมีเมาทำให้ขาดสติไม่สามารถฝึกจิตใจได้และไม่ประมาทในธรรม ทำให้รับชวนชวายเป็นบุญกุศลตั้งใจฝึกตนให้สามารถเจริญขึ้นได้โดยง่าย

๒.๒ ให้คุณค่าด้านการแสวงหาธรรมะเบื้องต้นให้ตนเอง มุ่งเน้นให้ตัวเองศึกษาธรรมะเบื้องต้นจนกลายเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ มีความเคารพ รู้และตระหนักถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดดีถือดี ไม่แบ่ง มีความสันโดษ รู้จักพอ รู้จักประมาณสุขใจพอใจกับของของตน มีความกตัญญู ตระหนักซาบซึ้งในบุญคุณ พยายามหาทางตอบแทนท่านพึงธรรมะอาศัยธรรมะที่ฟังนั้นๆ สะท้อนให้เห็นตัวเองมากขึ้นตามกาลเวลา

๒.๓ ให้คุณค่าด้านการแสวงหาธรรมะเบื้องต้นให้ตนเอง มุ่งเน้นให้ตัวเองศึกษาธรรมะเบื้องต้นสูงขึ้นโดย ให้มีความอดทน ทั้งทนแดด ทนฝน ทนต่ออำนาจกิเลส ให้เป็นผู้ว่าง่าย ไม่ว่าจะสั่งสอนด้วยคำพูดอย่างไร น้อมรับฟังด้วยดี พูดง่ายๆ สามารถอดทนต่อคำสั่งสอนได้เห็นสมควรทำให้ไปหาตัวอย่างที่ดีดูเป็นแบบอย่าง สันทนาธรรมตามกาล เมื่อเห็นตัวอย่างจากสมณะแล้วเข้าใจแล้วก็เข้าสันทนาธรรมเพื่อเพิ่มพูนปัญญา

๓) คุณค่าระดับสูง เพราะเป็นการพัฒนาตนให้รู้จักปฏิบัติสัมพันธ์กับสังขาร เพื่อยกย่องจิตใจและปัญญาให้พัฒนาการสูงสุดเท่าที่มนุษย์ทุกคนควรพัฒนาไปถึง ดังนี้

๓.๑ ให้คุณค่าด้านการฝึกปฏิบัติให้กำจัดกิเลสหมดไป มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อกำจัดกิเลส ด้วยการบำเพ็ญตบะ ทำความเพียรเพื่อกิเลส ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ เมื่อบำเพ็ญตบะจนกิเลสเบาบางลงไปต้องตัดโลกียวิสัย ตัดเยื่อใยทุกอย่าง จนสามารถเห็นอริยสัจจ์ ตั้งใจปฏิบัติจนเกิดปัญญาเห็นอริยสัจจ์ คือ เห็นความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิตด้วยธรรมจักขุและทำนิพพานให้แจ้ง เมื่อเห็นอริยสัจจ์ในเบื้องต้นแล้ว กิเลสต่างๆ ก็ค่อยๆ ล่อนหลุดไปจนหมดกิเลส

๓.๒ ให้คุณค่าด้านผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส เพราะการทำนิพพานให้แจ้งจึงทำให้เกิด
๑) จิตไม่หวั่นไหวในธรรม มีความหนักแน่น ไม่ยินดียินร้าย ๒) จิตไม่โศก หลุดพ้นจากบ่วงสินเหา ๓) จิตปราศจากอริสัจ จิตเลศต่างๆ ทั้งหยาบ ทั้งละเอียดหมดไปจากใจ ๔) จิตเกษมมีความสุข มีใจที่สะอาดผ่องใส บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง

๕.๑ กิจกรรมส่งเสริมความเป็นมงคลแก่ชีวิต

๑. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความเป็นมงคลให้ชีวิต

๒. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนถิ่นที่อยู่พื้นที่แหล่งศักดิ์สิทธิ์ต้นทุนทางสังคม

๖. หลักการและแนวคิดสร้างเสริมโดยวิธีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูนเชิงเศรษฐกิจ)

๖.๑ แนวคิดสร้างการจัดการเชิงพื้นที่โดยวิธีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการหมายถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Based Approach) เป็นเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของประเทศ โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงจากฐานราก คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม “คน” เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือน /ชุมชน ก่อนที่จะขยายไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้น การเปลี่ยนมุมมองการพัฒนามาให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาเชิงพื้นที่” ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของกระบวนการผลักดันการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาหรือส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ใช้ความรู้ในการหาวิธีจัดการหรือแก้ไขปัญหาของตัวเอง ครัวเรือน ชุมชน และ ประเทศได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นข้อค้นพบสำคัญจากการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การพัฒนาประเทศมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านขอบเขตเชิงพื้นที่ของประเทศได้มีการนิยามร่วมกันในระดับนานาชาติเป็นไปเพื่อการสร้างข้อตกลงในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของกลุ่มคนหรือกลุ่มทางสังคมภายในพื้นที่แห่งนั้นอย่างคุ้มค่าและมีการดูแลรักษา ตลอดจนการไม่รุกรานซึ่งกันและกันท่ามกลางการครอบครองทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่เหล่านั้น ดังนั้นเงื่อนไขการครอบครองดูแลรักษาเชิงพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดร่วมกันจากการนิยามกลุ่มสมาชิกทางสังคมร่วมกัน เช่น ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้าน จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายและหลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับการพิจารณาแนวทางการใช้ทรัพยากรและศักยภาพพื้นที่อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนเพื่อรองรับต่อสถานการณ์การอยู่อาศัย และกิจกรรมร่วมกันกรอบแนวคิดของการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ในปัจจุบัน นอกจากจะมุ่งเน้นการวางแผนเชิงสาระการพัฒนาเชิงพื้นที่แล้วยังมีพัฒนาการไปสู่การมุ่งเน้นการวางแผนเชิงกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมท่ามกลางผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบายไปถึงระดับปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นไปได้ในเชิงกลยุทธ์การดำเนินการอย่างสูงสุดเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการวางแผนได้ (สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ, รวี หาญเผชิญ และสุณีย์ กวีศราศัย, ๒๕๕๗)

ทฤษฎีกระบวนการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งจะมีทฤษฎีย่อยเพื่ออธิบายในรายละเอียดแต่ละส่วน เช่น การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) เป็นทฤษฎีสำหรับการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลด้านต่างๆ ต่อความสำเร็จในการดำเนินการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ หรือมุมมองด้านลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (A Ladder of Participation) โดยอธิบายเกี่ยวกับลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นท่ามกลางผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการให้อำนาจของการตัดสินใจต่อนโยบายพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นสำคัญ (สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ, รวี หาญเผชิญ และ สุณีย์ กวีศราศัย, ๒๕๕๗)

มุมมองด้านการมีส่วนร่วม หรือพันธมิตร (Partnership Process) อธิบายเกี่ยวกับความเป็นกลุ่มเดียวกันในประเด็นสนใจร่วมกันที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่า ๑ ภาคส่วนองค์กรขึ้นไป สำหรับเตรียมการและการตรวจสอบความเข้าใจเชิงกลยุทธ์ร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่กำหนดไว้ และมุมมองทางโครงสร้างทางสังคม ด้วยกระบวนการตัดสินใจ (Social Network and Decision Making Process) เป็นการอธิบายเกี่ยวกับการกระจายข้อมูลข่าวสารและการรับรู้เป็นไปเพื่อการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชนหรือภายในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง (สฤชดี ดิยะวงศ์สุวรรณ, รวี หาญเผชิญ และ สุณีย์ กวีศราภัย, ๒๕๕๗)

สรุปได้ว่า การจัดการหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่ให้ความสำคัญต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ข้อมูลการจัดสนใจร่วมกันมาพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นพื้นที่ถูกพัฒนาเพื่อประโยชน์ของเฉพาะกลุ่ม และทั้งยังคาดหวังว่า หากผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผลแห่งการพัฒนาพื้นที่ย่อม ส่งประโยชน์อย่างยั่งยืนแก่พื้นที่นั้นๆ

หลักการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมให้คงอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา มักจะอยู่คู่กับสังคมนั้นๆ มาช้านาน แต่ทว่าปัจจุบัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้กำลังจะเลือนหายไป พร้อมกับมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ จึงทำให้ผู้คนไม่เห็นความสำคัญ กับความเลื่อมใสของวัฒนธรรมประเพณีเหล่านั้น สูญ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสร้างเสริมโดยวิธีแห่งภูมิปัญญาด้วยการอนุรักษ์จึงประกอบด้วยหลายปัจจัยแตกต่างกันออกไป เช่น

๑. ความสำคัญของการค้นคว้าวิจัยควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๒. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๓. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

๔. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๕. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

๖. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๗. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

๘. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ ให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ครับ เช่น การจัดให้เยาวชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรม ให้เยาวชนรู้สึกภาคภูมิใจ ที่ได้มีส่วนร่วม อาจจะเป็นกิจกรรมหารายได้สร้างวัด หรือมีกิจกรรมให้เด็กๆ ได้มาแสดงความสามารถ เช่น อาจจะมี เวทีดนตรี กิจกรรมกีฬา หรือเป็นเรื่องอะไรก็ได้ ที่สามารถสอดแทรก วัฒนธรรมงานประเพณีของท้องถิ่นลงไปอันจะก่อให้เกิดวิถีไทยวิถีพุทธอารยะสุวรรณภูมิวิถีเป็นสำคัญ

๖.๒ กิจกรรมส่งเสริม แนวคิดสร้างการจัดการเชิงพื้นที่โดยวิธีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดสร้างการจัดการเชิงพื้นที่โดยวิธีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ผ่านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎี

๗. แนวคิดทฤษฎีหลักของการเรียนรู้ในแนวพุทธบูรณาการและศาสตร์สมัยใหม่ (ทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต)

หลักอปริหานิยธรรม ๗ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอปริหานิยธรรม ๗ ในส่วนที่เกี่ยวข้องไว้โดยสังเขปดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงอปริหานิยธรรมไว้ว่า เป็นธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอปริหานิยธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญอย่างเดียว ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่มนุษย์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้จักประยุกต์ใช้ธรรมะในทางการเมืองการปกครองเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ และเกิดความสามัคคีในสังคมสืบไป การปกครองในทุกระดับ หากมีคุณธรรม ๗ ข้อ ที่เชื่อว่าอปริหานิยธรรมแล้วจะมีแต่ความเจริญ มีความสามัคคี เป็นปึกแผ่นแน่นหนา ศัตรูไม่สามารถทำลายได้ ถ้าเราจะส่งเสริมให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง เกิดเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อชาติบ้านเมือง ควรพร้อมเพรียงกันยึดแนว

หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ หากสามารถปฏิบัติได้อย่างพร้อมเพรียงกันแล้ว การเมืองจะกลายเป็นการเมืองบริสุทธิ์ แก้ปัญหาของชาติได้สำเร็จ เป็นแบบอย่างการเมืองที่ดีเด่นที่โลกจะชื่นชมยินดีมาก อปริหานิยธรรม ๗ ประการประกอบด้วย

๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ เพราะการประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมมันสมองรวมทั้งความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม และพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินการไปอย่างพร้อมเพรียงกัน และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี

๓. ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือเป็นระเบียบข้อบังคับเพื่อปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคกัน และเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ

๔. ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะการปกครอง การบริหาร จำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม หน้าที่ปกครองหน้าที่สั่งการ เป็นต้น เป็นเรื่อง ผู้นำจำเป็นต้องปฏิบัติ

๕. ไม่ลู่แก่อำนาจความอยาก ความเห็นแก่ตัว ถ้าใครปฏิบัติได้ดังนี้ ย่อมทำให้สังคมมีระเบียบวินัยที่ดีขึ้น สามารถดำรงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมไว้ได้อย่างยั่งยืน จะไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ และการปกครอง เป็นต้น

๖. รักสันติภาพ ขัดเกลาคจิตใจอยู่เสมอแสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังคมนั้นเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรี เป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ในการปฏิบัติภารกิจให้

๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน

กล่าวโดยสรุปแล้วอปริหานิยธรรม เป็นหลักธรรมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ หรือธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม กลุ่มชนใด หรือหมู่คณะใดนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ กลุ่มชนนั้นหมู่คณะนั้นย่อมมีแต่ความเจริญอย่างเดียว

๗.๑ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวพุทธบูรณาการและศาสตร์สมัยใหม่

๑. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวพุทธบูรณาการและศาสตร์สมัยใหม่

๒. กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ผ่านการหลอมร่วมชุมชนนวัตกรรมแห่งศาสนติ

๘. แนวคิดการท่องเที่ยวในยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ (อศจรรยัความคั่งค่าท่องเที๋ยสุขภวะธรรมะนิเวศน์)

แนวคิดการท่องเที๋ยในยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ (อศจรรยัความคั่งค่าท่องเที๋ยสุขภวะธรรมะนิเวศน์ประกอบด้วยสุขภพ ธรรมะ และวัฒนธรรม) กระบวนการเรียนรูู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้วยังใช้กระบวนการวัดตามระบบศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ครอบคลุมและดูด้านที่ฝึกปฏิบัติ คือ ศีล ประพฤติดีงามทั้งกาย วาจา และอินทริย์ ๖ และปัญญา ความรู้ คัด เข้าใจ การมองเห็นความจริง เท้า ท้น ทั้งระบบความสัมพันธ์ เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงประยุกต์เข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ วัดโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง หรือถ้าจะให้ชัดเจนขึ้น จำต้องมีการประเมินตามสภาพจริงเพื่อดูการพัฒนาคุณภาพทางธรรมจริยา ตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ คือ

๑. ศรัทธา วัดว่ามีความเชื่อที่ไม่งมงายมีเหตุผลประกอบด้วยปัญญาซึ่งไม่เปียดเบียนชีวิตและสังคมโดยการสังเกต การสะท้อนความคิด การตรวจสอบตนเอง

๒. ศีล วัดว่ามีความประพฤติและวิถีชีวิต ไม่เปียดเบียน แต่เกื้อกูล มีวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรม โดยการสังเกต การตรวจสอบตนเอง การบันทึกพฤติกรรม

๓. สุตะ วัดว่ามีความรู้เกี่ยวกับข่าวสาร ข้อมูล ท้นต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ และมีความรู้เหมาะแก่การดำเนินชีวิต กิจการของตน โดยการสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์

๔. จาคะ วัดว่ามีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว รู้จักเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก

๕. ปัญญา วัดว่าคิด เข้าใจ ทำการต่างๆ ด้วยปัญญา รู้จักแยกแยะชั่วดี คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หยั่งถึงเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลายโดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

การประเมินผลศรัทธาความเชื่อและคุณค่าในบริบทแนวคิดการท่องเที๋ยในยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ (อศจรรยัความคั่งค่าท่องเที๋ยสุขภวะธรรมะนิเวศน์ประกอบด้วยสุขภพ ธรรมะ และวัฒนธรรม) โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีวิธีการประเมินทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสามารถประมวลได้ การประเมินระหว่างการเดินทางก่อนการเข้าอบรมและหลังการอบรม พร้อมติดตามผลจากการวิจัยครั้งนี้

๘.๑ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที๋ยในยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่

๑. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อศจรรยัความคั่งค่าท่องเที๋ยสุขภวะธรรมะนิเวศน์

๒. กิจกรรมการพัฒนาลงพื้นที่ผ่านระบบวิถีเชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภพ และเชิงธรรมชาติ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน. สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. การขับเคลื่อนกระบวนการ แผนชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๓.

เกษม จันทรแก้ว. การวางแผนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสยามการพิมพ์.

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, ๒๕๔๒.

กฤษณา ศักดิ์ศรี. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาส์น, ๒๕๓๐.

จุฑารัตน์ เอื้ออานวย. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๙.

ชยสาโรภิกขุ. โทลหนึ่งก็ถึง : คุณธรรม ๑๒ ประการ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาวิถีพุทธ. จัดทำโดยโรงเรียนทอสี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๙.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. ทักษะการบริหารทีมงาน-Team Management Skills. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท, ๒๕๔๓.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒.

ดารณี พานทอง. ทฤษฎีการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคมประชาสังคม. คลังนาโนวิทยา.ขอนแก่น: ๒๕๔๒.

ฐิระ ประวาฬพฤกษ์. การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๘.

ตารางฝึกอบรม

โครงการฝึกอบรมอัครจริยของควมค้ค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเทียวมติใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเทียวมติวัฒนธรรมเชิงพุทธย่อนรอยประวัติศาสตรลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
วันที่ ๒-๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ตลาดด้า่น้ำโบราณบ้านต้นตาล จ.สระบุรี

วันที่	เวลา	รายการกิจกรรม
๒๒ เม.ย.	๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.	ลงทะเบียน พร้อมเพียงกันที่ห้องประชุม ธรรมทั้กทาย ผ่อนคลาย เตรียมพร้อม ชักซ้อมขั้นตอน
	๐๙.๐๐ - ๐๙.๓๐ น.	พิธีเปิดโครงการ
	๐๙.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.	กิจกรรมจิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน
	๑๑.๓๐ - ๑๒.๓๐ น.	รับประทานอาหาร
	๑๒.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	กิจกรรมตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง
	๑๔.๓๐ - ๑๔.๔๕ น.	รับประทานอาหารว่าง
	๑๔.๔๕ - ๑๕.๔๕ น.	กิจกรรมสืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน
	๑๕.๔๕ - ๑๖.๐๐ น.	ทำภารกิจส่วนตัว
	๑๖.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.	คาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน
	๑๗.๐๐ - ๑๗.๓๐ น.	กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต
	๑๗.๓๐ น.	ก่อนจากฝากธรรม
๒๓ เม.ย.	๐๗.๓๐ - ๐๘.๓๐ น.	ธรรมะรับยามเช้า
	๐๘.๓๐ - ๐๙.๓๐ น.	สายน้้า-สายธารแห่งศรัทธา-สายธารธรรม
	๐๙.๓๐ - ๑๐.๓๐ น.	คุณค่า ค้ค่าและเพิ่มพูน
	๑๐.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.	ทุนนวัตกรรมโมเดลชีวิต
	๑๑.๓๐ - ๑๒.๓๐ น.	รับประทานอาหาร
	๑๒.๓๐ - ๑๓.๓๐ น.	ท่องเทียวมติสุขภาวะธรรมะนิเวศน์
	๑๓.๓๐ - ๑๓.๔๕ น.	รับประทานอาหารว่าง
	๑๓.๔๕ - ๑๔.๔๕ น.	ประกอบพิธีมอบใบเกียรติบัตร
	๑๔.๔๕ - ๑๕.๐๐ น.	ก่อนจากฝากธรรม/พิธีปิดโครงการ
รวมเวลาในการอบรม จำนวน ๑๘ ชั่วโมง		

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๑-๙
แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่อง ปฐมนิเทศ (สมานใจร่วม ผนิกใจเป็นหนึ่ง)

๑. ชื่อกิจกรรม ปฐมนิเทศ (สมานใจร่วม ผนิกใจเป็นหนึ่ง)

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

การสร้างสัมพันธภาพ ความหมายของความก้าวร้าว วัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ของผู้วิจัย และของผู้เรียนเข้าร่วมโปรแกรมการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักไตรสิกขา

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ไว้วางใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทสมมติ หน้าที่ของผู้ร่วมกิจกรรม

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา เพื่อเตรียมความพร้อม

๒. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนแนะนำตนเอง

๒.๑ ผู้วิจัยแนะนำเกม ตามล่าหาประวัติ โดยให้สมาชิกไปหาประวัติเพื่อนๆ ตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในใบงาน ๑.๑ ให้ครบถ้วน และให้ได้มากที่สุด ภายในเวลา ๕ นาที

๒.๒ ให้ผู้เรียนนำคนที่หาประวัติเพื่อนได้มากที่สุด ๓ อันดับแรก ออกมารายงานหน้าชั้น ให้เพื่อนฟัง ถึงรายละเอียดข้อมูลที่ตัวเองได้หามา

๓. ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยโดยใช้กิจกรรม “สมานใจร่วม ผนิกใจเป็นหนึ่ง” โดยให้สมาชิกนั่งเป็นวงกลม

๔. แบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น ๕ กลุ่ม ๆ ละ ๖ คน โดยให้ทำกิจกรรม ดังนี้

๔.๑ ผู้วิจัยนำกล่องซึ่งบรรจุชิ้นส่วนรูปหัวใจแต่ละสี ให้สมาชิกแต่ละคนสุ่มจับขึ้นมาคนละ ๑ ชิ้น เมื่อครบทุกคนแล้วให้มองหาชิ้นส่วนของเพื่อนที่สามารถต่อเข้ากับชิ้นส่วนของตัวเองแล้ว กลายเป็นรูปหัวใจได้สมบูรณ์

๔.๒ เมื่อสมาชิกเจอชิ้นส่วนประกอบเข้าเป็นรูปหัวใจของตนเองแล้ว ก็ให้ย้ายที่นั่งมานั่งเป็นกลุ่มแล้วให้ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน โดยการพูดคุยถึงสิ่งที่แต่ละคนชอบและสนใจ

๔.๓ ให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมตามใบงาน ที่ ๑.๒ ดังนี้

- ตั้งชื่อกลุ่ม
- เลือกหัวหน้า รองหัวหน้า และเลขานุการกลุ่ม
- ระดมสมองคิดสัญลักษณ์ของกลุ่มพร้อมให้ความหมาย
- ร่วมกันคิดคติพจน์หรือคำขวัญประจำกลุ่ม
- ร่วมกันทำแบบสำรวจตัวเสริมแรง

ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มออกมาแนะนำเพื่อนภายในกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักกันมากขึ้น และถามสมาชิกว่าได้เรียนรู้จากกิจกรรม “สมานใจร่วม ผนึกใจเป็นหนึ่ง” อย่างไรบ้าง

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. ผู้วิจัยชี้แจงให้สมาชิกทราบถึงจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมกิจกรรม คือ การปรับพฤติกรรมเพื่อลดความก้าวร้าวของตนเอง โดยแต่ละครั้งที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม จะเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบของพฤติกรรมก้าวร้าว แนวทางการแก้ไขปัญห และวิธีการฝึกเพื่อปรับพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกทุกคน

๒. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็นหรือมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนและข้อตกลงร่วมกันตลอดการเข้าร่วมโปรแกรมการปรับพฤติกรรมความก้าวร้าวอย่างไร

๓. ผู้วิจัยแจกแบบสำรวจตัวเสริมแรงให้สมาชิกแต่ละคนเลือกตัวเสริมแรงที่ตนเองชอบมากที่สุดเรียงจากมากไปหาน้อย เพื่อนำมากำหนดเป็นตัวเสริมแรงที่เหมาะสมเมื่อสมาชิกทุกคนสามารถกระทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จต่อไป

๔. ผู้วิจัยนัดหมายวัดเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

- ๖.๑ เครื่องบันทึกภาพ VDO
- ๖.๒ เครื่องเล่นซีดี และ ซีดีเพลง
- ๖.๓ กระดาษสีรูปหัวใจตัดแบ่งครึ่ง ๕ สี ได้แก่ สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีชมพู สีฟ้า
- ๖.๔ แบบสำรวจตัวเสริมแรง

๗. ตัวชี้วัด

- ๗.๑ ผู้เรียนมีความความคุ้นเคยกันไว้ใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- ๗.๒ ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน
- ๗.๓ ผู้เรียนเข้าใจบทบาทสมมติ หน้าที่ของผู้ร่วมกิจกรรม

๘. การวัดและประเมินผล

- ๘.๑ สังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๘.๒ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- ๘.๓ สังเกตจากการบรรยายของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๑ เรื่อง จิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

๑. ชื่อกิจกรรม จิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

- ๓.๑ การเป็นลูกที่ดี
- ๓.๒ การเป็นลูกศิษย์ที่ดี
- ๓.๓ การเป็นเพื่อนที่ดี
- ๓.๔ การเป็นพลเมืองที่ดี
- ๓.๕ การเป็นศาสนิกชนที่ดี

๔. จุดประสงค์

- ๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน และมีจิตอาสา มีจิตบริการ
- ๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่และบทบาทของตนเอง
- ๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณและรู้จักตอบแทนคุณ และตอบแทนบุญคุณ

แผ่นดิน

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

- ๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน
- ๒. วิทยากรบรรยายแนะนำความสำคัญแต่ละหน้าที่ของมนุษย์
- ๓. ให้ผู้เรียนสอบถามเกี่ยวกับความสำคัญของหน้าที่แต่ละคน
- ๔. ให้ผู้เรียนเลือกเขียนเรียงความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างน้อย ๑๐ บรรทัด

ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้สมาชิกร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อทั้ง ๕ หัวข้อ และแนะนำการปฏิบัติตน

อย่าง

ถูกต้องสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เน้นหลักของจิตบริการ และจิตของผู้ให้การแบ่งปันด้วยหัวใจ

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่ร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งได้จากกิจกรรม และนำไปประยุกต์ใช้ อาจใช้คำถาม ดังนี้
 - สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ประโยชน์จากกิจกรรมนี้อย่างไร? และจะนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเองอย่างไร ?
๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

- ๖.๑ สถานที่ใช้ทำกิจกรรม
- ๖.๒ ไมโครโฟน หรือเครื่องขยายเสียง กระดาษ A๔

๗. ตัวชี้วัด

- ๗.๑. การสนใจในกิจกรรม
- ๗.๒ มีความตระหนักในหน้าที่ของตนและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง
- ๗.๓ ผู้เรียนส่งการเขียนเรียงความทุกคน

๘. การวัดผลประเมินผล

- ๘.๑ สังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๘.๒ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- ๘.๓ แบบวัดแบบประเมินก่อน-หลังการฝึกอบรม

ใบงานกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๑
เรื่อง จิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเขียนเรียงความเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากหัวข้อดังต่อไปนี้ โดยกำหนด อย่างน้อย ๑๐ บรรทัด ขึ้นไป

๑. จิตสำนึกแห่งการแบ่งปันด้านการเป็นลูกที่ดี
๒. จิตสำนึกแห่งการแบ่งปันด้านการเป็นลูกศิษย์ที่ดี
๓. จิตสำนึกแห่งการแบ่งปันด้านการเป็นเพื่อนที่ดี
๔. จิตสำนึกแห่งการแบ่งปันด้านการเป็นพลเมืองที่ดี
๕. จิตสำนึกแห่งการแบ่งปันด้านการเป็นศาสนิกชนที่ดี

การนำเสนอด้วยกระบวนการกลุ่มโดยทีมวิทยากร.....

ใบงานที่ ๑

เรื่อง จิตสำนึกแห่งการแบ่งปัน

การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธบูรณาการสำหรับกลุ่มพุทธสุวรรณภูมิ

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
 ๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๒ เรื่อง ตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง

๑. ชื่อกิจกรรม ตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

ศึกษาวิเคราะห์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างสำคัญและมีเหตุผล ๑) ตระหนักในการยกระดับคุณภาพชีวิตหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธธรรมและหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ๒) ตระหนักถึงการพึ่งพิงอาศัยเกื้อกูลประสานประโยชน์กันระหว่าง “ชีวิต” กับ “ธรรมชาติ” เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีและยั่งยืน ๓) รู้จักนาแนวทางการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีระบบตามหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา และตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ เข้าใจ ประวัติความเป็นมาความหมายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรม

๔.๒ เพื่อให้สมาชิกเห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถสำรวจวิเคราะห์ปัญหา ของชุมชน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมได้

๔.๓ เพื่อให้สมาชิกรู้จักเปลี่ยนแปลงและมีส่วนร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นนำ

วิทยากรนำภาวนาสั้น ๆ ๕ นาที

ขั้นกิจกรรม

๑) วิทยากรแจกกระดาษแผ่นเล็กให้ผู้เรียนคนละ ๑ แผ่น

๒) ให้ผู้เรียนเขียนชื่อตัวเองตรงหัวมุมกระดาษ

๓) วิทยากรบรรยายถึง คุณธรรม ๙ ประการว่ามีความสำคัญอย่างไร ส่งผลกระทบอดทน เสียสละ มีเมตตา ยุติธรรม อ่อนน้อม มีน้ำใจ และความรับผิดชอบ มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

๔) เมื่อวิทยากรบรรยายจบ ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใคร่ครวญถึงคุณธรรมเหล่านั้น ว่าคุณธรรมข้อไหน ที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อตนเองมากที่สุด ให้สังเกตจากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา โดยให้เลือกมาเพียง ๑ ข้อ ที่สำคัญที่สุด

๕) ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บอกเหตุผลของการเลือกคุณธรรมข้อนั้นมา ๓ ข้อ เพราะเหตุใดจึงเลือก คุณธรรมข้อนั้น โดยให้บรรยายเหตุการณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในคุณธรรมข้อนั้น ลงในกระดาษ A ๔ ให้เวลา ๕ นาที

ขั้นสะท้อน

๑) วิทยากรให้ผู้เรียนจับกลุ่มละ ๔ คน กับคนที่ไม่คุ้นเคยหรือคุ้นเคยน้อยที่สุดเพื่อแบ่งปันเรื่องราว คุณธรรมของตนเองให้คู่ของเราฟังโดยให้แต่ละคู่สลับบทบาทกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง โดยที่ไม่พูดแทรก หรือ ตัดสินเรื่องราวของคู่ตนเอง ให้เวลา ๒๐ นาที

๒) แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนสะท้อนบทเรียนในกลุ่มใหญ่จากการฟังในกลุ่มย่อยเมื่อสักครู

ขั้นสรุปและประยุกต์

๑) วิทยากรสรุปวัตถุประสงค์หลักพุทธธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตจริง

๒) วิทยากรให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับตนเองอีกครั้งได้ใช้เวลาทบทวนกับตนเองสั้นๆ แล้วให้เขียนลงในใบบันทึกการเรียนรู้ส่วนตัว

๓) สรุปตามวัตถุประสงค์และเชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตจริง

๖. สื่อ / อุปกรณ์

๖.๑ เอกสารกรณีตัวอย่างเรื่อง “คนต้นแบบที่ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต”

๖.๒ ใบงานเรื่อง “การสร้างทัศนคติใหม่ต่อความพอเพียง”

๖.๓ ใบความรู้ เรื่องหลักธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๗. ตัวชี้วัด

๗.๑ การสนใจกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของกระบวนการกลุ่ม

๗.๒ สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถรู้และเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๗.๓ สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแยกประเภทของประโยชน์และความหมายใหม่ได้

๘. การวัดผลประเมินผล

๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก

๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

๘.๔ แบบบันทึกทำกิจกรรม/แบบบันทึกใบงานที่มอบหมาย

ใบงานที่ ๒

เรื่อง ตามรอยบนเส้นทางความพอเพียง

การจัดการเรียนรู้สู่สร้างแรงบันดาลใจแรงจูงใจชอบแห่งความพอเพียง

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

.....

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๓ เรื่อง สืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน

๑. ชื่อกิจกรรม สืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. จุดประสงค์

๓.๑ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของมารยาทชาวพุทธและชาวล้านนา

๓.๒ เพื่อให้สมาชิกสามารถกราบพระรัตนตรัย-ครูอาจารย์-พ่อแม่ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๓.๓ เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่มีต่อครูอาจารย์และท้องถิ่นลานคนเมืองแห่ง

อารยะสุวรรณภูมิวิถี

๔. ขอบข่ายเนื้อหา

๔.๑ มารยาทชาวพุทธ (พระรัตนตรัย-ครูอาจารย์-พ่อแม่) ความเป็นคนท้องถิ่นล้านนาแห่ง

อารยะสุวรรณภูมิวิถี

๔.๒ การให้ความเคารพ (พระรัตนตรัย - พ่อแม่ - ครูอาจารย์ - บุคคลทั่วไป - เพื่อน)

๔.๓ หน้าที่ของศิษย์ที่มีต่ออาจารย์และชาติพันธุ์ชาวล้านนา การปฏิบัติหน้าที่ต่อถิ่นฐาน

ตนเอง

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. วิทยากรกล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามมารยาทชาวพุทธ และความเป็นคนท้องถิ่นล้านนา

๓. วิทยากรบรรยายและเปิดสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับมารยาทไทยและความเป็นชาติพันธุ์แห่งอารยะสุวรรณภูมิวิถี

๔. วิทยากรให้สมาชิกฝึกปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ

ขั้นวิเคราะห์

- ผู้วิจัยให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมนั่งรวมกลุ่มกันเป็นวงกลม แล้วให้แต่ละคนบอกถึงความรู้สึกในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้คำถาม ดังนี้

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำหลักการปฏิบัติในครั้งนี้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
อย่างไร
- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำเสนอความเป็นชาติพันธุ์ คุณค่า ความดีและความ
งามของคนเมืองล้านนา

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ / อุปกรณ์

- ๖.๑ วีดิทัศน์เรื่อง มารยาทไทยและความสำคัญของครูที่มีต่อศิษย์
- ๖.๒ รูปภาพการกราบ การไหว้ การยืน การนั่ง การเดิน
- ๖.๓ เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- ๖.๔ เครื่องเล่นเทป,เครื่องเล่นซีดี และเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

๗. ตัวชี้วัด

- ๗.๑ สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของมารยาทชาวพุทธพื้นฐานอารยะสุวรรณ
ภูมิวิถี
- ๗.๒ สมาชิกสามารถกราบพระรัตนตรัย-ครูอาจารย์-พ่อแม่ ได้อย่างถูกต้อง และสามารถแสดง
บทบาทของควมมีคุณค่า ความงาม ความดี สืบสานของคนล้านนาในดินแดนพุทธสุวรรณภูมิวิถี
- ๗.๓ สมาชิกตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของตนที่มีต่อครูอาจารย์และการตอบแทนบุญแผ่นดินชาว
พื้นบ้านล้านนา

๘. การวัดและประเมินผล

- ๘.๑ สังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๘.๒ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- ๘.๓ แบบวัดแบบประเมินก่อน-หลังการฝึกอบรม
- ๘.๔ แบบบันทึกในงานและการรายงานผลส่วนบุคคล

ใบงานที่ ๓

เรื่อง สืบสานวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน

การจัดการเรียนรู้สู่การมีส่วนร่วมสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดผ่านประเพณีและวัฒนธรรม

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็น
ดังต่อไปนี้

- ๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
- ๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

.....

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๔
เรื่อง คาเฟกิ้นข้าวใต้ถุนบ้าน

๑. ชื่อกิจกรรม คาเฟกิ้นข้าวใต้ถุนบ้าน

๒. วันและเวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชนและการสร้างชุมชนให้ยั่งยืน

๓.๒ เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติตนได้แนวทางการเป็นผู้นำและการบริหารจัดการชุมชน

๓.๓ เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติตนตามหลักความสำคัญของการสำเร็จประโยชน์ตนและ

ผู้อื่น

๔. ขอบข่ายเนื้อหา

๓.๑ ลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และหลักของไตรสิกขา

๓.๒ ผลของการปฏิบัติด้านความมั่นคง ได้รับเกียรติ คนนับถือ สร้างสัมพันธภาพ และสร้างประโยชน์ส่วนรวม

๓.๓ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต และ สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นตอนการ

๑. ผู้วิจัยนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. ผู้วิจัยอธิบายลักษณะของการเรียนรู้ชุมชนและการสร้างชุมชนให้ยั่งยืนโดยผ่านหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และหลักของไตรสิกขา

๓. สมาชิกร่วมกันอภิปรายการเป็น ความมั่นคง ได้รับเกียรติ คนนับถือ สร้างสัมพันธภาพ และสร้างประโยชน์ส่วนรวม

ขั้นวิเคราะห์

- ผู้วิจัยให้สมาชิกช่วยกันวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และหลักของไตรสิกขาตามเหตุการณ์ต่างๆ, การใช้วาจาปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลรอบข้าง

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้คำถาม ดังนี้

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนต่อตนเองและต่อเพื่อน ได้อย่างไร

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และหลักของไตรสิกขา ได้อย่างไร

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่ออุปกรณ์

๖.๑ วีดิทัศน์เรื่อง ชุมชนรวมใจ

๖.๓ เครื่องฉายโปรเจคเตอร์

๖.๔ เครื่องเล่นเทป, เครื่องเล่นซีดี และเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

๗. ตัวชี้วัด

๗.๑ สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และหลักไตรสิกขา

๗.๒ สมาชิกสามารถปฏิบัติตนด้วยการตื่นรู้ และเข้าใจในแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

๗.๓ สมาชิกร่วมกันอภิปรายการเป็นชุมชนร่วมใจ , การปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง

๘. การวัดและประเมินผล

๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก

๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

ใบงานที่ ๔

เรื่อง คาเฟ่กินข้าวใต้ถุนบ้าน

การจัดการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยวิถีชุมชนด้วยหลักการบริหารที่ยั่งยืน

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๘

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

ความประทับใจในกิจกรรม

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๕

เรื่อง สายน้ำ-สายธารแห่งศรัทธา-สายธารธรรม

๑. ชื่อกิจกรรม สายน้ำ-สายธารแห่งศรัทธา-สายธารธรรม

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา/แนวคิด

คำว่า “มงคล”ว่า เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญคือ สิ่งที่ทำให้มีโชคดี, ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ เหตุนำความสุขความเจริญมาให้ คือ สิ่งที่น่าความโชคดี ความสวัสดิ และความสุขมาให้ตามที่ปรารถนา จึงทำให้ “มงคล” เป็นสาเหตุแห่งความสำเร็จ เหตุแห่งความเจริญ หรืออาจกล่าวได้ว่า มงคลเป็นเหตุแห่งสมบัติทั้งปวง

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้สมาชิกเห็นถึงผลเชิงรายเมืองแห่งมงคล เต็มเปี่ยมด้วยคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรมเป็นอารยธรรมภูมิวิถี ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต

๔.๒ เพื่อให้สมาชิกเรียนรู้อย่างเข้าใจ ตระหนักรู้แผ่นดินธรรม แผ่นดินสุวรรณภูมิอันจะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๔.๓ เพื่อให้สมาชิกได้เข้าถึงการเป็นผู้ฝึกให้เกิดการตื่นรู้ ในดินแดนพุทธสุวรรณภูมิวิถีที่มีความสมบูรณ์และความพร้อมหรือสัปปายะทั้งด้านที่อยู่ โภชนาหาร บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรและธรรมสัปปายะเป็นสำคัญ

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. ผู้วิจัยนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมและกล่าวถึงกิจกรรมที่ผ่านมา

๓. ผู้วิจัยให้สมาชิกทบทวนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งที่แล้ว พร้อมทั้งเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความงอกงามในจิตใจภายในตนเองว่าเป็นอย่างไรบ้าง

๔. ผู้วิจัยกล่าวถึงกิจกรรมในครั้งนี้ โดยการถามสมาชิกว่า เคยได้ยินสำนวนที่ว่า “เจียงฮาย เมืองแห่งมงคล” บ้างไหม แล้วรู้ความหมายของสำนวนนี้หรือไม่ ให้ทุกคนช่วยกันตอบ

๕. ผู้วิจัยแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี” ให้สมาชิกร่วมกันวิเคราะห์ถึงด้านบุคคลที่สำคัญ ด้านประเพณีวัฒนธรรมที่ดำรง และด้านสถานที่สำคัญเชิงประวัติศาสตร์ของเชียงรายที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าว

ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้สมาชิกช่วยกันวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี” ของสถานการณ์การกรณีศึกษาในเรื่องเหมาะสมหรือไม่ อธิบายเหตุผล

๑. ท่านได้ข้อคิดจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี” อย่างไร

๒. ผู้วิจัยให้สมาชิกร่วมแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามลงในงานเรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี”

๓. ผู้วิจัยแจกใบความรู้เรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี” โดยให้สมาชิกได้เรียนรู้ที่จะเป็นผู้วิเคราะห์มงคลที่ดีที่เกิดขึ้นในเชียงราย

๔. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมกำหนดพฤติกรรมแห่งมงคลที่จะเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ ลงในสมุดการรายงานของตนเองพร้อมทั้งบอกถึงเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น

๕. ผู้วิจัยให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมบันทึกผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองลงในสมุดรายงานของตนเอง โดยมีผู้วิจัยตรวจสอบการบันทึกพฤติกรรมในครั้งนี้กลับไป โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าสมาชิกทุกคนสามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จ ทุกคนก็จะได้รับตัวเสริมแรงตามที่ทั้งกลุ่มเลือกไว้ แต่ถ้ามีสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่สามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ทั้งกลุ่มก็จะไม่ได้รับตัวเสริมแรงเช่นกัน

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้คำถาม ดังนี้

- จากกิจกรรม “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี” สมาชิกได้เรียนรู้อะไรบ้าง

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

๖.๑ เอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี”

๖.๒ ใบงานเรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี”

๖.๓ ใบความรู้ เรื่อง “มงคลอารยะสุวรรณภูมิวิถี”

๖.๔ สมุดรายงานตนเอง

๗. ตัวชี้วัด

๗.๑ พฤติกรรมการพูด การกระทำ การคิดที่เป็นมงคลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๗.๒ สมาชิกสามารถเป็นผู้เกิดการเห็นคุณค่า การตระหนักรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของอารยะสุวรรณภูมิวิถี

๘. การวัดและประเมินผล

๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก

๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

๘.๔ สังเกตจากการบรรยายภาพของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

ใบงานที่ ๕

เรื่อง สายน้ำ-สายธารแห่งศรัทธา-สายธารธรรม

การจัดการเรียนรู้สู่การสร้างเสริมมงคลแผ่นดินลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก (พื้นที่มงคลชีวิต)

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

.....

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๖

เรื่อง คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน

๑. ชื่อกิจกรรม คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิธีกรรมท้องถิ่นหรือพิธีกรรมชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัยโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง จากเรื่องเล่าและวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับพระรัตนตรัยและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. วิทยากรพูดโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญเพื่อสร้างศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาชมวิดีโอทัศน์เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า, การเข้าถึงพระรัตนตรัยและสิ่งสำคัญในวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย รวมทั้งอารยะสุวรรณภูมิวิถีที่เป็นทุนทางชาติพันธุ์วรรณนาของชาวล้านและทุนทางสังคม

ชั้นวิเคราะห์

๑. ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการเข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยกระบวนการพุทธบูรณาการสู่อารยะสุวรรณภูมิวิถี
๒. วิทยาการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถามข้อสงสัย

ชั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้คำถาม ดังนี้
 - สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อพระรัตนตรัยได้อย่างไร
 - สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

- ๖.๑ Notebookและโปรเจคเตอร์
- ๖.๒ ไมโครโฟนและเครื่องเสียงและ CD การเข้าถึงพระรัตนตรัย

๗. ตัวชี้วัด

- ๗.๑ ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัย
- ๗.๒ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง
- ๗.๓ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับพระรัตนตรัย

๘. การวัดผลประเมินผล

- ๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก
- ๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- ๘.๔ สังเกตจากการบรรยายภาศของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

ใบงานที่ ๖

เรื่อง คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูน

การจัดการเรียนรู้สู่การสร้างเสริมโดยวิธีแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (คุณค่า คุ่มค่าและเพิ่มพูนเชิงเศรษฐกิจ)

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

.....

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๗

เรื่อง ทุณนวัตรกรรมโมเดลชีวิต

๑. ชื่อกิจกรรม ทุณนวัตรกรรมโมเดลชีวิต

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิธีกรรมท้องถิ่นหรือพิธีกรรมชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัยโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านใน ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง จากเรื่องเล่าและวันสำคัญ ทางพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับพระรัตนตรัยและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. วิทยากรพูดโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญเพื่อสร้างศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดย กระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาชมวิดีโอทัศน์เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า, การเข้าถึงพระรัตนตรัยและสิ่ง สำคัญในวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย รวมทั้งอารยะสุวรรณภูมิวิถีที่เป็นทุนทางชาติพันธุ์วรรณนาของ ชาวล้านนาและทุนทางสังคม

ขั้นวิเคราะห์

๑. ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการเข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยกระบวนการพุทธ บูรณาการสู่อารยะสุวรรณภูมิวิถี

๒. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถามข้อสงสัย

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้ คำถาม ดังนี้

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อพระรัตนตรัยได้อย่างไร
- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

๖.๑ Notebookและโปรเจคเตอร์

๖.๒ ไมโครโฟนและเครื่องเสียงและ CD การเข้าถึงพระรัตนตรัย

๗. ตัวชี้วัด

๗.๑ ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัย

๗.๒ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง

๗.๓ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับพระรัตนตรัย

๘. การวัดผลประเมินผล

๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน

๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก

๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

๘.๔ สังเกตจากการบรรยายภาพของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

ใบงานที่ ๗

เรื่อง ทุณวัตรกรรมโมเดลชีวิต

การจัดการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยวและวิถีวัฒนธรรมทุนวัตรกรรมโมเดลชีวิต

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม
๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้
๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง
๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้
๖. อื่นๆ

กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

ความประทับใจในกิจกรรม

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ ๘

เรื่อง ท่องเที่ยวสุภาพะธรรมะนิเวศน์

๑. ชื่อกิจกรรม ท่องเที่ยวสุภาพะธรรมะนิเวศน์

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลารวม ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัยโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง จากเรื่องเล่าและวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับพระรัตนตรัยและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นการมีส่วนร่วม

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. วิทยากรพูดโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญเพื่อสร้างศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า, การเข้าถึงพระรัตนตรัยและสิ่งสำคัญในวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย รวมทั้งอารยะสุวรรณภูมิวิถีที่เป็นทุนทางชาติพันธุ์วรรณนาของชาวล้านและทุนทางสังคม

ขั้นวิเคราะห์

๑. ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการเข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยกระบวนการพุทธบูรณาการสู่อารยะสุวรรณภูมิวิถี
๒. วิทยาการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถามข้อสงสัย

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

๑. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมในครั้งนี้ และนำไปประยุกต์ อาจใช้คำถามดังนี้

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อพระรัตนตรัยได้อย่างไร
- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติตนโดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านในประเพณี

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๒. ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

๖. สื่อ/อุปกรณ์

- ๖.๑ Notebookและโปรเจคเตอร์
- ๖.๒ ไมโครโฟนและเครื่องเสียงและ CD การเข้าถึงพระรัตนตรัย

๗. ตัวชี้วัด

- ๗.๑ ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของพระรัตนตรัย
- ๗.๒ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ด้วยวิธีการต่าง
- ๗.๓ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับพระรัตนตรัย

๘. การวัดผลประเมินผล

- ๘.๑ สังเกตจากพฤติกรรมของสมาชิกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๘.๒ สังเกตจากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก
- ๘.๓ สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- ๘.๔ สังเกตจากการบรรยายภาคของกลุ่มในการร่วมกิจกรรม

ใบงานที่ ๘

เรื่อง ท่องเที่ยวสุภาพาระธรรมะนิเวศน์

การจัดการเรียนรู้สู่ยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่อัจฉริยะความคุ้มค่าท่องเที่ยวสุภาพาระธรรมะนิเวศน์

คำชี้แจง

ให้ผู้เรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒. ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓. ความประทับใจในวันนี้
๔. ความผิดและข้อบกพร่องของตนเอง และ๕. ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้ ๖. อื่นๆ
กิจกรรมที่ ๑-๑๐

ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความประทับใจในกิจกรรม

.....

.....

.....

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม

.....

.....

.....

ความตั้งใจจะเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างไร

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง ปัจฉินิเทศ (การท่องเที่ยวเชิงพุทธ)

๑. ชื่อกิจกรรม ปัจฉินิเทศ (การท่องเที่ยวเชิงพุทธ)

๒. เวลาจัดกิจกรรม

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง

๓. ขอบข่ายเนื้อหา

สรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ ประโยชน์และข้อคิดที่ได้รับจากการเข้าร่วมอบรม รวมถึงการประยุกต์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

๔. จุดประสงค์

๔.๑ เพื่อให้ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันสรุปผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม

๔.๒ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ถึงระดับพฤติกรรมของตนเอง รู้จักแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

๔.๓ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีต่อสังคมและเป็นศาสนิกที่ดี

๕. วิธีการดำเนินงาน

ขั้นตอนการ

๑. วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ทบทวนบทเรียน

๒. ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันสรุปผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยอภิปรายกลุ่ม มีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ แบ่งกลุ่มออกเป็น ๓ กลุ่มๆ ละ ๑๐ คน ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนั่งเป็นวงกลม หันหน้าเข้าหากัน

๒.๒ ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มอภิปรายผลของการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ตามใบงานที่

๑๐.๑

๒.๓ ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอความคิดเห็น

ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้สมาชิกแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การนำหลักธรรม “ไตรสิกขา” มาปรับเปลี่ยนและพัฒนาชีวิตให้ดียังไง

ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

- ผู้เรียนเขียนบทความประทับใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม และนำไปประยุกต์ใช้ อาจใช้คำถาม ดังนี้

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ประโยชน์จากกิจกรรมนี้อย่างไร? และจะนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเอง อย่างไร ?

- สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ประโยชน์จากกิจกรรมนี้อย่างไร? และจะนำไปประยุกต์ใช้กับสังคม ชุมชน หมู่บ้านในบริบทอารยธรรมภูมิวิถีในปัจจุบันและอนาคตของตัวเองอย่างไร ?

๖. สื่อ/อุปกรณ์

๖.๑ สถานที่ที่ใช้ในการบรรยาย/ห้องเรียน/ห้องประชุม

๖.๒ คนตรีประกอบการนั่งสมาธิ

๖.๓ ไมโครโฟน ลำโพงและเครื่องขยายเสียง

๗. ตัวชี้วัด

๗.๑ ผู้เรียนและวิทยากรร่วมกันสรุปผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมพุทธบูรณาการสู่ชีวิตจริง ความคุ้มค่า คุณค่าและเพิ่มพูน

๗.๒ ผู้เรียนรู้ถึงระดับพฤติกรรมของตัวเอง รู้จักแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยสุขภาวะองค์รวมให้ดียิ่งขึ้น

๘. การวัดและประเมินผล

๘.๑ การสังเกต

๘.๒ แบบประเมิน

๘.๓ แบบสอบถามการทดลองก่อน – หลังการทดลอง

ใบงานที่ ๙

แบบแสดงทัศนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธโดยผ่านกระบวนการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การนำหลักธรรม “ไตรสิกขา ” มาปรับเปลี่ยนและพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบสุขภาวะองค์รวมอันจะเอื้อต่อการสะท้อนสังคม เศรษฐกิจและประเพณีวัฒนธรรมให้ดีขึ้นได้อย่างไร

ชื่อกลุ่ม.....

คำชี้แจง

ขอความร่วมมือจากสมาชิกทุกคน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรม “ไตรสิกขา ” มาปรับเปลี่ยนและพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นได้อย่างไร

๑. การนำหลักธรรมไตรสิกขา คือ ศีล ไปพัฒนาการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไร (คุณค่าแห่งชีวิต)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

หนังสือรับรองการวิจัยในมนุษย์

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย

หนังสือรับรองความปลอดภัยแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

หนังสือชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

หนังสือยินยอมด้วยความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๗๔

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, ผศ.ดร. / นักวิจัย คณะมนุษยศาสตร์

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “อศจรรยของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่ : รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก” คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๗๔/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: อัจฉริยของความรู้คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่ : รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
 (The Miracle of Value Value and Enrichment in Recognizing New Wisdom : The Guidelines for the Potential Development of Buddhist Cultural Tourism Trace Back to the History of the Chaopraya-Pasak)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766043

สถาบันที่สังกัด: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร.

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๗๔/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย
สำหรับกลุ่มอาสาสมัครผู้ร่วมกิจกรรม
(Informed Consent)

ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว (ผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย) ได้อ่านรายละเอียดจากเอกสารชี้แจงข้อมูลแก่อาสาสมัครผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัยแล้ว ได้ทราบรายละเอียดของโครงการวิจัยตลอดจนประโยชน์ และข้อเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจากผู้วิจัยแล้วอย่างชัดเจน ไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้นและยินยอมให้ทำการวิจัยในโครงการที่มีข้อข้างต้น และข้าพเจ้ารู้ว่าถ้ามีปัญหาหรือข้อสงสัยเกิดขึ้นข้าพเจ้าสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ และข้าพเจ้าสามารถไม่เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่องานหรือการเข้าร่วมโครงการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น

จึงยินยอมให้พระใบฎีกาจิตติพงษ์ สีลสุโท, ผศ.ดร. นักวิจัยสังกัดภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำการเก็บข้อมูล ประกอบการทำงานโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

..... ลงนามอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

(.....) (ตัวบรรจง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คำอธิบายของผู้วิจัย

ข้าพเจ้าได้อธิบายรายละเอียดของโครงการ ตลอดจนประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งข้อเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบแล้วอย่างชัดเจนโดยไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้น

ลงชื่อ.....

(.....) (ผู้วิจัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

หนังสือรับรองความปลอดภัยแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

อาตมภาพ พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทฺโธ, ผศ.ดร. นักวิจัย สังกัดภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอรับรองความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่องอรรถรย์ของความคุ้มค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยววิถีใหม่:รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ดังต่อไปนี้

๑. ความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ขณะเข้าร่วมโครงการวิจัย หากเกิดการเจ็บไข้ ผู้วิจัยจะเป็นรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาล ตามความเหมาะสม

๒. ความปลอดภัยในเกียรติยศ และชื่อเสียง ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยไปเผยแพร่ ซึ่งอาจจะกระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียงของผู้ร่วมโครงการวิจัยและผู้อื่น

๓. ความมั่นคงในอาชีพการงาน ผู้วิจัยขอรับรองว่าผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่จะยังคงมีความมั่นคงในอาชีพการงานของตน ไม่ว่าจะทำงานในองค์กรอย่างนี้ หรือในองค์กรอื่น โดยที่โครงการวิจัยชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และสันติขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กร

คำอธิบายของผู้วิจัย

ข้าพเจ้าได้อธิบายรายละเอียดของโครงการ ตลอดจนประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งข้อเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบแล้วอย่างชัดเจนโดยไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้น

ลงชื่อ.....

(พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทฺโธ, ผศ.ดร.) (ผู้วิจัย)

วันที่.....เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖

หนังสือชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Research Subject Information sheet)

(ภาษาไทย) การพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว
วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

(ภาษาอังกฤษ) The Development of Innovative Cognition with Community
Participation for Buddhist Cultural Tourism Trace Back to The
History of The Chaopraya-Pasak Basin.

วันที่ชี้แจง.....

ชื่อและสถานที่ทำงานของผู้วิจัย

พระใบฎีกาจิตติพงษ์ สีลสุทฺธ, ผศ.ดร.

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๓๕๒๔-๘๐๐๐ โทรสาร ๐๓๕๒-๘๐๓๔

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

พระเทพปรเมธี,รศ.ดร. รองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน,รศ.ดร. คณบดี คณะมนุษยศาสตร์

ท่านได้รับการเชิญชวนให้เข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้แต่ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการโปรดอ่านข้อความในเอกสารนี้ทั้งหมดเพื่อให้ทราบว่าเหตุใดท่านจึงได้รับเชิญให้เข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้โครงการวิจัยนี้ทำเพื่ออะไร หากท่านเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ท่านจะต้องทำอะไรบ้างรวมทั้งข้อดีและข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาวิจัย

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจโปรดสอบถามผู้วิจัยที่ทำโครงการนี้เพื่อให้อธิบายจนกว่าท่านจะเข้าใจการเข้าร่วมในโครงการวิจัยครั้งนี้จะต้องเป็น **ความสมัครใจ** ของท่าน ไม่มีการบังคับหรือชักจูงถึงแม้ท่านจะไม่เข้าร่วมในโครงการวิจัยท่านก็จะได้รับการรักษาพยาบาลตามปกติการไม่เข้าร่วมหรือถอนตัวจากโครงการวิจัยนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านได้รับการรักษาพยาบาลหรือผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับของท่านแต่อย่างใด

โปรดอย่าลงลายมือชื่อของท่านในเอกสารนี้จนกว่าท่านจะแน่ใจว่ามีความประสงค์จะเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เท่านั้น

๑. ที่มาของโครงการวิจัย

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ เป็นแผนการพัฒนาประเทศ ที่กำหนดกรอบ และการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อ ผลประโยชน์แห่งชาติ โดยที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๕ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มี ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบใน การจัดทำแผนต่างๆให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการ พัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ ๑.ต่อยอดอดีต โดยมองกลับไปทบทวนหาทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศใน ด้านอื่นๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจ และสังคมโลกสมัยใหม่ ๒. ปรับปัจจุบัน เพื่อปูทางสู่อนาคตผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของ ประเทศในมิติต่างๆและ ๓. สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือใหม่ รวมถึงปรับปรุงรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดผสมผสานกับ ยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคตบนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน ซึ่งประเด็นสำคัญของ ยุทธศาสตร์นี้ในข้อที่ ๓ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยการรักษาการเป็นจุดหมาย ปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง ประกอบด้วย ๑.ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ๒.ท่องเที่ยวเชิง ธุรกิจ ๓. ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงามและแพทย์แผนไทย ๔. ท่องเที่ยวสำราญทางน้ำและ๕. ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ โดยคณะทีมวิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ ชาติ จึงได้มีแผนการพัฒนาโครงการชุดวิจัยคือการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอย ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก ซึ่งจะเชื่อมโยงกับพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในแผ่นดิน ไทยก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐ มีชื่อเรียกว่ายุคอารยธรรมเก่าเป็นช่วงก่อนคนไทยจะมาสร้างบ้านแปลงเมือง โดยได้มีกลุ่มอารยธรรมที่สำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายอาณาจักร เช่น ทวารวดี ละโว้ ศรี วิชัย โดยอาณาจักรเก่าเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนาเข้ามายังภูมิภาคนี้ หลายครั้งหลายครัน ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาแบบเถรวาทหรือมหายานจึงถือว่าพุทธศาสนาในดินแดน แถบนี้มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจะมีความเชื่อมโยงกับ กษัตริย์หรือรัฐเป็นสำคัญประกอบกับโลกในยุคโบราณมีอิทธิพลทางศาสนาเป็นกระแสหลักนำชีวิต

ผู้คน กิจกรรมทางศาสนา จึงแฝงอยู่กับทุกกิจกรรมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ อย่างแยกไม่ออก โดยกษัตริย์หรือผู้ครองนครจะมีส่วนอย่างมากต่อความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาขณะเดียวกันหลักคำสอนและองค์การทางศาสนาก็มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างความมั่นคงให้กับผู้ปกครองเช่นเดียวกัน (คณาจารย์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙, ๒๔๐-๒๔๑) ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพัน ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกันตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาอย่างทั่ว ๆ ไป ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐานสำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๕๖) ดังนั้นจึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการก่อสร้างของสังคมไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ ด้านประเพณี ด้านพิธีกรรม ด้านวรรณคดี ด้านภาษา ด้านการศึกษา ตลอดถึงด้านสถาปัตยกรรมการก่อสร้างจนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยทุกคนได้รับรู้ได้เห็น และเป็นเอกลักษณ์ของไทยในที่สุด เมื่อชาวต่างชาติมาถึงประเทศไทยมักจะนึกถึงวัด ความสวยงาม ของโบสถ์ วิหาร พระราชวัง เป็นต้น จึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
๒. เพื่อการพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก
๓. เพื่อศึกษาพัฒนา รูปแบบกิจกรรมพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ตอบสนองการให้บริการด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

๓. ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้เพราะคุณสมบัติที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นกลุ่มจิตอาสาที่ผ่านการเรียนรู้ด้านวิถีวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน
- (๒) เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้
- (๓) เป็นผู้ที่สนใจ และยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล
- (๔) เนื่องจากโครงการอัครจริยของคุณค่า คุณค่า และเพิ่มพูนการท่องเที่ยวมิติใหม่: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-

ป่าสักฯ ใช้ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม ๓ วันและติดตามผลภายใน ๑ เดือน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการต้องสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้จนสิ้นสุดโครงการ

๔. จะมีการทำโครงการวิจัยนี้ที่ใดและมีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้งสิ้นเท่าไร

โครงการวิจัยนี้จะดำเนินการที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๖ จังหวัด (อยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-ลพบุรี-สระบุรี) และมีผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้งสิ้น ๑๐๐ รูป/คน

๕. ระยะเวลาที่ท่านจะต้องร่วมโครงการวิจัยและจำนวนครั้งกี่นัด

ท่านจะได้รับการสอบถามข้อมูลพื้นฐานและรับคำอธิบายเกี่ยวกับการวิจัยก่อนการวิจัยเป็นระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ระยะเวลาที่ท่านต้องเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นระยะเวลา ๓ ต่อเนื่องกัน และติดตามผลหลังการทดลอง ๑๕ วัน

๖. หากท่านเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้ท่านจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหรือได้รับการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ท่านจะได้รับการประเมินรูปแบบการพัฒนาการดูแลสุขภาพจิตด้านคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษา ด้านปัจจัยจิตลักษณะและด้านระดับสุขภาวะทางจิต ก่อนการดำเนินการวิจัย วันสุดท้ายของการวิจัยและ ๑ เดือนหลังจากสิ้นสุดการทำวิจัย

๗. ความไม่สุขสบายหรือความเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจจะได้รับจากกรรมวิธีการวิจัยมีอะไรบ้าง และวิธีการป้องกัน/แก้ไขที่ผู้วิจัยเตรียมไว้หากมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น

ไม่มีความเสี่ยงต่ออันตรายที่จะได้รับการวิจัย

๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย

ได้รับความรู้ มาตรฐานในการดูแลสุขภาพใจ ทักษะ วิธีการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติและมีความสุข โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

๙. ค่าตอบแทนที่จะได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย

ค่าเดินทางครั้งละ ๓๐๐ บาทและอาหารกลางวัน

๑๐. หากท่านไม่เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ท่านมีทางเลือกอื่นอย่างไรบ้าง

ถ้าท่านไม่เข้าร่วมโครงการท่านสามารถบอกเลิกหรือถอนตัวได้ตามปกติ

๑๑. หากท่านมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยจะถามใครระบุชื่อผู้วิจัยหรือผู้วิจัยร่วม

พระใบฎีกาภิตติพงษ์ สีสสุทโธ, ผศ.ดร. ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๑ ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓-๙๘๗-๐๒๕๔

๑๒. หากท่านรู้สึกว่าการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในระหว่างโครงการวิจัยนี้ท่านอาจแจ้งเรื่องได้ที่

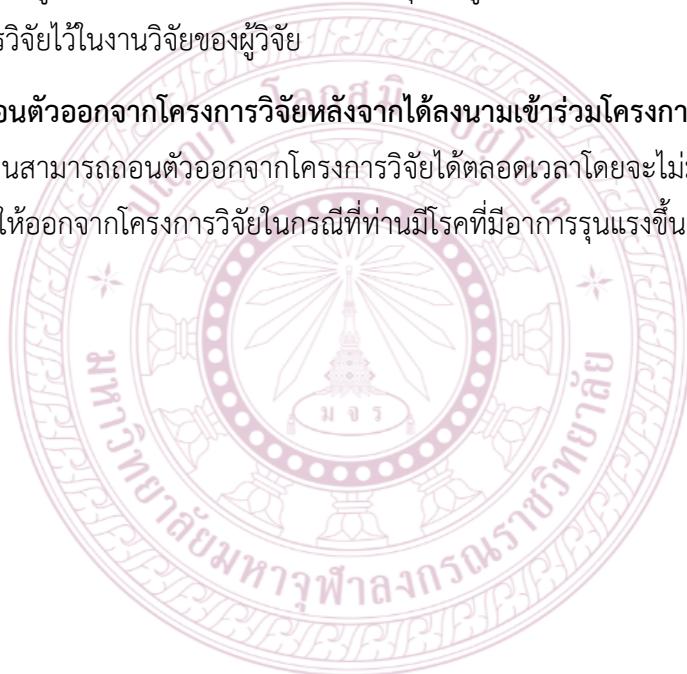
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ อาคารหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศชั้น ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยอยุธยา เลขที่๗๙ หมู่ที่๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๗๒ ภายใน ๘๐๗๒

๑๓. ข้อมูลส่วนตัวของท่านที่ได้จากโครงการวิจัยครั้งนี้จะถูกนำไปใช้ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการโดยไม่เปิดเผยชื่อนามสกุลที่อยู่ของผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัยเป็นรายบุคคลผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยไว้ในงานวิจัยของผู้วิจัย

๑๔. ท่านจะถอนตัวออกจากโครงการวิจัยหลังจากได้ลงนามเข้าร่วมโครงการวิจัยแล้วได้หรือไม่

ท่านสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยจะไม่มีผลเสียใดๆเกิดขึ้นหรือท่านอาจถูกขอให้ออกจากโครงการวิจัยในกรณีที่ท่านมีโรคที่มีอาการรุนแรงขึ้น

หนังสือยินยอมด้วยความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

(ภาษาไทย) การพัฒนานวัตกรรมการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว
วัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก

(ภาษาอังกฤษ) The Development of Innovative Cognition with Community
Participation for Buddhist Cultural Tourism Trace Back to The
History of The Chaopraya-Pasak.

วันให้คำยินยอมวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมให้ทำการวิจัยนี้ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึง
วัตถุประสงค์ของการวิจัยวิธีการวิจัยอันตรายหรืออาการที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัยรวมทั้งประโยชน์ที่
จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่างๆที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจไม่ปิดบังซ่อนเร้นจน
ข้าพเจ้าพอใจ

ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้และเข้าร่วม
โครงการวิจัยนี้โดยสมัครใจและการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้จะไม่มีผลต่อหน้าที่การงานที่
ข้าพเจ้าจะได้รับต่อไป

ผู้วิจัยรับรองว่าจะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าเป็นความลับและจะเปิดเผยได้
เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัยหรือการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและ
กำกับดูแลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความดังกล่าวข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนาม
ในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

ลงนาม.....พยาน

ลงนาม.....พยาน

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๓

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง นิมนต์เป็นประธานมอบใบเกียรติบัตร และกล่าวปิดโครงการ
นมัสการ พระวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภอเสนาให้ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ววรวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขออาราธนา พระวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภอเสนาให้ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ววรวิหาร เป็นประธานมอบใบเกียรติบัตร และกล่าวปิดโครงการ โดยมีกลุ่มผู้อบรม ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา ตลอดจนถึงเส้นทางเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดเมตตาอนุเคราะห์เป็นประธานมอบใบเกียรติบัตร และกล่าวปิดโครงการ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพ

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สิลสุโข, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง นิมนต์เข้าร่วมโครงการ และขออนุญาตใช้สถานที่วัดต้นตาล

นมัสการ พระอธิการชมภู กิตติโร เจ้าอาวาสวัดต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขออาราธนา พระอธิการชมภู กิตติโร เจ้าอาวาสวัดต้นตาล เข้าร่วมโครงการ และขออนุญาตใช้สถานที่ วัดต้นตาล เพื่ออบรม กลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้าน การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา ตลอด ถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบล ต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดเมตตาอนุเคราะห์เข้าร่วมโครงการ และขออนุญาตใช้สถานที่ วัดต้นตาล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สิลสุโท, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๔๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง นิมนต์เข้าร่วมโครงการ

นมัสการ พระครูใบฎีกาเจริญ ธมฺมวฑฺฒโน เจ้าอาวาสวัดโพธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขออาราธนา พระครูใบฎีกาเจริญ ธมฺมวฑฺฒโน เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรม กลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน โดยเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา ตลอดถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสระบุรี ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดเมตตาอนุเคราะห์เข้าร่วมโครงการ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทธิ, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอง่วงน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๔๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๕ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นประธานเปิดโครงการ

เจริญพร นายชินนาอาชว์ รลือครศักดิ์ นายอำเภอเสาให้

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการโครงการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเรียนเชิญ นายชินนาอาชว์ รลือครศักดิ์ นายอำเภอเสาให้ ตำบลต้นตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี ขอเรียนเชิญเป็นประธานเปิดโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา ตลอดถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเรียนเชิญเป็นประธานเปิดโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกาภิตติพงษ์ สีสุธโร, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเป็นวิทยากร

เจริญพร ดร.เรงวิชัย นิลโคตร คณบดี คณะครุศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการโครงการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ ดร.เรงวิชัย นิลโคตร คณบดี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี เป็นวิทยากร เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดจนถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเป็นวิทยากร และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทธิ, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๔๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร คุณอุทัย บุตรดาพันธ์ ผู้ช่วยกำนันบ้านต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการอบรม

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ คุณอุทัย บุตรดาพันธ์ ผู้ช่วยกำนันบ้านต้นตาล เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุธิญาโน, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๔๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร นางสาวรัชชา หมวกลาว (กำนัน) หมู่ที่ ๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการโครงการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ นางสาวรัชชา หมวกลาว (กำนัน) หมู่ที่ ๔ ตำบลต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้าน การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา ตลอดจน ถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบล ต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สิลสุทโธ, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร นายเทวิน ทิพย์กระโทก ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ นายเทวิน ทิพย์กระโทก ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดต้นตาล เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน วิจัยในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอน้อย จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐

โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร คุณปราณี มนตรีพานิชย์ ครูผู้ช่วยโรงเรียนวัดต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ คุณปราณี มนตรีพานิชย์ ครูผู้ช่วยโรงเรียนวัดต้นตาล เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดจนถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกาจิตติพงษ์ สีสสุทธิ, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร นางสาวสมถวิล วงษ์นิษฐ์ จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการ

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ นางสาวสมถวิล วงษ์นิษฐ์ จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและประชาชน ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๙๗-๐๒๕๔

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/๑๐๒

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง เชิญเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร นายพิเชษฐ์ สุธรรมรักษ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต้นตาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ และกำหนดการอบรม

ด้วยภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยจัดโครงการวิจัย เรื่อง “การสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด : ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสืบสาน รักษา พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธมิติใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าการรู้คิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนบ้านต้นตาล จังหวัดสระบุรี

ในการนี้ เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์สูงสุด จึงขอเชิญ นายพิเชษฐ์ สุธรรมรักษ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต้นตาล เข้าร่วมโครงการ เพื่ออบรมกลุ่มพระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน จิตอาสาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและปราชญ์ชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น ด้านการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสัมพันธ์ในแง่วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นตาล ตลอดจนถึงเส้นทางหรือเครือข่ายวัด และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยใช้สถานที่ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอลำไทร จังหวัดสระบุรี ในวันที่เสาร์ ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมโครงการ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.)

ประธานโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโข, ผศ.ดร.

โทร : ๐๘๓-๘๔๗-๐๒๕๔

รูปภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ๖ จังหวัดภาคกลางกับวัด ๒๒ วัดและ ๖ ชุมชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดลพบุรี
จังหวัดชัยนาท

วันที่ ๒๐-๒๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น. – ๑๗.๐๐ น.

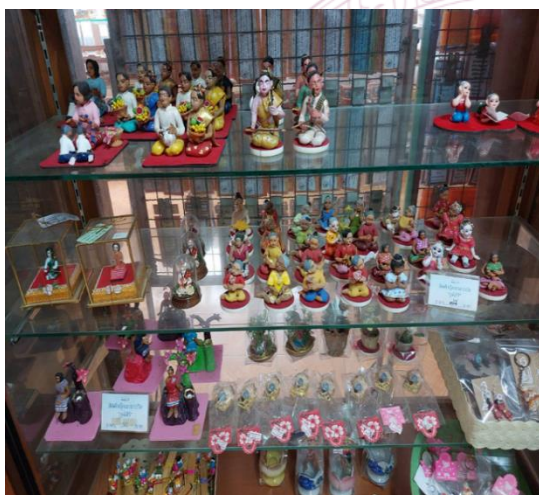
รูปวัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร และวัดตะโก (หลวงพ่อรวย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปชุมชนตีมีดหมู่บ้านอรัญญิก ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปภาพวัดม่วง อำเภอวิเศษชัยชาญ และวัดขุนอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

รูปภาพศูนย์ตุ๊กตาชาววังบ้านบางเสด็จ ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

รูปภาพวัดพิบูลทอง (หลวงพ่อแพ) อำเภอท่าช้าง และวัดโพธิ์เก้าต้น อำเภอบางบาล
จังหวัดลพบุรี

รูปภาพพิพิธภัณฑ์เตาเผาแม่น้ำน้อย ตำบลเชิงกลัด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

รูปภาพวัดมหาธาตุ อำเภอสรรคบุรี และวัดปากคลองมะขามเฒ่า (หลวงปู่ศุข) จังหวัดชัยนาท

ชุมชนตลาดสรรพยาและโรงพัก รศ.๑๒๐ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

วัดกวีศรารามราชวรวิหาร อำเภอเมืองลพบุรี และวัดเชิงท่า อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

ชุมชนไทย-มอญ-บ้านบางขันหมาก อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร และวัดพุทธฉาย อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

ชุมชนไทยยวน-บ้านต้นตาล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสระบุรี

รูปภาพสัมภาษณ์ นายผดุงศิลป์ สุวรรณพงษ์ ประธานกลุ่มทีมีดอร์ญญิก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปภาพสัมภาษณ์ พระครูวิจิตรชยาทร เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว เจ้าคณะตำบลโพงาม
จังหวัดชัยนาท

รูปภาพสัมภาษณ์ คุณรุจิ วิจิตรานุรักษ์ ประธานศูนย์ฝึกตาชาววังบ้านบางเสด็จ จังหวัดอ่างทอง

รูปภาพสัมภาษณ์พระครูวิชิตวุฒิธิคุณ เจ้าคณะอำเภอค่ายบางระจัน
เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เก้าต้น จังหวัดสิงห์บุรี

รูปภาพสัมภาษณ์ พระวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภอเสนาให้ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ววรวิหาร
จังหวัดสระบุรี

รูปภาพสัมภาษณ์ พระอธิการชมภู กิตติโร เจ้าอาวาสวัดต้นตาล จังหวัดสระบุรี

รูปภาพสัมภาษณ์ครูโรงเรียนวัดต้นตาล อำเภอลำไ้ จังหวัดสระบุรี

รูปภาพสัมภาษณ์จิตอาสาชุมชนวัดต้นตาล อำเภอลำไ้ จังหวัดสระบุรี

การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

๑) จังหวัดสระบุรีควรกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยเน้นและให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

๒) หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระบุรีควรกำหนดให้การจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ

๓) จังหวัดสระบุรีควรกำหนดช่องทางให้นักท่องเที่ยวมีส่วนในการเสนอ แนวทาง ประเมิน และได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ

๔) จังหวัดสระบุรี และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธ เน้นการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน ส่งเสริมการสร้างคน สร้างงาน ให้ทุกคนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมในรูปแบบของการกุศลหรือมูลนิธิต

๒. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ

แผนงานนี้จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

๑) คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสักจังหวัดภาคกลางตอนบน ๓ เส้นทาง ๖ จังหวัด จำนวน ๑ ชุด

๒) คู่มือการเดินทางท่องเที่ยว ๓ เส้นทาง ๒ ภาษา(ไทย-อังกฤษ) จำนวน ๑ เล่ม

๓) หลักสูตรการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางท่องเที่ยว ๓ เส้นทาง ๒ ภาษา (ไทย-อังกฤษ) ในรูปแบบหนังสือ สื่อเรียนรู้ดิจิทัล และแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ อย่างละ ๑ ชิ้นงาน

๔) รูปแบบการฝึกอบรมเส้นทางท่องเที่ยว ๓ เส้นทาง ๖ จังหวัด ๒ ภาษา (ไทย-อังกฤษ) เพื่อเสริมสร้างทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์แอปพลิเคชัน ๑ รูปแบบ

๓. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่

ได้นวัตกรรมที่ช่วยขับเคลื่อนวิชาการ ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ จำนวน ๓ นวัตกรรม ได้แก่

(๑) รูปแบบชุดโปรแกรมทดลองทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ แรงจูงใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง ๓ เส้นทาง ๑ รูปแบบ

(๒) รูปแบบการพัฒนากิจกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการวางผังเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางจำนวน ๑ รูปแบบ และ

(๓) คู่มือการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในวัดดังกล่าวตามเส้นทางท่องเที่ยว สำหรับประชาชนชาวไทยและต่างประเทศ จำนวน ๒ เล่ม

แผนงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือเพื่อการพัฒนาการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดภาคกลางตอนบน ๖ จังหวัดได้แก่ พระนครศรีอยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-ลพบุรี-และสระบุรี โดยมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนา เป็นต้น คณะผู้วิจัยหลายท่านมีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่ ดังนั้น แผนบูรณาการการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

๔. การใช้ประโยชน์ทางอ้อมของงานสร้างสรรค์

๑) ด้านคุณภาพการท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาต่อเนื่องเพื่อให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานระดับโลก และพัฒนาให้กระจายออกไปในท้องถิ่นของจังหวัดด้วย นอกจากนั้นควรพัฒนา ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ

๒) จากการศึกษาพบว่าหลักสัปปายะ ๗ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธจังหวัดสระบุรี ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านใดก็ตามควรนำธรรมเข้ามาบูรณาการในทุกการพัฒนา เพราะจะทำให้คนมีความสำคัญ และงานก็สำเร็จ

๓) ด้านชุมชนควรพัฒนาเพิ่มเติมด้าน Service Mind การต้อนรับที่ดียิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตรกับผู้มาเยือน พัฒนาคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจ และเข้าถึงการบริหารจัดการ การวางยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน และส่งเสริมให้มีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีนด้วย

๔) ด้านโครงสร้างพื้นฐานควรมีการพัฒนาระบบไฟฟ้าโดยเฉพาะการสร้างนครไร้สาย นอกจากนั้นควรนำระบบ Grab เข้ามาใช้เพื่อรองรับเทคโนโลยีในอนาคต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว. ๖๑๐๔.๔/วพจ.๑๖๔

๑๙ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ตอบรับบทความเผยแพร่ในวารสารพุทธจิตวิทยา

เรียน/เจริญพร พระใบฎีกากิตติพงษ์ สิลสุโข พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน รศ.ดร.ประยูร สุขะใจ
ดร.สุพิศ ม่องศิริและผศ.ดร.สรายุทธ อุดม

ตามที่ท่านได้ส่งบทความ เรื่อง “การพัฒนาแนวคิดการรู้คิดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธย้อนรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก” เพื่อเสนอเผยแพร่ในวารสารพุทธจิตวิทยา(JBP) ISSN(Online) 2774-1095 วารสารในฐาน 1 TCI ความทราบแล้วนั้น

กองบรรณาธิการขอแจ้งให้ท่านทราบว่า กองบรรณาธิการวารสารพุทธจิตวิทยาพิจารณาแล้วยินดีรับเผยแพร่บทความของท่าน โดยบทความดังกล่าวจะได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความจำนวน ๓ ท่าน ตามขั้นตอนและได้รับการเผยแพร่ในวารสารพุทธจิตวิทยา ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม) ๒๕๖๗ ต่อไป

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการวารสารพุทธจิตวิทยา

ติดต่อ

โทร : ๐๘๓ ๘๔๖ ๔๔๐๔

อีเมล : jbp.mcu@gmail.com

ประวัติคณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล :

- ๑.๑ ภาษาไทย พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร.
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phramaha Suthep Suthiyano, Asst. Prof. Dr.

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์

๓. ตำแหน่งทางบริหาร : รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้ วัดสังเวชวิศยารามวรวิหาร เลขที่ ๑๑๐ ซอยสามเสน ๑ ถนนสามเสน

แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร
จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ – โทรสาร –
โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๙๓๖๑-๙๔๕๑ อีเมล boompa๕๐@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

- ๖.๑ ปริญญาเอก พธ.ด. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖.๒ ปริญญาโท พธ.ม. (ชีวิตและความตาย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖.๓ ปริญญาตรี พธ.บ. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พุทธจิตวิทยา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ งานวิจัย

"การพัฒนาโปรแกรมสุขภาวะองค์รวมตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีต่อพยาบาลวิชาชีพ".
ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ (ผู้ร่วมวิจัย)

๘.๒ บทความวิชาการ

"โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาของพระสงฆ์ด้านการเยียวยา
จิตใจผู้ป่วย". วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑)

"การพัฒนาโปรแกรมสุขภาวะองค์รวมตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีต่อพยาบาลวิชาชีพ".
วารสารมหาจุฬาริชาการ. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๓)

ผู้ร่วมโครงการวิจัย ๑

๑. ชื่อ - นามสกุล :

- ๑.๑ ภาษาไทย พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทโร (เนียมรอด), ผศ.ดร.
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phrabaidika Kittipong Srilasudtro (Niemrod), Asst. Prof. Dr.

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์

๓. ตำแหน่งทางบริหาร : -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้ วัดราชสิทธาราม ราชวรวิหาร เลขที่ ๓ ถนนอิสราภาพ ซอย ๒๓

แขวงวัดอรุณ

เขตบางกอกใหญ่

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

รหัสไปรษณีย์ ๑๐๖๐๐

โทรศัพท์ -

โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๓๘๙๗-๐๒๕๔

อีเมล kumay๒๕๒๖@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

๖.๑ ปริญญาเอก

พธ.ด. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖.๒ ปริญญาโท

พธ.ม. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ม. (สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๖.๓ ปริญญาตรี

นศ.บ. (วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์) มหาวิทยาลัยศรีปทุม

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

พุทธจิตวิทยา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ งานวิจัย

"การพัฒนาโปรแกรมสุขภาวะองค์รวมตามหลักพุทธจิตวิทยาที่มีต่อพยาบาลวิชาชีพ".
ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ (ผู้ร่วมวิจัย)

๘.๒ บทความวิชาการ

"การพัฒนารูปแบบและกระบวนการปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อลด ปัจจัยเสี่ยง
สุขภาพจิต". วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔)
หน้า ๕๕-๗๐.

"พุทธจิตวิทยากับการพัฒนาที่ยั่งยืน". วารสารมหาจุฬาวិชาการ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) หน้า ๘๔-๙๘.

ผู้ร่วมโครงการวิจัย ๒

๑. ชื่อ - นามสกุล :

- ๑.๑ ภาษาไทย รศ.ดร.ประยูร สุขะใจ
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Assoc.Prof.Dr. Prayoon Suyajai

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : รองศาสตราจารย์

๓. ตำแหน่งทางบริหาร : หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้ ๗๙ หมู่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๔๓๔๕๕๓๙ โทรสาร -
โทรศัพท์มือถือ ๐๖-๑๘๘-๖๕๗๕๙ อีเมล prayun๔๕@mcu.ac.th

๖. วุฒิการศึกษา

- ๖.๑ ปริญญาเอก PHD (จิตวิทยาคลินิก) Marathwada University India
๖.๒ ปริญญาโท M.A. (จิตวิทยาคลินิก) Marathwada University India
ร.ม. (รัฐศาสตร์) Deemed University Pune India
ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์) Deemed University Pune India
ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
๖.๓ ปริญญาตรี พธ.บ. (จิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
B.J. (หนังสือพิมพ์) Marathwada University India
น.บ. (นิติศาสตร์บัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พุทธจิตวิทยา พุทธศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์สื่อสารมวลชน

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ งานวิจัย

“การสร้างโมเดลพฤติกรรมเชิงพุทธ : แนวคิด หลักการ และการเสริมสร้างความสมดุลของชีวิตและครอบครัว” ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ (ผู้อำนวยการแผน/หัวหน้าโครงการย่อย)

“ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน” ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ผู้ร่วมวิจัย)

“วิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางด้านพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมสุวรรณภูมิจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต เพื่อการกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ

ในมิติศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม” ของสำนักประยุกต์และบริการภูมิสารสนเทศสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ ๒๕๖๒ (ผู้ร่วมวิจัย)

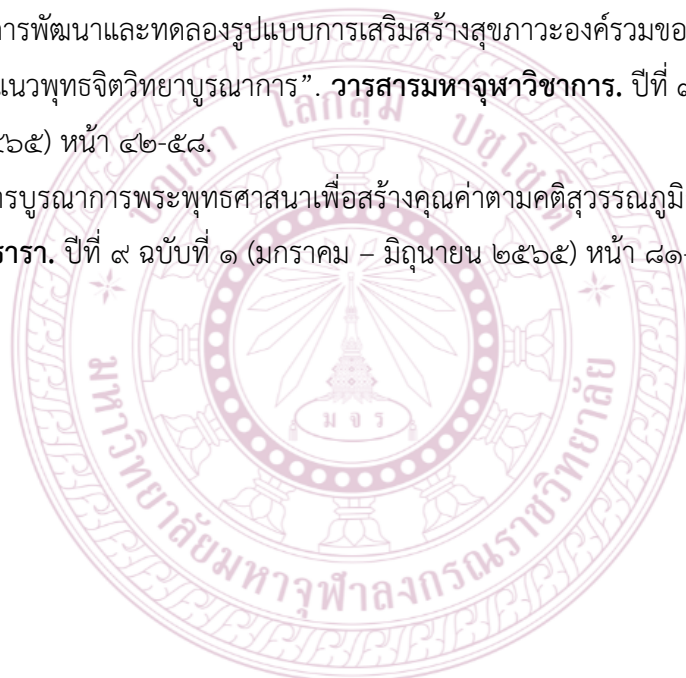
๘.๒ บทความวิชาการ

“ประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การศึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑) หน้า ๒๐๕-๒๑๘.

“สุวรรณภูมิโมเดล: พุทธอารยสุวรรณภูมิวิถีกับการสร้างคุณค่า ในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) หน้า ๘๑-๙๘.

“การพัฒนาและทดลองรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของ ครอบครัวและสถาบันทางสังคมตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการ”. วารสารมหาจุฬาวិชาการ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๖๕) หน้า ๔๒-๕๘.

“การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิกรณีวัดพระปฐมเจดีย์”. วารสารธรรมธारा. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕) หน้า ๘๑-๑๑๑.

ผู้ร่วมโครงการวิจัย ๓

๑. ชื่อ - นามสกุล :

- ๑.๑ ภาษาไทย รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Assoc.Prof.Dr. Maytawee Udomtamanupab

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : รองศาสตราจารย์

๓. ตำแหน่งทางบริหาร : -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้ บ้านเลขที่ ๒๐๖ ถนนตะนาว

แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร
จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ - โทรสาร -
โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๑๗๗๑-๒๙๗๒ อีเมล laocup@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

- ๖.๑ ปริญญาเอก Ph.D. (Psychology) Magadh University
๖.๒ ปริญญาโท ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๖.๓ ปริญญาตรี ศษ.บ. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ จิตวิทยา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ งานวิจัย

“นวัตกรรมสุขภาวะวิถีพุทธและพุทธจิตวิทยาบำบัดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงภาวะซึมเศร้าของเยาวชนไทย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๔ (ผู้ร่วมวิจัย)

๘.๒ บทความวิชาการ

“นวัตกรรมสุขภาวะวิถีพุทธและพุทธจิตวิทยาบำบัดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงภาวะซึมเศร้าของเยาวชนไทย”. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) หน้า ๕๓๑-๕๔๒.

ผู้ร่วมโครงการวิจัย ๔

๑. ชื่อ - นามสกุล :

- ๑.๑ ภาษาไทย ผศ.ดร.สรายุทธ อุดม
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Asst.Prof.Dr. Sarayuth Udom

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์

๓. ตำแหน่งทางบริหาร : รองหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้ บ้านเลขที่ ๒๙/๔๒๑ หมู่ ๒

ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ – โทรสาร –
โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๑๘๕๕-๓๑๑๑ อีเมล yuth_mcu@hotmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

๖.๑ ปริญญาเอก พธ.ด. (พุทธจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖.๒ ปริญญาโท รบ.ม. (นโยบายสาธารณะ และการบริหารงานบุคคล) มหาวิทยาลัยศรี
ปทุม

๖.๓ ปริญญาตรี พธ.บ. (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ภาควิชาจิตวิทยา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ งานวิจัย

“วิเคราะห์กระบวนการใช้ปัจจัยประมาณตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ (ผู้ร่วมวิจัย)

๘.๒ บทความวิชาการ

“พุทธวิธีการให้การปรึกษาตามจริตของบุคคล”วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๖๔) หน้า ๑๙๙-๒๑๖.

“พระสงฆ์กับการพัฒนาจิตสำนึกต่อการประพฤติพุทธจริตในสังคมไทย”.-----
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๔) หน้า ๑๓๕-๑๔